

50 JAAR EMOTIES IN DE RONDE VAN VLAANDEREN

EMOTIEONDERZOEK IN DE RONDE VAN VLAANDEREN VAN 1970 TOT 2020

Brent Mylemans

KU Leuven
Master geschiedenis
Promotor – Dries Vanysacker
2021-2022

Dankwoord

In mijn vorige opleiding vergeleek ik het schrijven van een thesis met het rijden van de Ronde van Vlaanderen. Twee jaar later kreeg ik de kans om mijn thesis te schrijven over emoties in de geschiedenis van de Ronde van Vlaanderen. Met groot genoegen heb ik gewerkt aan dit onderzoek, geen moment heeft het me verveeld. Daarom wil ik eerst mijn promotor bedanken die me groen licht gaf toen ik zijn bureau binnenwandelde met dit thema. Professor Vanysacker heeft me op weg gezet en mij altijd de ruimte gegeven om er mijn eigen ding van te maken.

Mijn belangrijkste bronnen kwamen uit het VRT-archief. Daarbinnen wil ik in het bijzonder Alain Van Driessche bedanken die me wegwijs heeft gemaakt in het online VRT-archief en me tot de laatste loodjes heeft geholpen met het doorsturen van bronneninfo.

Om de emoties in de Ronde van Vlaanderen te bekijken door de ogen van echte experts, routiniers in het vak, kon ik rekenen op drie grote namen uit de wereld van het wielercomentaar. Michel Wuyts, José De Cauwer en Carl Bertelee gaven met plezier een lang interview over de emoties die zij hadden meegemaakt en hadden gezien in de geschiedenis van de Ronde. Een heel grote dank je wel aan het adres van deze drie.

Ten laatste rest mij nog de belangrijkste mensen naast mij te bedanken. Die hebben me tijdens mijn hele opleiding gesteund, hebben delen van dit onderzoek nagelezen en hebben hun ongezouten mening gegeven waar het kon. Een zeer gemeente bedankt aan mijn ouders, grootouders en vrienden.

Brent Mylemans

Inhoud

1. Inleiding	1
2. Status Questionis	3
2.1 Sportgeschiedenis	3
2.1.1 Wielergeschiedenis	5
2.1.2 De Ronde van Vlaanderen	7
2.2 Emotiegeschiedenis	7
2.2.1 Opkomst emotiegeschiedenis.....	8
2.2.2 Theorieën, methoden en bronnen in emotiegeschiedenis	10
2.3 Emoties in de sportgeschiedenis	13
2.4 Emoties in sportcommentaar	15
2.5 Emotiecultuur	16
3. Methodologie	17
3.1 Onderzoeksvraag	17
3.2 Bronnen	19
3.3 Theorieën en methoden	22
4. 50 jaar emoties in de Ronde van Vlaanderen	26
4.1 De jaren '70: "Een man mag toch zijn tranen laten zien?"	26
4.1.1 De Ronde van Vlaanderen, een wegkoers of een cyclocross?.....	27
4.1.2 "Er is niet één renner over alle pelotons heen die op de dansvloer kan wat Leman kan."	28
4.1.3 "Mens blijven is het mooiste van het leven"	32
4.1.4 "Ik denk dat ik geen grote koers mag winnen Fred."	34
4.1.5 "Afscheid nemen doet pijn."	36
4.1.6 1977: Een kwade visboer	37
4.2 De jaren '80: De eerste tranen	46
4.2.1 José De Cauwer: renner, ploegleider en co-commentator	46

4.2.2 Nederlandse vierpioniers.....	47
4.2.3 “Sonnoor” commentaar.....	50
4.2.4 1989: de eerste (jongens)tranen	54
4.3 De jaren '90: De Ronde van Europa.....	60
4.3.1 Belgen op het podium in de Ronde van Vlaanderen, een uitstervend ras?.....	60
4.3.2 De beste Ronde van Vlaanderen-renner aller tijden	63
4.3.3 1999: Wissel van de wacht.....	66
4.4 De jaren 2000: Populariteit stijgt naar ongekende hoogtes	70
4.4.1 Michel Wuyts en José De Cauwer	70
4.4.2 De erfenis van Van Hooydonck.....	71
4.4.2 De Leeuw van Vlaanderen maakt plaats voor de Bom van Balen.....	73
4.4.3 De wielergemeenschap breidt uit.....	76
4.4.4 2007: “Holle ogen die het onwezenlijke aanstaren”	78
4.5 De jaren 2010: Emoties worden de norm	82
4.5.1 “Je neemt daar in mijn ogen de mythe, de ziel weg”	82
4.5.2 De Ronde van Vlaanderen, maar één winnaar?	84
4.5.3 Alberto wie?.....	87
4.5.4 “Ondertussen heb je niet gezien dat er geen volk staat”	89
4.5.5 2019: Cecilie Uttrup Ludwig	91
5. Conclusie.....	95
Bibliografie.....	97

1. Inleiding

Na de tijdrit met aankomst op la Planche de Belles Filles zit Roglič beroerd op de weg met het hoofd naar beneden. Twee ploegmaten troosten hem en kunnen niet geloven wat er zich net heeft afgespeeld. Negentien etappes lang hebben ze alles gegeven om hun kopman naar eindwinst te loodsen en op de laatste dag gaat Tadej Pogačar aan de haal met de eindwinst op magistrale wijze. Etappe 20 in de Tour de France 2020 was een uitbarsting van emoties. Voorbeelden uit het moderne wielrennen die bulken van de emoties zijn er in overvloed. Op 11 oktober 2020 wint een dolblij Mads Pedersen Gent-Wevelgem terwijl een ontgoochelde en kwade Wout Van Aert een sneer aan Mathieu Van der Poel geeft bij een interviewer van Sporza na de race.¹ Enkele minuten later krijgt dezelfde interviewer een emotionele ex-wereldkampioen Mark Cavendish, bij hem. Cavendish barst in tranen uit en vertelt dat het waarschijnlijk zijn laatste koers was.² Wist hij veel dat hij in de Tour de France van 2021 zou worden ingezet als speerpunt in de sprints bij een van de beste wielerploegen van het moment en ook nog eens drie etappes zou binnenhalen in diezelfde Tour. “Emoties liggen op straat voor het rapen in de wielersport”, zegt Karl Vannieuwkerke in de studio en gelijk heeft hij.³

Dat emoties alom aanwezig zijn in de moderne wielersport staat buiten kijf. Maar ook in de geschiedenis van het wielrennen zijn emoties alomtegenwoordig. Eddy Merckx zou de Giro van 1969 gaan winnen, dat dacht hij althans. Net voor het einde werd Merckx betrapt op doping. Jan Wauters komt de aangeslagen renner interviewen op zijn hotelkamer. Merckx barst in tranen uit en ontkent. De kannibaal moet onherroepelijk uit koers en krijgt een schorsing van een maand, de Internationale Wielerunie spreekt hem twaalf dagen later alweer vrij.⁴

De Ronde van Vlaanderen en andere klassiekers staan genoteerd in de agenda van miljoenen wielervliefhebbers over de hele wereld. In de corona-editie van 2020 keken bijna anderhalf miljoen mensen naar de uitzending van de VRT.⁵ De emoties die te zien zijn in de Ronde van Vlaanderen worden dus massaal gevolgd in de Vlaamse – maar ook in heel wat Europese –

¹ ‘Van Aert: “Van der Poel wou liever dat ik verloor dan dat hij won”’, sporza.be, 15:55+02:00, <https://sporza.be/nl/2020/10/11/van-aert-van-der-poel-wou-liever-dat-ik-verloor-dan-dat-hij-won~1602424173776/>.

² ‘Mark Cavendish in tranen: “Dit was misschien mijn laatste koers”’, sporza.be, 16:51+02:00, <https://sporza.be/nl/2020/10/11/mark-cavendish-in-tranen-dit-was-misschien-mijn-laatste-koers~1602427371164/>.

³ ‘Sporza: Gent-Wevelgem’, 11 oktober 2020.

⁴ Richard Moore, ‘Merckx Imperious’, *Cyclist* (London, United Kingdom, London: Dennis Publishing Ltd., augustus 2019).

⁵ ‘U kwam niet naar de Ronde, maar keek massaal thuis. Dat bevestigen de cijfers’, sporza.be, 19 oktober 2020, <https://sporza.be/nl/2020/10/19/u-kwam-niet-naar-de-ronde-maar-keek-massaal-thuis-dat-bevestigen-de-cijfers~1603101066708/>.

huiskamers. Van een visboer die staat te roepen en te tieren op de winnaar van de Ronde van Vlaanderen tot twee supertalenten uit de lage landen die – na ontelbare duels in het veld – in lege straten vechten om de winst in Vlaanderens Mooiste. De Ronde brengt heel wat teweeg bij renners, ploegleiders, toeschouwers, tv-kijkers, seingever, organisatoren, iedereen die ervan houdt en zelfs iedereen die er niet van houdt.

Om aan te tonen dat de koers niet enkel wat doet met de absolute koersfanaten die er dag in dag uit mee bezig zijn haalt Michel Wuyts een voorbeeld aan uit zijn jonge jaren: “Van Looy zou een derde opeenvolgende keer wereldkampioen worden, dat gebeurde niet en er was een algemene begrafenisstemming, datgene dat een kermis moest worden, werd een bron van tristesse.” De nederlaag van een Vlaamse wielerved in een grote koers kan hele families, zelfs hele straten aangrijpen. De familie en heel wat mensen uit de straat waren bij elkaar gekomen voor een van de weinige beeldbuizen uit de straat om het wereldkampioenschap van 1962 te bekijken. De familie van Wuyts vloekte en sommige tantes grepen naar een zakdoek. “Rik Van Looy, niet te onderschatten qua populariteit, ik zou zelfs durven zeggen in wezen populairder dan Boonen ooit geweest is, een straffe uitspraak maar ik sta er wel achter.”⁶

In dit onderzoek worden de emoties onderzocht in vijftig jaar de Ronde van Vlaanderen, 1970 tot 2020. Deze emoties worden afgewogen tegen de algemene emotiecultuur buiten de koers. Om te beginnen wordt er een stand van zaken gegeven in de wetenschappelijke literatuur omtrent de thema's die aan bod komen.. Vervolgens wordt er ingegaan op de manier van onderzoeken. De onderzoeksvraag komt uitgebreid aan bod, gevolgd door het bronnenmateriaal en de gehanteerde theorieën en methode die dit onderzoek moeten helpen met het ontleden en analyseren van de bronnen. Ten laatste worden de resultaten besproken in vijf hoofdstukken, elk hoofdstuk omvat een decennium, beginnend bij het jaar 1970, eindigend bij het jaar 2020.

⁶ Michel Wuyts, Persoonlijk interview, 27 mei 2021.

2. Status Quastionis

In de status quastionis wordt de stand van zaken in de wetenschappelijke literatuur overlopen. Dit onderzoek situeert zich in twee grote onderzoeksvelden in de historiografie. Zowel literatuur uit de sportgeschiedenis als uit de emotiegeschiedenis worden bekeken. Ook wordt er gezocht naar een combinatie van de twee in de wetenschappelijke literatuur. Verder wordt er ook ingegaan op de rol die sportcommentaar speelt in emoties in de sport en ten laatste komt de algemene emotiecultuur aan bod.

2.1 Sportgeschiedenis

In het voorwoord van *The Routledge Companion to Sports History* worden door Peter Stearns al meteen heel wat redenen meegegeven waarom historici aan sportgeschiedenis moeten doen. De discipline is relatief nieuw en dus is er sprake van een enorm groot potentieel aan verscheidene onderzoeksthema's. Sportgeschiedenis werd in de historiografie lang bekeken als iets triviaals, zeker tegenover de grote onderzoeksvelden van geschiedenis. Toch komt sportgeschiedenis opzetten in de jaren 1960. Volgens Stearns is dit geen toeval. Sport is namelijk een belangrijk onderdeel van de maatschappij. Sport speelt een rol in het dagelijkse leven, economie en politiek. Kijk maar naar de enorme sponsordeals die de Olympische Spelen elke vier jaar kunnen maken en naar de Spelen van 1936 in Berlijn, waar de nationaalsocialistische ideologie bij elke mogelijkheid werd uitgedragen. Sportgeschiedenis komt nog meer uit de verf in een ander onderzoeksveld, namelijk de sociale geschiedenis.⁷ Vanaf de *social turn* werd de sociale geschiedenis een *hot topic* onder historici. Het leven van de "kleine man" kwam in beeld in historisch onderzoek en dus ook sport, wat prominent aanwezig was en nog steeds is in het leven van mensen uit alle lagen van de bevolking.⁸

Toch leeft de vraag of sport- en wielergeschiedenis nu wel het onderzoeken waard zijn. Wanneer medestudenten dit thesisonderwerp horen, krijg ik – net als Dries Vanysacker bij zijn eerste stappen in het onderzoeksveld – zeer uiteenlopende reacties. Sommigen reageren vol lof en vragen reeds om een kopie van het eindresultaat, anderen vragen of ik wel aan de juiste faculteit mijn thesis ben gestart of dachten dat sportgeschiedenis en voetnoten niet te combineren zijn. Vanysacker vraagt zich af of de biografie van een priester dan

⁷ Peter N Stearns, 'Foreword', in *Routledge Companion to Sports History*, Routledge international handbooks (London: Routledge, 2010), x–xi.

⁸ Violet Soen, *Geschiedenis is een werkwoord: een inleiding tot historisch onderzoek* (Leuven: Universitaire Pers Leuven, 2016), 180–81.

wetenschappelijker is dan de biografie van een grote wielerved.⁹ De wielerved zal in vele huiskamers vaak veel bekender zijn en veel meer teweeg brengen dan de priester die veel minder raakvlakken heeft met de gewone man. Aan een wielerved van het platteland kan de gewone man zich namelijk makkelijk spiegelen, dat weten ook heel wat studenten die hun masterproef schrijven rond sportgeschiedenis onder de supervisie van Dries Vanysacker. Hij is een van de pioniers in Vlaanderen als het gaat over de wetenschappelijke benadering van sportgeschiedenis. In het begin van de eenentwintigste eeuw begon hij als promotor van geschiedenisstudenten die hun masterthesis over sport wilden schrijven.¹⁰ In 2022 zijn er al heel wat studenten de revue gepasseerd en staan we veel verder op het gebied van wetenschappelijke sportgeschiedenis.

Historici die zich met sport bezighouden moeten sinds de eenentwintigste eeuw minder en minder bedenkwadige blikken incasseren van hun collega's die rond de traditionele onderzoeksvelden werken. De geschiedenis van de sport heeft intussen haar plaats afgedwongen in de hedendaagse historiografie. Het surfte mee op twee golven in de sociale geschiedenis. Enerzijds werd het belang van sportgeschiedenis verduidelijkt aan de hand van de *histoire totale*, die alle humane en sociale wetenschappen in acht nam om zo een totaalbeeld te schetsen van het verleden. Anderzijds werd er inspiratie gehaald bij Britse marxistische historici, die met hun *history from below* de aandacht op de lagere sociale klassen – het werkvolk – wilden leggen. Naast deze twee kreeg sportgeschiedenis ook vorm vanuit een sociologische basis, waardoor sporthistorici niet onbekend waren met concepten als maatschappij, cultuur, gemeenschap en macht.¹¹

Stearns wijst op een probleem van stigmatisering bij sportgeschiedenis, wat het eerder besproken scepticisme bij historici en andere wetenschappers rond sportgeschiedenis in de hand werkt. Sportgeschiedenis dreigt vaak te beschrijvend te worden gevoerd. Verklarende inzichten of een bijdrage aan de maatschappij lijken sporthistorici soms niet te geven. Sportgeschiedenis moet worden gevoerd om te ontdekken op welke manier sport zo belangrijk is geworden in moderne maatschappijen. Hoe is de sport zovele functies gaan bekleden en hoe komt het dat de sport zovele momenten vol passie en emotie omvat bij sporters en publiek? Deze vraag wordt

⁹ Dries Vanysacker, 'Sportgeschiedenis: spiegel van de maatschappij. Sportgeschiedenis met complementaire versnellingen: vulgariserende wetenschap en wetenschappelijke vulgarisatie.', *Van Mensen en Dingen: tijdschrift voor volkscultuur in Vlaanderen* 3, nr. 1 (11 februari 2005): 20, <https://doi.org/10.21825/vmend.v3i1.5279>.

¹⁰ Vanysacker, 20.

¹¹ G. R. Elton, *Return to Essentials: Some Reflections on the Present State of Historical Study* (Cambridge: University press, 1991), 15, 19; S. W. Pope en John Nauright, 'Introduction', in *Routledge Companion to Sports History*, Routledge international handbooks (London: Routledge, 2010), 3–4.

beantwoord op verschillende manieren. Vele sporthistorici focussen op de rol die sport krijgt in het negentiende-eeuws imperialisme. Sporters zijn vaak mannen met een zeer atletisch lichaam en uitzonderlijke talenten. Niet onbelangrijk voor – vaak nieuwe – naties om zich zo positief in de kijker te werken. Sport werd echter ook gebruikt om weerwerk te bieden tegen het imperialisme. Landen in verdrukking wilden het behoud van de eigen cultuur in de hand werken door inheemse traditionele sporten te blijven beoefenen en organiseren. Ook westerse sporten werden graag overgenomen door de verdrukte landen. De onderdrukker verslaan in zijn eigen sport leidde tot een ontluikende nationale trots.¹²

Sportgeschiedenis draait echter rond veel meer dan nationalisme alleen. In de negentiende eeuw werd de dagindeling meer en meer gestructureerd. Dagen werden onderverdeeld in uren waarop werd gewerkt en uren waarop ontspanning centraal stond. Sport speelde en speelt nog steeds een zeer belangrijke rol in de ontspanningsuren. Culturele en sociale historici onderzoeken dan ook graag welke rol sport opeiste in deze uren van ontspanning. Interessant hier is het contrast en tevens de gelijkenissen met de werkplek. Openbare plaatsen om te sporten of zelfs baseball- en voetbalstadions zorgden voor visuele contrasten met de werkplek, ze geven het gevoel verbonden te zijn met de natuur. Toch zijn er heel wat gelijkenissen met de werkplek. Beiden maken gebruik van regels, aanwijzingen rond hoe snel er moet worden gehandeld en de overheid probeert mensen via sporten te disciplineren met waarden die ook belangrijk zijn op de werkplek of in het leger. Zo kan sport een enorm belangrijke rol spelen in de levens van vele mensen.¹³

2.1.1 Wielergeschiedenis

In dit onderzoek wordt er ingezoomd op wielergeschiedenis. In West-Europese kranten en tijdschriften is er een overvloed aan artikels gewijd aan het wielrennen, meestal gaat het over de gebeurtenissen van de laatste koers of over het leven van iemand uit het wielermilieu. In de academische wereld is er echter geen overvloed. Oosterhuis verduidelijkt dat er wel heel wat academici over de geschiedenis van het fietsen schrijven, het gaat dan over de opkomst van de fiets en de moderne fietscultuur in verschillende landen. De wielersport krijgt wat minder aandacht.¹⁴ De geschiedenis van het wielrennen is wel terug te vinden in academische bijdragen, de onderzoeken beperken zich evenwel bijna uitsluitend over de media in het wielrennen of beschrijven grondig een kleine periode van het wielrennen in een bepaalde regio.

¹² Stearns, 'Foreword', xi.

¹³ Stearns, xi–xii.

¹⁴ Harry Oosterhuis, 'Cycling, Modernity and National Culture', *Social History* 41, nr. 3 (2 juli 2016): 245–46, <https://doi.org/10.1080/03071022.2016.1180897>.

Dat valt op bij de onderwerpen van mijn voorgangers die ook over de geschiedenis van de wielwereld schreven in hun masterproef.¹⁵ Net zoals in andere onderzoeksvelden van de geschiedenis wordt de gevoelscomponent heel vaak niet betrokken in het onderzoek.

Wielergeschiedenis wordt in weinig wetenschappelijke werken bekeken vanuit een cultureel of sociaal perspectief. Hugh Dauncey en Geoff Hare proberen met hun redactiebundel wel via dit perspectief de wielergeschiedenis te benaderen. De bundel focust op de Ronde van Frankrijk en wat deze ronde nu eigenlijk betekent voor de Fransman van 1903 tot 2003. Verschillende auteurs schetsen eerst de Tour in het licht van de meer voorkomende thema's, namelijk de media, de politiek en de economie. Vervolgens gaan andere auteurs in op de betekenissen, metaforen en waarden die de Tour met zich meebrengt.¹⁶ “*Je suis fier d'être un Français qui adore son pays et qui est sensible aux émotions qui naissent des beaux paysages, des divers us et coutumes de nos différents départements.*” Zo klonk Henri Desgrange in 1938 op de radio. Christophe Campos beschrijft met nog heel wat andere radiocitaten en artikels uit *L'Auto-Vélo*, een voormalig Frans sporttijdschrift, de gevoelens die de Ronde van Frankrijk met zich meebracht bij organisators maar ook bij toeschouwers. Zo beschrijft Campos ook wat de Tour betekende voor de inwoners van kleine Franse dorpen. Alle dorpelingen kwamen samen op straat en vierden de passage van de Tourkaravaan. De luchtopnames van de Franse televisie deden de inwoners beseffen wat voor een privilege het was om te leven in moeder Frankrijk, een moeder die al haar zonen en dochters veilig deed voelen in haar glooiend, groen landschap.¹⁷

Dauncey beschrijft in een volgend hoofdstuk welke rol Franse wielrenners krijgen als winnaars en verliezers in de Ronde van Frankrijk. Wielershelden doen meer met wielersfans dan ze euforisch maken of teleurstellen. De rivaliteit tussen Jacques Anquetil en Raymond Poulidor brengt de auteur in vergelijking met twee tegengestelde trends in het Frankrijk van de jaren zestig en zeventig. Anquetil bereidde zich voor op wedstrijden via een wetenschappelijk

¹⁵ Pieter Florentie, ‘De eerste hoogdagen, de neergang en de heropbloei van het Belgische wielrennen (1890-1914)’ (Leuven, KULeuven Faculteit Letteren, 2008); Fran Herpinck, ‘Het fenomeen “Poeske” Scherens’ (Leuven, KULeuven Faculteit Letteren, 2011); Cisse Michiels, ‘Wat is er van de sportjournalist?’ (Leuven, KULeuven Faculteit Letteren, 2016); Quincy Oeyen, ‘Het Rijke Kempense wieleren (1920-1945)’ (Leuven, KULeuven Faculteit Letteren, 2012); Joeri Vandormael, ‘De fiets in het leger: België binnen een West-Europees perspectief (ca. 1885 - 1914)’ (Leuven, KULeuven Faculteit Letteren, 2009); Jakob Vermandere, ‘De (h)eerlijke strijd: Belgen in la Grande Boucle (1903-1939)’ (Leuven, KULeuven Faculteit Letteren, 2005).

¹⁶ Hugh Dauncey en Geoff Hare, *The Tour de France, 1903-2003: A Century of Sporting Structures, Meanings and Values*, Sport in the Global Society (London: Routledge, 2005).

¹⁷ Christophe Campos, ‘Beating the Bounds: The Tour de France and National Identity’, in *The Tour de France, 1903-2003: a century of sporting structures, meanings and values*, Sport in the global society (London: Routledge, 2005), 148–73.

schema, hij volgde Fausto Coppi in het tot in de puntjes technisch voorbereiden op de tijdrif. Hierdoor symboliseerde Anquetil het technocratische Frankrijk, dat via technologische modernisatie mee wilde met andere grootmachten uit de jaren zestig. Hoewel Poulidor de jongste van de twee was, symboliseerde hij *la France profonde*. De eeuwige tweede bleef elke wedstrijd opnieuw het beste van zichzelf geven maar moest het afleggen tegen een nieuwere manier van koersen, een nieuw Frankrijk.¹⁸ Hugh Dauncey toont aan dat het onderzoeken van de wielergeschiedenis meer kan zijn dan het beschrijven van wedstrijden en grote wielerveden. Hij gebruikt de rivaliteit tussen twee grote wielerveden om een unieke blik te werpen op het evolverende Frankrijk uit de jaren '60 en '70.

2.1.2 De Ronde van Vlaanderen

Wetenschappelijke literatuur over de Ronde van Vlaanderen is zeer schaars. De enige vorm van wetenschappelijke bijdragen over de Ronde zijn masterproeven uit verschillende faculteiten, gaande van milieustudies tot studies over de verslaggeving van de Ronde van Vlaanderen in de media.¹⁹ Buiten de wetenschappelijke wereld is Vlaanderens Mooiste een van de populairste thema's in de sportliteratuur. Rik Vanwalleghem, Luc Schoonjans, Geert Vandenbon, Michel Wuyts en José De Cauwer zijn auteurs die reeds ontelbare paragrafen schreven over de Ronde.²⁰ Ook in de media worden er ontelbare artikels geschreven over de Ronde van Vlaanderen. Zo weinig wetenschappelijke literatuur over een populair thema als dit is vreemd te noemen.

2.2 Emotiegeschiedenis

Naast de sportgeschiedenis schikt dit onderzoek zich ook onder emotiegeschiedenis, het tweede belangrijke onderzoeksveld. In de volgende paragrafen wordt de historiografie van emotiegeschiedenis omschreven en komen de belangrijkste auteurs en hun theorieën uit de emotiegeschiedenis aan bod.

¹⁸ Hugh Dauncey, 'French Cycling Heroes of the Tour: Winners and Losers', in *The Tour de France, 1903-2003: a century of sporting structures, meanings and values*, Sport in the global society (London: Routledge, 2005), 174-200.

¹⁹ Sébastien Adriaenssens, 'De milieu-impact van de Ronde van Vlaanderen' (Leuven, KU LeuvenFaculteit Economie en Bedrijfswetenschappen, 2019); Pieter Huyberechts, 'Een inhoudsanalyse in acht Belgische kranten: de Ronde van Vlaanderen en Luik-Bastenaken-Luik, twee Belgische hoogvliegers, maar ook in de pers?' (Antwerpen, Lessius, 2009).

²⁰ Rik Vanwalleghem, *De Ronde van Vlaanderen* (Gent: Pinguin Productions, 1991); Rik Vanwalleghem, *Het Wonder van Vlaanderen: Het Epos van de Ronde* (Gent: Lannoo, 1998); Rik Vanwalleghem, *De Ronde van Vlaanderen: de ziel, de helden, het epos*, Rik Vanwalleghem; voorwoord door Michel Wuyts. (Tielt: Lannoo, 2003); Luc Schoonjans en Geert Vandenbon, *100 jaar de Ronde van Vlaanderen 1913-2013* (Gent: Borgerhoff & Lamberigts, 2013); Michel Wuyts en José De Cauwer, *Honderd jaar de Ronde: Vlaanderens Mooiste door de ogen van het bekendste wielerkoppel* (Antwerpen: Manteau, 2016).

2.2.1 Opkomst emotiegeschiedenis

Dit tweede onderzoeksveld is jonger dan de sportgeschiedenis. Hoewel de eerste stappen reeds in de jaren veertig van de twintigste eeuw werden gezet komt emotiegeschiedenis pas echt in de eenentwintigste eeuw op de voorgrond. Die eerste stappen werden gezet door een van de oprichters van de *Annales*-school. Samen met Marc Bloch had Lucien Febvre kritiek op de geschiedschrijving van de negentiende eeuw. Historici focusten teveel op de politieke kant van het verleden. Bloch en Febvre streefden naar een geschiedschrijving die alle aspecten van de samenleving onder de loep moest nemen in plaats van enkel de leiders van deze samenlevingen. Marc Bloch verdiepte zich bijvoorbeeld op agrarische en culturele geschiedenis.²¹ Lucien Febvre focuste zich op de *histoire des mentalités*. Volgens hem konden emoties steeds de bovenhand nemen van de rede en daarom pleitte hij dus ook als eerste historicus voor emotiegeschiedenis.²²

De roep van Febvre werd niet of zeer bescheiden beantwoord door de geschiedeniswereld. Het duurt nog tot het einde van de twintigste eeuw voor emotiegeschiedenis op gang komt en het is pas vanaf het jaar 2015 dat emotie een echt *hot topic* werd onder historici. Rob Boddice en Jan Plamper spreken van een *emotional turn*. Ze hebben hier goede redenen voor. Niet alleen kunnen geschiedenisstudenten lessen volgen over emotiegeschiedenis in onder meer Canada, de VS, Hong Kong, Australië en in vele Europese landen, ook worden er onderzoekscentra opgericht rond de geschiedenis van emoties en worden tijdschriften gelanceerd die zich bezighouden met het thema.²³ Emotiegeschiedenis neemt vandaag de dag in historisch onderzoek zelfs een centrale rol in.²⁴ Historici stellen zich almaar meer vragen over het verleden en vanaf de *emotional turn* bevatten onderzoeksvragen vaak een gevoelscomponent. Meer en meer historici gaan de gevoelens en gedachten van hun historische actoren in beeld brengen. Hoe voelde het om te leven in die tijd? Deze vraag kan helpen om te zien dat onze waarden, normen en ook onze emoties vasthangen aan een bepaalde context, de context waarin we leven. Dit inzicht zien vele historische studies over het hoofd. Al te vaak wordt de mens uit het verleden voorgesteld als de mens die we vandaag de dag kennen, met dezelfde karakteristieken, gedachten en emoties. Bij het onderzoeken van emoties kan de historicus eveneens de vraag

²¹ Soen, *Geschiedenis is een werkwoord*, 49.

²² Barbara H. Rosenwein, 'Worrying about Emotions in History', *The American Historical Review* 107, nr. 3 (2002): 822–23, <https://doi.org/10.1086/532498>.

²³ Rob Boddice, *The History of Emotions, Historical Approaches* (Manchester: University Press, 2018), 1; Jan Plamper, *The History of Emotions: An Introduction* (Oxford University Press, 2015), 63.

²⁴ Piroška Nagy, 'History of Emotions', in *Debating New Approaches to History* (London: Bloomsbury Academic, 2019), 189.

oplossen waarom iemand handelt op zijn of haar manier. Via geschiedenis van emoties kan worden onderzocht hoe de gedachtegang van historische actors verschilt van de onze.

Emotieonderzoek zorgt voor een veel rijker beeld van het verleden. Mensen zijn geen volledig rationeel denkende wezens, ze worden steeds beïnvloed door hun emoties. Emoties spelen een belangrijke rol in hun beslissingen. Wanneer historici bijvoorbeeld massaprotesten onderzoeken kunnen ze niet buiten de emoties die meespelen in de beslissing om op straat te komen en te protesteren. De rol van emoties is echter niet uitgespeeld in een of meerdere historische onderwerpen. Emoties worden gevoeld in kunst, in theater, in de medische sector, in de opmars van sport en de enorme aantallen van gepassioneerde toeschouwers bij wedstrijden in de moderne maatschappij, zo zeggen Barclay et al.²⁵ Emotiegeschiedenis kan ook nuttig zijn om onderzoeksvelden op een andere manier te bekijken om zo de historische discussie te voeden.²⁶

Een belangrijk aspect in veel handboeken over emotieonderzoek is taal. Elke historici die zich bezighoudt met emoties moet zich bewust zijn van de rol die taal speelt in het onderzoeken van emoties.²⁷ Ten eerste worden emoties in elke taal anders omschreven. Ten tweede veranderen woorden die emoties aanduiden doorheen de geschiedenis. De term “emotie” kwam pas in het begin van de twintigste eeuw centraal te staan in het onderzoek naar gevoelens bijvoorbeeld.²⁸ Ten laatste omschrijft elk individu zijn eigen emoties of dat van omstaanders op een andere manier. Er zal steeds een kloof zijn tussen wat mensen hebben gevoeld of hebben doorgemaakt in het verleden en wat historici hierover te weten kunnen komen maar toch kunnen historici door zo grondig mogelijk te onderzoeken, dichtbij de emoties komen van historische actors. Starobinski en Kemp vergelijken de historische actor met een burger uit een ver land, wiens gebruiken, cultuur en taal anders zijn en welke we geduldig moeten leren kennen. Historici moeten dus oppassen bij het bestuderen van taal van vorige generaties. Ze moeten zich

²⁵ Katie Barclay, Sharon Crozier-De Rosa, en Peter N Stearns, ‘Introduction: a guide to sources for the history of emotions’, in *Sources for the History of Emotions: A Guide*, Routledge Guides to Using Historical Sources (New York: Taylor and Francis, Routledge, 2020), 5.

²⁶ Boddice, *The History of Emotions*, 8–9; Susan J. Matt en Peter N Stearns, ‘Introduction’, in *Doing Emotions History*, History of emotions (Urbana: University of Illinois press, 2014), 2–3.

²⁷ Boddice, *The History of Emotions*; Jane W. Davidson en Joy Damousi, *A Cultural History of the Emotions in the Modern and Post-Modern Age*, vol. 6, 6 vols., A Cultural History of Emotions (London: Bloomsbury Academic, 2019); Susan J. Matt en Peter N. Stearns, *Doing Emotions History*, History of Emotions (Urbana: University of Illinois press, 2014); Nagy, ‘History of Emotions’; Plamper, *The History of Emotions*; William M. Reddy, *The Navigation of Feeling: A Framework for the History of Emotions* (Cambridge University Press, 2001).

²⁸ Susan J. Matt, *A Cultural History of the Emotions in the Age of Romanticism, Revolution, and Empire*, vol. 5, A Cultural History of Emotions (London: Bloomsbury Academic, 2019), 4.

weerhouden van het geven van moderne connotaties en betekenissen aan deze taal.²⁹ In dit onderzoek speelt taal een minder belangrijke rol omdat er wordt gewerkt aan de hand van beeldmateriaal en de focus dus niet enkel op taal zal liggen maar ook op het visuele. Bovendien gaat het over recente geschiedenis, waar de taal niet veel anders is dan in het heden. Toch wordt de wielercorcommentaar bij de beelden ook bekeken en moet ook dit onderzoek rekening houden met de rol van taal in emoties uit het verleden.

2.2.2 Theorieën, methoden en bronnen in emotiegeschiedenis

Historici die emoties willen onderzoeken hebben een zeer ambitieus doel, namelijk te weten komen wat mensen voelden in het verleden. Vele mensen hebben moeilijkheden met het begrijpen van wat mensen voelen in het heden. Doe hier nog eens het probleem van “het verleden als een onbekend ver land” bij en emotieonderzoek wordt een heel moeilijk iets. Het is dus belangrijk dat de onderzoeker met de juiste methodes naar de juiste bronnen trekt.³⁰ De eerste grote naam die zich met gevoelens bezighield is Lucien Febvre, uit de Franse *Annales*-school. Hij pleit voor een historische psychologie om gevoelens uit het verleden te onderzoeken. Ook andere historici pleiten voor een interdisciplinaire studie tussen geschiedenis, psychologie en sociologie. Toch zijn psychologie en sociologie moeilijk te incorporeren in historisch onderzoek naar emoties. De twee disciplines gebruiken namelijk methodes om emoties te meten in het heden die historici niet kunnen toepassen op mensen uit het verleden.³¹ Kennis van psychologie en sociologie kan helpen om te weten wat emoties betekenen in hedendaagse situaties, om emoties uit de geschiedenis te onderzoeken zal men moeten terugrijpen naar historisch onderzoek volgens Nagy. Via historisch onderzoek kan er een duidelijke context worden geschetst van maatschappijen in het verleden en hoe emoties hier een plaats in hebben.³²

Peter N. Stearns, William Reddy en Barbara Rosenwein zijn de drie grote namen die emotiegeschiedenis op de kaart zetten.³³ Peter en Carol Stearns willen via hun methode, *emotionology*, eerst de culturele context van emoties bepalen om dan tot de echte emoties te komen van de historische actors. Die culturele context is makkelijker te onderzoeken dan de echte emoties. De twee onderzoekers willen op deze manier de emotionele standaarden

²⁹ Matt en Stearns, *Doing Emotions History*, 44; Jean Starobinski en William S. Kemp, ‘The Idea of Nostalgia’, *Diogenes* 14, nr. 54 (2016): 81–83, <https://doi.org/10.1177/039219216601405405>.

³⁰ Barclay, Crozier-De Rosa, en Stearns, ‘Introduction: a guide to sources for the history of emotions’, 4–5.

³¹ Thomas Dodman, ‘Theories and methods in the history of emotions’, in *Sources for the History of Emotions: A Guide*, Routledge Guides to Using Historical Sources (New York: Taylor and Francis, Routledge, 2020), 16–19.

³² Nagy, ‘History of Emotions’, 196.

³³ Dodman, ‘Theories and methods in the history of emotions’, 15.

ontdekken, welke emoties worden aanvaard en welke niet in de maatschappij. Het verdiepen in de historische context maakt het ook mogelijk voor de historicus om afstand te nemen van de vertrouwde hedendaagse context en zo kunnen emoties uit het verleden worden bekeken met het juiste perspectief.³⁴ Volgens Boddice is *emotionology* enorm nuttig, waar men wel rekening mee moet houden is dat er niet zoiets bestaat als biologische universaliteit. Jaloersheid bijvoorbeeld kreeg verschillende definities naargelang de individuele situatie in de culturele context. Emoties blijven met andere woorden verschillend voor elk individu in dezelfde context.³⁵ *Emotionology* werd volgens Dodman niet de enige echte methode om aan emotieonderzoek te doen. Het heeft er wel voor gezorgd dat emoties in sociale en politieke geschiedenis een prominentere betekenis kreeg.³⁶

Een volgende emotionele theorie of methode om emoties te ontdekken in het verleden, is die van *emotives* van William Reddy, een theorie uit het begin van de eenentwintigste eeuw. Met *emotives* bedoelt Reddy uitspraken die een emotie uitdrukken. Deze brengen niet enkel een emotie over naar de ontvanger van de boodschap, ze beïnvloeden ook de zender. Door een gevoel uit te drukken zal dit gevoel ook sterker worden. “Ik hou van u” zou de zender dan nog verliefder maken dan voor de uitspraak. Naast *emotives* bespreekt Reddy ook *emotional regimes*. Zo bekijkt hij net als Barbara Rosenwein niet enkel de emoties in individuen. Emotionele regimes omvatten de set van emotionele normen die *emotives* en andere ingeprente praktijken voorschrijven in een gegeven politiek regime. Deze emotionele regimes bepalen de mate van vrijheid die mensen krijgen in het laten zien van emoties.³⁷ Elke samenleving heeft emotionele idealen en normen, gaat William Reddy voort. Deze idealen en normen krijgen vorm door emotionele rituelen, formules, gebeden, en zo meer. Het is de taak van de onderzoeker om te onderzoeken hoe de emotionele regimes van deze gemeenschappen in elkaar zitten. Belangrijk bij het onderzoeken van politieke geschiedenis is het onderzoeken van “*suffering*” of lijden. Daarom is het nuttig om te onderzoeken welke vormen van lijden een emotioneel regime legitimeert en veroordeelt en wie dan de betrokken partijen zijn. Wie veroorzaakt en wie ondergaat het al dan niet legitieme lijden.³⁸ Een ander belangrijk inzicht dat

³⁴ Susan J. Matt, ‘Recovering the Invisible: Methods for the Historical Study of the Emotions’, in *Doing Emotions History*, History of emotions (Urbana: University of Illinois press, 2014), 45; Peter N. Stearns en Carol Z. Stearns, ‘Emotionology: Clarifying the History of Emotions and Emotional Standards’, *The American Historical Review* 90, nr. 4 (1985): 813–36, <https://doi.org/10.2307/1858841>.

³⁵ Boddice, *The History of Emotions*, 61.

³⁶ Dodman, ‘Theories and methods in the history of emotions’, 19.

³⁷ Dodman, 19–20; Reddy, *The Navigation of Feeling*, 104–11.

³⁸ Jan Plamper, ‘The History of Emotions: an Interview with William Reddy, Barbara Rosenwein and Peter Stearns’, *History and Theory* 49, nr. 2 (2010): 240–41.

Reddy meegeeft draait rond de universaliteit van emoties. Emoties zijn over de hele wereld dezelfde, toch in een biologisch kader volgens William Reddy. Het zijn de taal en de uiting van emoties die verschillen naargelang de plaats en tijd waar we ons bevinden. Dit maakt het enorm interessant om emoties op een historische manier te onderzoeken.³⁹ Historici zijn het erover eens dat de uiting van emoties dus niet zomaar biologische reacties zijn, ze zijn subjectief en verschillen naarmate de culturele context. Barbara Keys noemt emoties vectoren van de uitoefening van sociale en politieke macht.⁴⁰

Iemand die emoties via sociale geschiedenis beter in kaart wil brengen via haar theorie van *emotional communities* is Barbara Rosenwein. Emotionele gemeenschappen zijn groepen die dezelfde normen delen rond het uitdrukken van emoties en op dezelfde manier denken over dezelfde of gerelateerde emoties. Er kunnen en zullen meerdere van deze gemeenschappen door elkaar bestaan en ze evolueren doorheen de tijd volgens Rosenwein. Ze voegt hier direct een beperking aan toe, het is moeilijk of onmogelijk om alle emotionele gemeenschappen uit de geschiedenis te ontdekken.⁴¹ Met haar *communities* wil ze de *regimes* van Reddy bekritisieren. *Regimes* zijn volgens haar veel te beperkend. Een hele samenleving leeft onder hetzelfde emotionele regime en mensen die hier niet aan gehoorzamen zijn *emotional refugees*, deze *refugees* beperkt Reddy tot het theater of literaire salons en zo deelt hij de samenleving te simplistisch in volgens Rosenwein. Samenlevingen bestaan uit meerdere diverse groepen dan deze binaire indeling van Reddy.⁴²

Het is pas in 1985 na het artikel van de twee Stearns dat er werd nagedacht over welke bronnen het best de emoties uit het verleden kunnen voorstellen. Met *emotionology* waren Peter en Carol Stearns op zoek naar de emotionele standaarden en deze konden volgens hen het best worden ontdekt in *popular advice manuals*, hierin konden de burgers adviezen terugvinden over hoe zich te gedragen in welke situatie. Het was belangrijk dat deze handleidingen dienden voor het gewone volk en niet voor de elite.⁴³ Rosenwein gebruikte voor haar *emotional communities* complexe emotionele woordenschat om te kijken naar gedeelde emoties onder groepen.⁴⁴ De bronnen die kunnen worden gebruikt voor emotieonderzoek hangen natuurlijk sterk af van welke periode wordt onderzocht. In 2020 zijn de bronnen die kunnen dienen voor emotieonderzoek heel wat uitgebreid. In de redactiebundel van Barclay et al. worden tien

³⁹ Reddy, *The Navigation of Feeling*, 124–25.

⁴⁰ Barbara Keys, 'Senses and Emotions in the History of Sport', *Journal of Sport History* 40, nr. 1 (2013): 22.

⁴¹ Barbara H. Rosenwein, *Emotional Communities in the Early Middle Ages* (Cornell University Press, 2006), 2.

⁴² Plamper, 'THE HISTORY OF EMOTIONS', 255–56.

⁴³ Rosenwein, 'Worrying about Emotions in History', 824–25.

⁴⁴ Dodman, 'Theories and methods in the history of emotions', 19.

categorieën van bronnen besproken die nuttig kunnen zijn voor emotieonderzoek. De technologische vooruitgang betekende voor emotieonderzoek een enorme uitbreiding van bronnen die te onderzoeken zijn.⁴⁵

2.3 Emoties in de sportgeschiedenis

Emotieonderzoek in de sport van het heden bestaat in veelvoud. Onderzoekers als Yuri Hanin onderzochten reeds de impact die emoties hebben op sportprestaties. Hanin ontwerpt het zogenaamde *Individual Zones of Optimal Functioning model*. Dit IZOF model onderscheidt positieve en negatieve emoties die een impact uitoefenen op succesvolle of onsuccesvolle sportprestaties. Er worden ook tools aangereikt om de meest optimale emotionele omgeving te bewerkstelligen via het model van Hanin.⁴⁶ De methodologie die gehanteerd wordt in dit soort van hedendaags emotieonderzoek is kwantitatief. Emoties worden bevraagd via vragenlijsten waarbij woorden of adjectieven in schalen worden bevraagd. Bij een andere methode moeten respondenten emoties aflezen op gezichten. De antwoorden, lopende van 1 tot 7 bijvoorbeeld, waarbij ‘1’ bijvoorbeeld ‘zeer ontgoocheld’ betekent en ‘7’ gelijk is aan ‘zeer tevreden’. Via deze vragenlijsten onderscheidden meerdere onderzoekers zeven basisemoties: boosheid/woede, walging/minachting, angst, geluk, interesse, verdriet en verwondering.⁴⁷ Deze zeven basisemoties zijn aangeboren, andere emoties komen verder uit deze emoties.⁴⁸

Emoties in hedendaagse sport zijn en worden rijkelijk onderzocht. In de sportgeschiedenis worden emoties vaak niet bekeken. Toch houden beide onderzoeksvelden duidelijk verband met elkaar en duiden sporthistorici vaak op het belang van emoties, net zoals emotiehistorici vaak het voorbeeld van emoties bij sportevenementen bespreken, vernoemen meerdere auteurs in de bundel van Barclay et al. sport als voorbeeld van een mogelijk thema in emotieonderzoek.⁴⁹ De termen *emotions* en *emotional* worden in de *Routledge Companion to Sports History* van Steven W. Pope en John Nauright samen 36 keer vermeld, bijna in elk hoofdstuk van de *Companion* wordt er gesproken over de belangrijke rol die emoties spelen in

⁴⁵ Katie Barclay, Peter N Stearns, en Sharon Crozier-De Rosa, *Sources for the History of Emotions: A Guide*, Routledge Guides to Using Historical Sources (Taylor and Francis, Routledge, 2020), <https://doi.org/10.4324/9780429291685>.

⁴⁶ Yuri L. Hanin, *Emotions in Sport* (Champaign: Human Kinetics, 2000), I–III.

⁴⁷ Paul Ekman, ‘Are There Basic Emotions?’, *Psychological Review* 99, nr. 3 (1992): 550, <https://doi.org/10.1037/0033-295X.99.3.550>; Paul Ekman en Daniel Cordaro, ‘What is Meant by Calling Emotions Basic’, *Emotion Review* 3, nr. 4 (1 oktober 2011): 365, <https://doi.org/10.1177/1754073911410740>; John Sabini en Maury Silver, ‘Ekman’s Basic Emotions: Why Not Love and Jealousy?’, *Cognition & Emotion* 19, nr. 5 (augustus 2005): 693–712, <https://doi.org/10.1080/02699930441000481>.

⁴⁸ Robert J. Vallerand en Céline M. Blanchard, ‘The Study of Emotion in Sport and Exercise: Historical, Definitional, and Conceptual Perspectives’, in *Emotions in Sport* (Champaign: Human Kinetics, 2000), 4–5.

⁴⁹ Barclay, Stearns, en Crozier-De Rosa, *Sources for the History of Emotions*.

de sportwereld. Vaak gaat het over nationalistische gevoelens die loskomen bij een belangrijke overwinning van een sporter of een sportploeg uit eigen land.⁵⁰ Peter N. Stearns, dezelfde auteur die zich bezighield met *emotionology* in 1985, schrijft ook de inleiding van de *Companion*. In zijn introductie pleit hij dan ook voor meer onderzoek dat beide onderzoeksvelden met elkaar verbindt. Verbanden tussen sportgeschiedenis en evoluties in emotionele standaarden verdienen meer aandacht volgens Stearns. Sport kan emoties dramatiseren die in het dagelijkse leven niet worden aanvaard, zo kan sport helpen met het creëren of het bijsturen van de emotionele standaard van een maatschappij.⁵¹ Zonder te verwijzen naar Barbara Rosenwein brengt Kayser Nielsen sportgeschiedenis in verband met *emotional communities* in zijn hoofdstuk over Scandinavische sportgeschiedenis. De Olympische Spelen van 1912 in Zweden was volgens hem samen met het stadion waar de Spelen plaatsvonden, het Stockholm Stadium, een van de grote bindingsmiddelen van de Zweedse emotionele gemeenschap. De Spelen en het stadion waren de bakermat voor de normen die zouden ontstaan in de sociaalliberale Noordse landen.⁵² Sport is dus in staat enorm veel mensen te raken op emotioneel vlak.⁵³

Barbara Keys schrijft een van de enige artikels die de twee onderzoeksvelden met elkaar verbindt. Ze pleit voor meer onderzoek naar sportgeschiedenis via emotieonderzoek. De opkomst van geschiedenisonderzoek naar gevoelens en emoties heeft interessante nieuwe kansen mogelijk gemaakt voor sportgeschiedenis. Keys hecht veel belang aan het schetsen van een complete ervaring van een sportevenement uit het verleden. De focus op het visuele heeft volgens haar vernieuwing nodig en dat kan via emotieonderzoek. Emoties worden niet enkel via de ogen beleefd, horen, smaken, voelen en ruiken spelen een even belangrijke rol bij het beleven van een sportevenement. Geluid is bijvoorbeeld zeer weinig bestudeerd in sport. Terwijl geluid een zeer belangrijke rol speelt bij het vormen van betekenissen, identiteiten en gemeenschappen. Geluid bij sportwedstrijden bestaat uit de geluiden die de bal maakt na contact met een leren schoen, een baseball bat, een basketbalring, de ketting op de fiets die van de ene naar de andere versnelling gaat, het lopen op een piste, de zware ademhaling van de atleten, maar ook het collectieve gejuich van supporters, de muziek na een goal, het geroep en

⁵⁰ S. W. Pope en John Nauright, *Routledge Companion to Sports History*, Routledge International Handbooks (London: Routledge, 2010).

⁵¹ Stearns, 'Foreword', xii.

⁵² Niels Kayser Nielsen, 'Nordic countries', in *Routledge Companion to Sports History*, Routledge international handbooks (London: Routledge, 2010), 536–37.

⁵³ Joseph A. Maguire e.a., *Sport Worlds: A Sociological Perspective* (Human Kinetics, 2002), 182.

soms ook gevloek van spelers en zoveel meer. Eén van de belangrijkste geluiden bij een sportevenement is de commentaar.⁵⁴

2.4 Emoties in sportcommentaar

Een beleving krijgt vorm door verschillende zintuigen. Wanneer we een sportwedstrijd bijwonen, bijvoorbeeld een voetbalwedstrijd uit de eerste afdeling cafévoetbal, nemen we informatie op, dit gebeurt op vijf verschillende manieren. We zien ten eerste wat er gebeurt op het veld, naast het veld, op onze smartphone. Ten tweede horen we de supporters, de spelers, trainers, omgevingsgeluiden. Ten derde ruiken we de geur van het gras, de kantine, het zweet van de spelers wanneer ze dicht in de buurt komen. Ten vierde proeven we de smaak van een hamburger, een cola of een pint. Ten laatste voelen we de schouders van omstaanders tegen de onze en de zon op het gezicht, een koude wind of een regendruppel, naargelang het seizoen. Een voetbalwedstrijd van KV Mechelen of van de plaatselijke caféploeg, omvat steeds deze vijf zintuigen bij het vormen van een beleving. Dat is ook zo bij andere sportevenementen. De academische sportgeschiedenis bespreekt echter vooral of uitsluitend het visuele aspect. Wat mensen hoorden, roken, proefden of voelden komt in zeer weinig bijdragen aan bod. Sportgeschiedenis bespreekt dus maar een van de vijf deeltjes waaruit een beleving vorm krijgt.⁵⁵

Eén van de belangrijkste geluiden uit sportevenementen is het sportcommentaar. De commentator doet aan emotionele begeleiding bij de sport volgens Nicholas Lemann. Hij biedt de verschillende emoties aan die de mensen achter het scherm kunnen voelen. Reacties en emoties van toeschouwers worden dus deels gevormd door sportcommentaar. Lemann haalt het voorbeeld aan van Howard Cosell als zeer populaire sportcommentator. Cosell was een Amerikaans sportcommentator uit de jaren vijftig tot negentig van de vorige eeuw met een onvergetelijke stem en vertelgave. Het is niet toevallig dat net Cosell een van de uitdrukkelijkste emotionele banden met de sportfans opbouwde en zonder probleem een heel gamma aan emoties kon uitlokken bij zijn publiek. Zijn naam en faam bouwde hij niet op door wat hij zei maar hoe hij dit zei.⁵⁶

⁵⁴ Keys, 'Senses and Emotions in the History of Sport', 26–27.

⁵⁵ Keys, 22.

⁵⁶ Nicholas Lemann, 'The Voice of Big-Time Sports', geraadpleegd 12 maart 2021, <http://www.nybooks.com/articles/2012/03/22/voice-big-time-sports/>; Keys, 'Senses and Emotions in the History of Sport', 32–33.

2.5 Emotiecultuur

Werken die de emotiecultuur van België bespreken in de twintigste en eenentwintigste eeuw zijn schaars. Zelfs de algemene emotiecultuur in Europa in de laatste twee eeuwen is weinig onderzocht. Een eerste boek bestudeert enorm veel etiquetterichtlijnen in heel Europa. Cas Wouters geeft met zijn boek, *“Informalization: manners and emotions since 1890”* een mooie evolutie weer in manieren, emoties, wat aanvaard wordt en wat niet aanvaard wordt in de maatschappij vanaf de *fin de siècle* tot en met de jaren 90 van de twintigste eeuw. Wat Wouters ook mooi aan bod laat komen zijn de verschillen in emoties tussen de verschillende klassen van de bevolking.⁵⁷ Een tweede boek dat zal worden gebruikt in dit onderzoek richt zich specifieker op onze kontreien. Het gaat dan wel over Nederland. Er wordt toegespitst op publieke tranen, een onderwerp dat in dit onderzoek ook aan bod komt. Henri Beunders schrijft in zijn *“Publieke tranen: de drijfveren van de emotiecultuur”* onder meer over tranen op televisie.⁵⁸ Een laatste boek gaat in op het tonen van emoties in de sport overheen verschillende decennia. Dit keer gaat het dan weer niet over wielrennen maar over voetbal. Met *“Het grote juichen: De geschiedenis van het triomfvertoon in het voetbal”* schrijven Henk-Jan Grotenhuis en Tim Duyff een evolutie neer over het vertoon van geluk na een doelpunt in het voetbal overheen Europa.⁵⁹ Ook andere boeken die etiquetteregels bekijken worden in acht genomen.⁶⁰

⁵⁷ Cas Wouters, *Informalization: Manners and Emotions since 1890*, Theory, Culture & Society (Los Angeles: Sage, 2007).

⁵⁸ Henri Beunders, *Publieke tranen: de drijfveren van de emotiecultuur* (Amsterdam: Contact, 2002).

⁵⁹ Henk-Jan Grotenhuis en Tim Duyff, *Het grote juichen: De geschiedenis van het triomfvertoon in het voetbal* (Amsterdam: De Arbeiderspers, 2007).

⁶⁰ Princess Beris Kandaouroff, *The Art of Living. Etiquette for the permissive Age*. (London: Allan, 1972); *Umgangsformen Heute*, Die Empfehlungen des Fachausschusses für Umgangsformen (Niedernhausen: Falken, 1970); Henriëtte Van Eyk, *De regels van het spel* (Amsterdam: Geïllustreerde Pers, 1967).

3. Methodologie

Emoties in de Ronde van Vlaanderen, hoe deze nu te onderzoeken? In de historiografie is er – zoals eerder gezien – weinig of geen onderzoek dat emoties in de sportgeschiedenis bespreekt. Daarom moet er in dit onderzoek gebruik worden gemaakt van methodes en theorieën uit de emotiegeschiedenis die toepasbaar zijn op het thema van de sportgeschiedenis en op de bronnen die in dit onderzoek worden gebruikt.

3.1 Onderzoeksvraag

“De koers, dat is emotie”, een quote die door heel wat wielrenners, commentatoren en journalisten wordt gebruikt. In dit onderzoek wordt er ingepikt op deze quote. De emoties in en rond de Ronde van Vlaanderen worden uitgebreid besproken. Emoties van zowel *insiders* en *outsiders* komen aan bod. Na het bekijken van de emoties doorheen de jaren wordt ook een evolutie van deze emoties besproken. De drie grote onderzoeksvragen in dit onderzoek zijn de volgende:

- Welke emoties brengt de Ronde van Vlaanderen teweeg bij renners en andere mensen die de Ronde van binnenuit beleven?
- Hoe begeleiden de commentatoren van de Ronde van Vlaanderen emoties thuis?
- Op welke manier evolueren bovenstaande emoties doorheen de jaren?

Dat zowel emotiegeschiedenis en sportgeschiedenis apart kunnen bijdragen aan de academische wereld is duidelijk. Het combineren van beide onderzoeksvelden maakt dit onderzoek interessant. Emoties in de koers worden bekeken via een jaarlijkse koers in Vlaanderen, de Ronde van Vlaanderen, over de laatste vijftig jaar. Het wielrennen wordt dus beperkt tot één koers die elk jaar wordt gereden. Om heel het wielerseizoen te onderzoeken over een langere periode is er in deze masterproef geen tijd en er wordt gekozen voor een langere periode om zo een evolutie te kunnen bekijken. Emotiehistorici zijn vaak geïnteresseerd in verandering, in de evolutie van emoties.⁶¹ Ook in dit onderzoek wordt er gezocht naar een evolutie in de emoties die renners en publiek beleven in de Ronde van Vlaanderen. Die evolutie van emoties in en rond Vlaanderens Mooiste wordt mogelijk gemaakt door een vooraf bepaalde lijst van emoties af te bakenen zodat in elk decennia naar dezelfde emoties kan worden gezocht:

- Omgaan met winst
- Omgaan met verlies
- Omgaan met pech
- Omgaan met concurrenten
- Omgaan met de pers
- Publieksreacties

⁶¹ Barclay, Crozier-De Rosa, en Stearns, ‘Introduction: a guide to sources for the history of emotions’, 5.

- Emoties bij afscheid
- Emoties buitenlanders in de Ronde
- Emotiebegeleiding in wielercomentaar

Er wordt ook niet gekozen voor zomaar een koers. De Ronde begon in 1913 en bleef nog enkele decennia een binnenlandse klassieker die zelfs samenviel met Milaan-Sanremo. In de jaren zeventig is de Ronde reeds uitgegroeid tot Vlaanderens Mooiste en behoort ze tot de vijf grote wielmonumenten, naast Milaan-Sanremo, Parijs-Roubaix, Luik-Bastenaken-Luik en de Ronde van Lombardije. Om emoties in de Ronde te bestuderen wordt er gekozen voor audiovisuele bronnen, dit leidt ook tot een tijdsafbakening. Audiovisuele bronnen rond de Ronde komen sterk opzetten in de jaren zeventig en zijn vanaf de jaren tachtig echt goed te bestuderen.

De emoties van renners, toeschouwers en alle andere actoren die te zien zijn op de beelden en de evolutie hierin is dus de centrale opzet van dit onderzoek. Hier blijft het echter niet bij. Dit onderzoek wil deze resultaten ook inbedden in een bredere emotionele maatschappelijke cultuur. De emoties die in de koers worden gevonden van 1970 tot 2020 worden bekeken in het licht van bijdragen uit de emotiegeschiedenis. Niet alleen worden ze bekeken met een methodologie uit de emotiegeschiedenis in het achterhoofd, ook worden ze ingebed in de literatuur rond emotiecultuur in de twintigste en eenentwintigste eeuw. Op die manier kan dit onderzoek bijdragen aan het onderzoeken van emotionele normen en waarden van een deel van de maatschappij. Net als Hugh Dauncey en Geoff Hare met hun onderzoek naar de wielergeschiedenis in de Ronde van Frankrijk een unieke blik geven op het evoluerende Frankrijk doormiddel van het bestuderen van een rivaliteit tussen twee wielers, probeert ook dit onderzoek via de sportgeschiedenis de grotere maatschappelijke trends te analyseren.⁶² In dit onderzoek gaat het dan over trends in emoties in de Ronde van Vlaanderen van 1970 tot 2020.

Die afweging van de emotionele normen en waarden van de wielergemeenschap tegenover de emotionele normen en waarden van de bredere maatschappij gebeurt voornamelijk via *case studies*. In elk decennia wordt er ruimte gelaten om één moment ruim aan bod te laten komen. De *case study* wordt eerst uitgebreid beschreven om daarna over te gaan tot de analyse van de emoties die aan bod komen. De emoties worden afgewogen tegen de maatschappelijke context van dat moment en tegen de emotionele normen en waarden die bij deze context komen kijken.

⁶² Dauncey en Hare, *The Tour de France, 1903-2003*.

Door vijf van deze *cases* op die manier grondig te analyseren kan er een evolutie in normen en waarden rond emoties worden ontwaard.

3.2 Bronnen

Op het vlak van bronnengebruik zijn sportgeschiedenis en emotiegeschiedenis beiden te vinden voor het gebruik van audiovisuele bronnen. Gary Osmond en Murray Phillips vinden dat visuele bronnen vaak te weinig worden gebruikt in sportgeschiedenis.⁶³ Bronnen die kunnen dienen om aan emotiegeschiedenis te doen zijn legio.⁶⁴ De jaren die in dit onderzoek centraal staan, 1970 tot 2020, gaan gepaard met een enorme technologische vooruitgang. De opkomst van de televisie, radio, computer en smartphones betekent voor de emotiehistoricus een enorme toename aan bronnen die verschillende onderzoeksopzetten van emoties mogelijk maken.⁶⁵ In dit onderzoek wordt er gewerkt met beeldmateriaal, een van de emotioneel rijkste bronnen uit geschiedenisonderzoek. In televisiefragmenten is goed te zien welke emoties er allemaal worden tentoongesteld, op welke manier dit gebeurt bij individuen en hoe anderen hierop reageren. Audiovisuele bronnen combineren de troeven van geschreven en visuele bronnen bij het onderzoeken van emoties. Wat iemand zegt of doet kan worden bekeken maar ook de manier waarop iemand iets zegt of doet, de toon, intonatie, gezichtsuitdrukking en lichaamstaal zijn een grote meerwaarde naast de woorden of acties van iemand. Op die manier kunnen emotionele normen worden bestudeerd van verschillende identiteitsgroepen in de samenleving.⁶⁶

De bronnen die in dit onderzoek aan bod komen zijn audiovisuele bronnen uit het VRT-archief. Alle live-uitzendingen van de Ronde van Vlaanderen worden bekeken, deze komen op gang vanaf 1983. Voor dit jaartal worden samenvattingen en andere programma's die over de Ronde van Vlaanderen handelen bekeken. Live-uitzendingen van de Ronde worden met de jaren langer. Om emoties tussen de jaren te kunnen vergelijken en omdat dit onderzoek niet de middelen heeft om alle live-uitzendingen in zijn totaliteit te bekijken wordt het bekijken van de uitzendingen beperkt tot één uur. Dit uur wordt verdeeld over start en finish zodanig dat de interviews met de renners voor de start, de finale van de koers, de aankomst en de interviews na de race kunnen worden bekeken. Omdat de live-uitzendingen vaak enkel de emoties in de

⁶³ Gary Osmond en Murray Phillips, 'Sources', in *Routledge Companion to Sports History*, Routledge international handbooks (London: Routledge, 2010), 43–44.

⁶⁴ Barclay, Stearns, en Crozier-De Rosa, *Sources for the History of Emotions*.

⁶⁵ Susan J. Matt en Luke Fernandez, 'Technology and feeling', in *Sources for the History of Emotions: A Guide*, Routledge Guides to Using Historical Sources (New York: Taylor and Francis, Routledge, 2020).

⁶⁶ Katie Barclay en Sharon Crozier-De Rosa, 'Intersectional identities', in *Sources for the History of Emotions: A Guide*, Routledge Guides to Using Historical Sources (New York: Taylor and Francis, Routledge, 2020), 190.

koers en emoties net na de aankomst weergeven, worden ook nog twee andere bronnen gehanteerd om de verhalen achter de beelden te ontdekken. Een eerste van deze twee is het programma, de Flandriens. Een programma uit 2010 waarin Michel Wuyts de grootste – nog levende – Vlaamse wielerveden interviewt over hun ervaringen in Parijs-Roubaix en de Ronde van Vlaanderen. Hierin vraagt Wuyts naar vele emotionele of belangrijke momenten uit de levens van de Vlaamse wielerveden. De Flandriens bestaat uit zes afleveringen die elks een wielervedenperiode bespreken, beginnende in de jaren '60 tot en met 2009.

Naast audiovisuele bronnen worden bijkomend nog enkele interviews uitgevoerd met wielervedencommentatoren. Een eerste commentator die geïnterviewd wordt is Michel Wuyts, een naam als een klok in de sportwereld. In de jaren '90 wordt Wuyts ingezet als verslaggever op de moto in de Ronde en vanaf het jaar 2000 neemt Wuyts de positie van hoofdcommentator in bij de VRT wanneer Mark Vanlombek de overstap maakt naar VTM. Een volgende grote naam die wordt geïnterviewd is José De Cauwer. Samen met Wuyts maakt hij deel uit van het bekendste commentaarkoppel van Vlaanderen. De Cauwer verzorgt al meer dan tien jaar het co-commentaar bij de Ronde van Vlaanderen en alle andere belangrijke koersen. Naast co-commentator speelde José De Cauwer nog een belangrijke rol in twee andere functies in de Ronde. Hij reed de Ronde van Vlaanderen meerdere keren uit als profrenner, met een 21e plaats als beste resultaat in 1977. In 1981 stopte hij met koersen en stapte hij meteen terug in de koers als ploegleider. Om de hele hedendaagse VRT-commentaar af te ronden werd ook de man op de moto geïnterviewd, Carl Bertelee. Hij geeft commentaar rechtstreeks vanuit de koers. Als geen ander kan hij de emoties van de renners, ploegleiders en omstaanders bewonderen. Ten slotte wordt er soms verwezen naar een vierde interview met Geert Vandebon. Dit interview werd uitgevoerd in functie van een ander kleinschaliger onderzoek rond het economische aspect van de Ronde.

Met de interviews wordt er gepolst naar emoties van de commentatoren zelf en de manier van commentaar geven. Er wordt bijvoorbeeld gevraagd of ze bewust de kijker willen betrekken bij de emoties in de koers. De commentatoren stonden op de eerste rij bij vele ontkenningen en emoties in de Ronde van Vlaanderen en dus wordt hen ook gevraagd naar verschillende emotierijke momenten uit de Ronde en naar evoluties in emoties in de laatste vijftig jaar. Volgens Jan Bleyen en Leen Van Molle is mondelinge geschiedenis heel waardevol omwille van meerdere redenen. Geschiedenis onderzoeken via interviews sluit aan bij onze verhalende manier van betekenis geven en heeft aandacht voor het persoonlijke. De interviews laten toe het bijzondere te achterhalen, dingen die niet makkelijk te achterhalen zijn via geschreven of

visuele bronnen. Dat is hier zeker het geval, emoties komen niet altijd helemaal tot uiting in de live-uitzendingen. Daarom is het zeer nuttig om mensen die er zelf bij waren te interviewen over deze momenten.⁶⁷

Bij mondelinge geschiedenis komen heel wat kritieken kijken, Bleyen en Van Molle counteren deze makkelijk. Getuigenissen zijn onbetrouwbaar en louter persoonlijk, mondelinge bronnen zeggen alleen iets over vandaag en verhalen bieden geen toegang tot de werkelijkheid daarbuiten zijn de grootste kritieken op mondelinge geschiedenis. Ten eerste zijn het niet de geïnterviewden die de lezers moeten overtuigen, dat is de taak van de onderzoeker. Door transparant de werkwijze te verklaren en door een sterke argumentatie moet de onderzoeker betrouwbaar overkomen. Natuurlijk zijn getuigenissen persoonlijk, toch kan via persoonlijke verhalen worden gekeken naar de grotere maatschappelijke context. Hoe persoonlijk ook, vertellingen worden ook altijd sociaal gekneed. Verder zeggen verhalen uit interviews wél iets over het verleden, het is aan de historicus om de vertellingen net als andere historische bronnen in de juiste context te plaatsen en er de historische kritiek op toe te passen. Ten laatste zijn verhalen essentieel in het begrijpen van de werkelijkheid, ook in het heden geven mensen betekenis aan de werkelijkheid via verhalen.⁶⁸

Er wordt gewerkt met open interviews waarbij wel vooraf topics en vragen worden opgesteld maar de verteller bepaalt zelf in grote mate waarover hij vertelt en de vragen kunnen afwijken naargelang wat de verteller aanhaalt. De onderzoeker maakt van in het begin duidelijk dat hij vooral zal luisteren en probeert zo weinig mogelijk tussen te komen. De onderzoeker probeert de verteller zo open mogelijk aan het woord te laten doormiddel van een open, rustige, afwachtende houding in te nemen en zo weinig mogelijk de verteller te sturen in een bepaalde richting. Het is aan de onderzoeker om zich 'klein', onwetend en luisterend op te stellen. Verder maakt de onderzoeker gebruik van open vragen waar de vertellers een uitgebreid antwoord op kunnen formuleren. In dit onderzoek zijn de geïnterviewden geboren vertellers die in hun job niets anders doen dan vertellen. Herinneringen uitgebreid achterhalen was dus vaak geen probleem. Naast de open aard van de vragen lijsten Bleyen en Van Molle nog negen andere 'geboden' op die allemaal in acht worden genomen in dit onderzoek. Na de interviews worden de geluidsopnames getranscribeerd en naast de andere bronnen gelegd.⁶⁹

⁶⁷ Jan Bleyen en Leen Van Molle, *Wat is mondelinge geschiedenis?* (Leuven: Acco, 2012), 29.

⁶⁸ Bleyen en Van Molle, 44–47.

⁶⁹ Bleyen en Van Molle, 74–75, 96, 105, 133.

Het interviewschema is terug te vinden in bijlage (cfr. Bijlage 1). Ook de interviewtranscripts van de drie interviews is terug te vinden in de bijlagen (cfr. Bijlage 2,3 en 4)

3.3 Theorieën en methoden

Dit onderzoek maakt gebruik van een van de belangrijkste concepten uit de emotiegeschiedenis. Met ‘*emotional communities*’, onderzoekt Barbara Rosenwein verschillende gemeenschappen uit de middeleeuwen. Dit doet ze door te focussen op de woordenschat die wordt gebruikt, ze werkt echter met middeleeuwse geschreven bronnen. In dit onderzoek worden emoties onderzocht uit de laatste vijftig jaar aan de hand van audiovisuele bronnen. Het beschrijven van emoties via taal zal dus zeer miniem verschillen in de onderzochte periode tegenover de taal die nu wordt gebruikt om emoties te omschrijven. Bovendien is taal niet het enige middel om de emoties te onderzoeken in dit onderzoek. Dit onderzoek ligt dus ver van het onderzoek waarvoor Rosenwein’s concept oorspronkelijk werd gebruikt. Toch zijn volgens Rosenwein zelf ook in de moderne tijd emotionele gemeenschappen te onderzoeken. Mensen in de twintigste eeuw of eenentwintigste eeuw geven net als mensen uit de middeleeuwen, emotionele standaarden door wat betreft verschillende aspecten uit hun leven, emotionele normen en waarden gelden op het werk, bij familie, zelfs op een sportveld of op de aankomstplaats van de Ronde van Vlaanderen.⁷⁰ Het is dus mogelijk om de wielerved als een emotionele gemeenschap te bekijken, dat maakt ook Barbara Keys duidelijk. Een collectieve globale identiteit tussen sportfans, sportorganisatoren en atleten wordt gevormd door emotionele factoren.⁷¹ Ook in het onderzoek van Antoni Costes, wordt de sportgemeenschap bekeken als een emotionele gemeenschap, zoals Rosenwein ze definieert.⁷²

Gary Osmond en Murray Phillips halen semiotiek, een focus op materialiteit en een focus op affect aan als mogelijke methodologische standpunten bij het onderzoeken van visuele bronnen uit de sport. Die laatste methode wordt gehanteerd in dit onderzoek. Bij het onderzoeken van het bronnencorpus ligt er een focus op het beschrijven van lichamelijke emoties en gevoelens.⁷³ Barbara Keys brengt emotiegeschiedenis in verband met sportgeschiedenis. Volgens Keys is het belangrijk om de hele sportervaring als historicus in beeld te brengen. Een ervaring bestaat uit zien, horen, ruiken, proeven en voelen. Live-uitzendingen laten ons toe om een ervaring uit

⁷⁰ Peter N Stearns, ‘Modern Patterns in Emotions History’, in *Doing Emotions History*, History of emotions (Urbana: University of Illinois press, 2014), 23.

⁷¹ Keys, ‘Senses and Emotions in the History of Sport’, 30.

⁷² Antoni Costes e.a., ‘Traditional Sporting Games as Emotional Communities: The Case of Alcover and Moll’s Catalan-Valencian-Balearic Dictionary’, *Frontiers in Psychology* 11 (2021): 1–9, <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.582783>.

⁷³ Osmond en Phillips, ‘Sources’, 44.

het verleden zo gedetailleerd mogelijk te bespreken, hier komen de eerste twee aspecten van een ervaring mooi uit de verf. Geluid wordt volgens Keys vaak vergeten als belangrijk deelaspect van een sportervaring. Vooral de wielercomentaar die bij de live-uitzendingen hoort speelt een belangrijke rol in dit onderzoek.⁷⁴

Gesproken taal brengt veel meer betekenis met zich mee dan geschreven taal. De stemmen van commentatoren, hun timbre en toon, hun ritme van commentaar geven en de vertrouwdheid die sommige stemmen van bekende commentatoren opwekken spelen een belangrijke rol bij het beleven van sport op de televisie of op de radio. Sportcommentatoren kunnen een diepe, intense emotionele band creëren met hun kijkers. Ze brengen de fans dichterbij het spektakel door woorden maar ook door toonhoogte, volume, cadans en stilte af te wisselen in hun commentaar.⁷⁵

In dit onderzoek krijgt de sportervaring dus vorm door geluid te bekijken, maar ook het visuele, wat is er te zien op de beelden? Hierbij ligt er een focus op de gezichtsuitdrukking en de lichaamstaal van de historische actors, zowel renners, als toeschouwers, als alle andere mensen die in beeld komen worden bekeken. Ten tweede worden de woorden uit de beelden onderzocht. Vooral de woorden van de commentatoren worden onderzocht, maar ook woorden van de renners in interviews en de woorden van mensen langs de kant, die in sommige edities ook kort worden bevestigd door journalisten. Uitingen van emoties door commentatoren, renners en andere in de live-uitzendingen en samenvattingen worden bestudeerd met de theorie van William Reddy in gedachten. Het uiten van emoties heeft een invloed op emoties van de persoon die ze uitspreekt maar ook op de ontvangers.⁷⁶ Woorden, lichaamstaal, gebaren, tactieken kunnen volgens Costes zorgen voor een sterkere emotionele connectie in groepen wanneer het gaat over sporten.⁷⁷ Vakjargon uit het wielrennen zoals ‘*chasse patatte*’ (een nutteloze achtervolging), ‘de *guidon* van onder’ (het koersstuur beneden vastnemen) en ‘waaivorming’ (schuin achter elkaar rijden met stevige zijwind) worden enkel begrepen door wielersfans en zo wordt een groep gevormd met *insiders*, de wielersfans en *outsiders*, mensen die geen idee hebben wat de commentatoren of anderen bedoelen met deze termen. Ook lichaamstaal zoals zegegebaren bij de streep of een grote grimas bij een renner kunnen hetzelfde

⁷⁴ Keys, ‘Senses and Emotions in the History of Sport’, 22.

⁷⁵ Keys, 32–33.

⁷⁶ Reddy, *The Navigation of Feeling*, 104–11.

⁷⁷ Costes e.a., ‘Traditional Sporting Games as Emotional Communities’, 2.

effect hebben, ze worden begrepen door de wielersfans die de koers door en door kennen, ze worden op een andere manier bekeken door mensen die voor de eerste keer naar de koers kijken.

Deze emotionele wielergemeenschap wordt dus gevormd door gemeenschappelijke woorden, zegswijzen, lichaamstaal, gebaren, maar vooral door hetzelfde gevoel dat wordt beleefd bij het kijken naar de koers of zelf in de koers zitten, op de fiets, of in de volgwagen. *Insiders* uit die wielergemeenschap hebben hun eigen waarden, gevoelens en manieren om die gevoelens te uiten. De wielergemeenschap is slechts één emotionele gemeenschap in een maatschappij met enorm veel verschillende emotionele gemeenschappen. De wielersfan kan dus in verschillende emotionele gemeenschappen zijn plaats vinden. Vaak overlappen de gemeenschappen waardoor het uiten van emoties en wat aanvaard wordt bij dit uiten ook overlapt over meerdere gemeenschappen heen.⁷⁸

Bij het inschatten en onderzoeken van emoties in de geschiedenis speelt de onderzoeker en zijn of haar eigen emoties een zeer belangrijke rol. Er wordt getracht om de emoties uit de geschiedenis van de Ronde van Vlaanderen en de normen en waarden rond emoties van de wielergemeenschap op een zo objectief mogelijke manier te bestuderen. Toch kiest de onderzoeker welke momenten uit vijftig jaar de Ronde aan bod komen in de resultatensectie en is het ook de onderzoeker die beslist welke emoties aan bod komen in de resultatensectie en op welke manier. De eigen emoties spelen dus een grote rol, bijvoorbeeld bij het zien van een val, een overwinning, een ontgoocheling zal de onderzoeker schrijven vanuit zijn eigen emoties. Emoties van de onderzoeker kunnen ook nuttig worden ingezet in emotieonderzoek volgens Piroska Nagy.⁷⁹ Een voorbeeld van een onderzoeker die zijn eigen emoties nuttig maakt in zijn onderzoek is Douglas Booth. Hij onderzoekt een surfersmagazine met een focus op affect en gebruikt hierbij zijn eigen ervaringen en emoties als surfer en surfhistoricus.⁸⁰ Dit onderzoek betreft de emoties van de onderzoeker niet in deze mate maar ze zijn er wel en spelen hun rol bij het bekijken van de beelden en het interviewen van de commentatoren.

De emoties van de onderzoeker en zijn ervaring in de wielergemeenschap, als trouwe kijker en fan spelen ook een rol bij het beschrijven van de emotiecultuur van de wielergemeenschap. Wat een vreemde emotie lijkt voor een buitenstaander, kan vertrouwd aanvoelen voor de onderzoeker, die de emotie al meerdere malen heeft gezien in het wielermilieu. De onderzoeker

⁷⁸ Barbara H. Rosenwein, *Generations of Feeling: A History of Emotions, 600-1700* (Cambridge: University Press, 2016), 3.

⁷⁹ Nagy, 'History of Emotions', 199.

⁸⁰ Douglas Booth, '(Re)Reading The Surfers' Bible: The Affects of Tracks', *Continuum (Mount Lawley, W.A.)* 22, nr. 1 (2008): 17–35, <https://doi.org/10.1080/10304310701676285>.

volgt ook slechts vijftien jaar actief de wielersport. Om de emotiecultuur van de wielergemeenschap dus te bespreken in het licht van de bredere maatschappij, in de juiste periode wordt er gebruik gemaakt van wetenschappelijke werken die de bredere emotiecultuur bespreken en een werk dat de geschiedenis van het juichen in het voetbal bespreekt.⁸¹

In de resultatensectie wordt bewust gebruik gemaakt van de tegenwoordige tijd. De tegenwoordige tijd laat de lezer toe zich optimaal in te lezen in het verhaal van emoties in de laatste vijftig jaar Ronde van Vlaanderen. Bovendien omvat de resultatensectie heel wat citaten van renners, commentatoren en anderen die in de tegenwoordige tijd spreken. De afwisseling tussen verleden tijd met tegenwoordige tijd kan soms voor moeilijkheden zorgen, daarom wordt gekozen voor een consequent gebruik van de tegenwoordige tijd. De tegenwoordige tijd zal de emoties uit de geschiedenis van de Ronde ook beter tot hun recht laten komen.

⁸¹ Beunders, *Publieke tranen*; Grotenhuis en Duyff, *Het grote juichen: De geschiedenis van het triomfvertoon in het voetbal*; Wouters, *Informalization*.

4. 50 jaar emoties in de Ronde van Vlaanderen

“Het is misschien al te makkelijk te zeggen: het hoogtepunt, maar het is wel zo. Tegenover de start van de Ronde van Vlaanderen zijn de start van Parijs-Roubaix en Milaan-San Remo niemendalletjes.” Michel Wuyts haalt direct aan welk belang die Ronde van Vlaanderen in zijn leven heeft en ook in het leven van de Vlaamse wielerman. Vele uren voor de renners nog maar starten staan de startplaatsen vol met mensen die een glimp willen opvangen van hun favoriete renners. Volgens Wuyts gaat het over verknochtheid aan die ene specifieke sporttak van vele Vlamingen, “ik zou het zelfs liefde willen noemen, wilde liefde, onvoorwaardelijk, ..., de bezoeker komt naar de start met de gedachte wij gaan winnen, dat plaatsvervangend overwinnaarsgevoel is niet te onderschatten, dat is een van de hoofdredenen om een mens in de vroege uren uit zijn bed te halen.”⁸² Hedendaags co-commentator van de Ronde van Vlaanderen, José De Cauwer weet niet wat aan te vangen de avond voor de Ronde, thuis vindt hij geen slaap dus slaapt hij maar op de plaats van de aankomst of ergens aan de start. “ik word er 72 en dat is nog altijd even gek dus dat zegt eigenlijk wel wat, dat is geen gewenning.”⁸³

4.1 De jaren '70: “Een man mag toch zijn tranen laten zien?”

Emoties na de streep, het overkomt renners doorheen heel de geschiedenis van de koers. Michel Wuyts heeft in De Flandriens alle moeite van de wereld om Rik Van Looy te laten opbiechten dat hij wel degelijk met tranen zat na een mooie overwinning. “Je had natte ogen na de meet.” stelt Wuyts. “Jaja, ma dat is van de wind he Michel.” lachte Van Looy ermee. “Het deed je toch iets.” “Ja het is ni dat het me niks deed ma nu voor te zeggen dat ik ervoor zou janken, dat nu niet he.” “Een man mag toch zijn tranen laten zien?” stelt Wuyts in zijn programma uit 2010. Van Looy geeft na die stelling toch licht toe: “allem ja zoals gij zegt beetje gejankt misschien he.”⁸⁴ In 2010 was het geheel aanvaard om als man tranen te laten zien na een grote overwinning. Dit ligt in de jaren zestig blijkbaar anders, Van Looy lijkt licht beschaamd om dit toe te geven en laat zijn tranen niet de vrije loop op het podium. Tranen na de meet zijn in de jaren zeventig nog niet te zien. De tendens is neutrale gezichten op het podium waar niets of weinig emotie vanuit gaat. Roger De Vlaeminck is een goed voorbeeld hiervan: “Ik kan daar ook ni aan doen dat ik niet in de lach schiet, of niet sta te wenen ofzo.”⁸⁵

⁸² Wuyts, Persoonlijk interview.

⁸³ José De Cauwer, Persoonlijk interview, 21 juli 2021.

⁸⁴ ‘De Flandriens: 1959-1969’, MPEG2, *De Flandriens* (VRT, 1 maart 2010), VRT-archief.

⁸⁵ ‘De Flandriens: 1976-1987’, MPEG2, *De Flandriens* (VRT, 15 maart 2010), VRT-archief.

4.1.1 De Ronde van Vlaanderen, een wegkoers of een cyclocross?

“Er zijn twee wedstrijden waar men meer moet van tolereren dan van de rest.”⁸⁶ Walter Godefroot heeft het over de twee belangrijkste wielklassiekers uit het noorden. In Parijs-Roubaix moeten de renners door het bos van Wallers-Arenberg, in de Ronde van Vlaanderen moeten ze de Muur van Geraardsbergen en sinds 1976 ook de Koppenberg beklimmen. De meningen over de twee beklimmingen zijn verdeeld, het peloton vindt ze in de jaren zeventig onnodig, “sensatie is er wel maar het lijkt meer op cyclocross, het vervalst de wedstrijd een beetje”, haalt Godefroot uit naar de parcoursbouwers net na zijn Ronde in 1973.⁸⁷ Het publiek is wel te spreken over het parcours van de Ronde van Vlaanderen. “Je kan in principe zeggen dat die renners het al hard genoeg hebben of toch hard hebben in hun leven, maar zo’n zaken erbij, laat ons zeggen voor de sport is het zeker geen fout, zeker geen fout, het mag er zijn, het mag er zijn, de berg is ontdekt, hopelijk wordt hij nog gebruikt”, vertelt een tevreden supporter die van de Koppenberg afdaald net na de doorkomst van de renners in 1976.⁸⁸ “De Koppenberg niet meer in de Ronde, sorry maar Carrefour de l’Arbre haal je ook niet uit Parijs-Roubaix.” zegt Carl Berteetele. “Natuurlijk moet die Koppenberg erin blijven.”⁸⁹

De Muur en de Koppenberg waren en zijn nog steeds elk jaar de grote trekpleisters in het eerste weekend van april. Op de dag van de Ronde staan mensen rijen dik en wanneer de renners de heuvels beklimmen klinkt er een oorverdovend gejuich elk jaar opnieuw. De passages van de Ronde van Vlaanderen waar het verschil wordt gemaakt staan vol met supporters, een constante doorheen alle edities van de Ronde van Vlaanderen. Wanneer de Koppenberg zijn intrede doet wordt de mensenmassa in beeld gebracht, een politieagent heeft het moeilijk om iedereen hoog genoeg op de berm te krijgen in 1976: “het is in ieders zijn belang mensen, ge moet achter den draad” weerklinkt door zijn megafoon. Wanneer de renners voor de eerste keer de legendarische kuitenbijter aanvangen, hebben de supporters zich niet achter de draad kunnen houden en staan de kasseien van de Koppenberg vol met uitbundige supporters die de renners duwen als ze zich nog op de fiets weten te houden en die hen overeind helpen wanneer ze omver vallen, wat niet vreemd is op de stroken waar het wegdek met maar liefst 22% oploopt.⁹⁰

⁸⁶ ‘De Flandriens: 1959-1969’.

⁸⁷ ‘De Ronde van Vlaanderen’, DV25, *Sporttribune* (BRT, 2 april 1973), VRT-archief.

⁸⁸ ‘Koppenberg’, DV25, *Sporttribune* (BRT, 5 april 1976), VRT-archief.

⁸⁹ Carl Berteetele, Persoonlijk interview, 7 juni 2021.

⁹⁰ ‘Koppenberg’.

4.1.2 “Er is niet één renner over alle pelotons heen die op de dansvloer kan wat Lemman kan.”

Fred De Bruyne dartelt op zes april 1970 gelukkig met zijn microfoon doorheen de renners die klaarstaan om de Ronde van Vlaanderen aan te vatten. Onder het geroep van kinderen die duidelijk fan zijn van Eddy Merckx interviewt de journalist een zenuwachtige Merckx, Roger De Vlaeminck – die van het moment gebruik maakt om zich uit te laten over de te lage geldprijs volgens hem – en Giuseppe Fezzardi, een Italiaan die zich duidelijk thuis voelt op de Vlaamse wegen: “è una corsa bellissima.” Fezzardi weet het vloeiende Italiaans van Fred De Bruyne duidelijk te appreciëren en biedt hem een alcoholisch drankje aan dat hij mee had gebracht tegen de koude: “Mag ik even proeven?” vraagt De Bruyne, “Sì, poco, poco, poco he! Ai!”. De Italiaan en De Bruyne lachen net als de renners rond het gesprek. Er hangt een zeer losse sfeer aan de start in Gent.⁹¹ Buitenlandse renners die zich zo goed voelen op Vlaamse wegen zijn echter zeldzaam in de jaren '70 en hiervoor. Nog zeldzamer zijn ze in de kopgroep en in interviews bij de journalisten van de Vlaamse openbare omroep.

Afb. 1 Fred De Bruyne bij Giuseppe Fezzardi (1970)⁹²

Na de ludieke interviews van De Bruyne bij de start slaagt de sfeer helemaal om. Er wordt sombere muziek gespeeld bij beelden die valpartijen, platte banden en andere pech tonen. De

⁹¹ ‘Ronde van Vlaanderen’, DV25, *Sporttribune* (BRT, 6 april 1970), VRT-archief.

⁹² ‘Ronde van Vlaanderen’.

achtergrondmuziek bij de beelden gaan van simpele deuntjes tot gezangen van een mannenkoor tot bijna psychedelische muziek. In de finale beklimmen de renners de Muur, de commentator begeleidt vanaf hier de beelden: “Op de Muur kan enkel de zedigheid de renners de vleugels geven om nog gezwind naar boven de klimmen.” De topfavorieten beklimmen zo als helden een van de zwaarste beklimmingen uit Vlaanderen. “De Muur is enkel lijdensweg voor wie geen ambities meer heeft.” Die lijdensweg wordt duidelijk op de beelden, renners rijden of strompelen op vertraagde beelden naar boven. Velen vallen zonder hier lang bij stil te staan, vallen op de steile beklimmingen van de Ronde lijkt iets heel normaal in de jaren zeventig. Zelden lijkt een renner kwaad na een valpartij op de Muur. Het is eerder een zeldzaamheid om de Muur zonder afstappen boven te komen. Veel emotie komt er niet los na een valpartij of pech, het is wel duidelijk dat de renners uitgeput zijn.⁹³ “Je moet wel verder, koers is geen voetbal.” zegt José De Cauwer over pech en valpartijen.⁹⁴

De Cauwer neemt ons mee in wat hij als renner in de jaren zeventig allemaal voelde bij de start van de Ronde, “Je weet dat het een moeilijke dag wordt maar je kijkt er wel naar uit want je bent erbij, ..., je moet er al bij zijn binnen je eigen team.” Bij De Cauwer valt de stress voor de start goed mee: “je weet wel wat kan of niet kan, dan nog kan je een goede wedstrijd rijden, ..., de stress viel nog redelijk mee, ..., ik heb meer stress om een etappe over de Mont Ventoux te rijden dan de Ronde van Vlaanderen.” De finale rijden tussen die mensenmassa geeft een kick volgens de co-commentator van de VRT: “dan krijg je toch kippenvel zonder dat het koud is.” Extra kracht haalt De Cauwer echter niet uit de vele aanmoedigingen. Het is eerder oppassen voor de renners om niet over de rooie te gaan op die passages.⁹⁵

Na de streep is de sfeer heel wat minder los dan bij de start. Walter Godefroot grijpt in 1970 net naast de overwinning en steekt zijn teleurstelling niet onder stoelen of banken. Naast het parcours waar hij niet over te spreken is, moet er nog iemand aan geloven. Eric Lemman wint de Ronde in 1970, 1971 en 1973 en pronkt zo samen met vijf andere renners op het lijstje van recordhouders die de Ronde driemaal weten te winnen, stuk voor stuk grote wielernamen. Toch wordt Eric Lemman in zijn tijd niet aanzien als een renner met grote klasse. Godefroot vertelt bij Fred De Bruyne zijn verhaal na de race: “Lemman zei me dat hij kapot zat, dat hij toch niet ging kunnen winnen, ik mag wel zeggen dat Lemman ietske van ons geprofiteerd heeft.” zegt hij al glimlachend. Eddy Merckx kijkt vooral naar zijn platte band waarmee hij de laatste vijf

⁹³ ‘Ronde van Vlaanderen’.

⁹⁴ De Cauwer, Persoonlijk interview.

⁹⁵ De Cauwer.

kilometer verder moest als de oorzaak van zijn verlies. “Sommigen zeggen mij: ja dat is een uitleg van Merckx”, antwoordt De Bruyne, die maar al te graag wat olie op het vuur gooit. Merckx laat zich niet uit zijn tent lokken en reageert heel rustig en met een glimlach.⁹⁶

Het zegegebaar van Lemman is uitbundig, Lemman steekt beide armen de lucht in. Die vreugde blijft niet lang nazinderen, de gezichtsuitdrukking van Lemman bij de microfoon van De Bruyne verraadde geen enkele emotie. De Bruyne daagt ook Lemman uit en zonder hem proficiat te wensen duidt hij meteen op de leuke band van Merckx en de woorden van Godefroot: “Godefroot zegt dat jij je een beetje gespaard hebt.” Lemman is het duidelijk niet eens met Godefroot, volgens hem heeft hij wel degelijk evenveel kopwerk verricht als Godefroot en Merckx. De drie tenoren van 1970 reageren dus allemaal rustig op de uitdagende vragen van De Bruyne, er is haast niet te zien wie er nu net een van zijn grootste overwinningen uit zijn carrière heeft behaald en wie er net naast greep. Frustraties zijn er wel en worden ook geuit maar dit gebeurt met een (groene) lach. Dat Lemman overgelukkig is met zijn overwinning wordt pas duidelijk in *De Flandriens*: “Die euforie die ontplofte in mij is onbeschrijfelijk, nu krijg ik het nog, vijftig jaar na datum.”⁹⁷

Michel Wuyts schat Eric Lemman hoog in. “Lemman had een geweldige sprint, naar mijn gevoel top vijf allertijden”. Naast een enorm goede sprint had Lemman ook een goede uithouding. Lemman kon echter niet mee in de clinch met een Merckx of een De Vlaeminck, dan was hij afgemat. “Hij moest het dus op economie doen, een beurt overslaan, en dat werd hem wel eens kwalijk genomen door werkende aanvallende types als Merckx, De Vlaeminck en Verbeeck.” Lemman heeft Michel Wuyts niet enkel met zijn vele overwinningen kunnen bekoren. “Ik heb Lemman ooit zien dansen, er is niet één renner over alle pelotons door de jaren heen, die op de dansvloer kan wat Lemman kan, maar dit terzijde.”⁹⁸ Carl Berteete koppelt het imagoprobleem van Lemman aan het karakter van de sterke sprinter. Berteete noemt hem “een brave mens, als Eric iets fout zou zeggen dan zou hij ermee zitten, niet van slapen, dat is het karakter van een mens en die erkenning heeft daar ook mee te maken, hij zet zichzelf niet op de voorgrond.”⁹⁹

Veertig jaar na geklopt te worden door Lemman in de spurt heeft Godefroot zijn verlies nog steeds niet goed verteerd. Bij de vraag of Eric Lemman nu thuishoort in het rijtje bij grote klassieke renners moet Godefroot niet lang nadenken en rekent hij hem er niet bij. Ook Eddy Merckx die op een derde plaats eindigde, vindt in 2010 niet dat Lemman de sterkste was bij zijn drie

⁹⁶ ‘Wielrennen: Ronde van Vlaanderen’, DV25, *Sportweekend* (BRT, 5 april 1970), VRT-archief.

⁹⁷ ‘De Flandriens: 1970-1976’, MPEG2, *De Flandriens* (VRT, 8 maart 2010), VRT-archief.

⁹⁸ Wuyts, Persoonlijk interview.

⁹⁹ Berteete, Persoonlijk interview.

overwinningen: “de sterkste? De rapste misschien ja”. Merckx schikt Leman na even twijfelen echter wel in het lijstje van grote klassieke renners. “Hij was geen sleper, deed ook zijn deel aan de kop, ik denk dat Leman hoort bij de grote klassieke renners, rijdt zelfs met korte mouwen en heeft geen kou, een echte flandrien.” Leman lijkt niet heel zwaar te tillen aan de weinige aandacht die de pers voor hem over heeft in kranten en op televisie en aan collega’s die duidelijk niet tevreden zijn met hem als winnaar. “Je moet voor de erkenning blijven vechten, het zijn de journalisten die u leeuw van Vlaanderen noemen.” stelt Leman in *De Flandriens*. Het is frappant dat een recordhouder van de Ronde van Vlaanderen zo weinig erkenning krijgt van collega’s en pers. De erkenning die hij wel krijgt van Eddy Merckx in 2010 deed hem duidelijk veel deugd. Op zijn beurt deelt hij ook mooie woorden uit aan het adres van Merckx. Hij apprecieert enorm hoe Merckx met de voeten op de grond bleef en nog altijd blijft: “mens blijven is het mooiste van het leven.”¹⁰⁰

Omgaan met een winnaar die niet verwacht is of niet bij de topfavorieten hoort, het moest ook in 1971 en 1974 gebeuren. De Ronde van 1971 wordt van start tot finish gedomineerd door “gewone soldaten” volgens de commentator die de kijker door de samenvatting loodst, samen met blije, opgewekte muziek. Evert Dolman weet de editie van 1971 te winnen maar doet dit zonder zegegebaar, hij rijdt de finish over zonder zijn handen van het stuur te lossen. Dit uitblijvend zegegebaar kan te maken hebben met de koerssituatie. De grote favorieten hebben vooral elkaar in het oog en zo kunnen de minder grote namen ontsnappen. Een groep van vijftien renners rijdt naar de streep en “Evert Dolman, iemand die niet verwacht was, zeker niet in de Ronde van Vlaanderen, werd overwinnaar.” vertelt de commentator. Dolman heeft het dus niet moeten opnemen tegen de grote favorieten en blijft bescheiden wanneer hij over de streep rijdt. Interviews na de streep worden niet uitgezonden.¹⁰¹ De Ronde van Vlaanderen 1974 kent opnieuw een Nederlandse onbekende overwinnaar. Voor de eerste keer kunnen kijkers achter de televisie zien dat Eddy Merckx zijn Molteni-trui een bruine kleur heeft, dit is de eerste editie van de Ronde die in kleur wordt samengevat, de uitzending ontbreekt echter wel commentaar. Voor de eerste keer wordt de Oude Kwaremont beklommen. Een helling die in het hedendaagse parcours een prominente rol speelt. Cornelius Bal waagt zijn kans op zes kilometer van de streep en opnieuw kijken de favorieten naar elkaar waardoor Bal de wedstrijd kan winnen.¹⁰² “Grote mannen willen niet dat een nieuwe Belg op het podium komt, liever een vreemdeling dan een nieuwe jonge Belg.” vertelt De Vlaeminck over de Ronde van 1974. Cees Bal is heel wat

¹⁰⁰ ‘De Flandriens: 1970-1976’.

¹⁰¹ ‘Ronde van Vlaanderen’, DV25, *Sporttribune* (BRT, 5 april 1971), VRT-archief.

¹⁰² Centrum Ronde van Vlaanderen, ‘Jaren 70 - Cees Bal, vreemde vogel wint in 1974’, *Facebook*, 4 maart 2021.

uitbundiger dan Dolman, hij zwaait al op driehonderd meter van de streep met zijn armen en rijdt met beide armen de lucht in over de streep. Interviews worden ook hier weer niet in de uitzending gemonteerd.¹⁰³ “Bal en Dolman die wonnen wel in de periode van Merckx. De Ronde van Vlaanderen had toen maar zes hellingen en als het windstil was, dan was het niet zo evident om het peloton uiteen te spelen dus kon er iemand wegrijden de laatste kilometer en winnen.” vertelt Wuyts over de twee onbekende winnaars.¹⁰⁴

4.1.3 “Mens blijven is het mooiste van het leven”

“De kannibaal met ongeziene zegedrang”, zo noemt Dries Vanysacker de man die in 2005 door de Vlaming werd verkozen tot derde grootste Belg allertijden.¹⁰⁵ Eddy Merckx komt opzetten midden jaren zestig en is in het begin van de jaren zeventig de te kloppen man in elke koers waar hij van start gaat. Zoals Leman vertelt was het niet makkelijk om met de voeten op de grond te blijven na de meest indrukwekkende erelijst uit de wielergeschiedenis bij elkaar te rijden. De suprematie van Merckx is een rode lijn doorheen de Ronde van Vlaanderen in de eerste helft van de jaren zeventig. Na zijn eerste overwinning in de Ronde van Vlaanderen van 1969, weet de topfavoriet voor de volgende rondes hem nog maar een keer te winnen in 1975. Ook al wint hij niet van 1970 tot 1974, hij eist met gemak het meeste aandacht van journalisten op. In 1971 bijvoorbeeld vergelijkt de commentator het peloton met een eenheid uit het leger met op kop Eddy Merckx, “een generaal met veel sterren”. De winnaar is dat jaar maar “een gewone soldaat”, Evert Dolman.¹⁰⁶ Ook het publiek is enorm fan van de kannibaal, “Eddy! Eddy! Eddy!” weerklinkt in vele samenvattingen van de Ronde van Vlaanderen in de jaren zeventig. Mensen die elkaar niet kennen komen in grote getalen op straat, scanderen dezelfde naam en delen dezelfde emoties bij winst, verlies en pech van hun grote wielersheld. Op die manier verenigen zich supporters zich zonder het te weten in een wielergemeenschap die emotioneel verbonden is met elkaar. Ook naast het wielrennen betekent Merckx enorm veel voor het Belgische volk, zo geeft de Vrije Universiteit Brussel hem in 1980 een eredoctoraat omwille van zijn grote maatschappelijke betekenis.¹⁰⁷ Toch blijft ‘de kannibaal’ zich voordoen als een gewone mens van vlees en bloed in elk interview dat hij geeft voor de start, na de finish en vijftig jaar na zijn wielersperiode.

¹⁰³ ‘Ronde van Vlaanderen’, DV25, *Sportweekend* (BRT, 31 maart 1974), VRT-archief.

¹⁰⁴ Wuyts, Persoonlijk interview.

¹⁰⁵ Dries Vanysacker, *Vlaamse wielerkoppen: 150 jaar drama en heroïek* (Leuven: Davidsfonds, 2011), 210–13.

¹⁰⁶ ‘Ronde van Vlaanderen’, 5 april 1971.

¹⁰⁷ Vanysacker, *Vlaamse wielerkoppen*, 214.

Ook al doet Merckx zich niet voor als een halfgod op de fiets, dat is wel het beeld dat de pers schiept, tot ongenoegen van andere renners die in dezelfde periode fietsen. Eric Leman bijvoorbeeld krijgt niet enkel weinig erkenning van collega's, ook in de pers komt hij weinig aan bod, mede door Merckx die elke koers de meeste aandacht kreeg in kranten. Dat wordt bevestigd in andere koersen uit zijn tijd. In 1967 wint Walter Godefroot bijvoorbeeld Luik-Bastenaken-Luik, de pers heeft de volgende morgen echter enkel aandacht voor de pech van Eddy Merckx vertelt Godefroot in 2010. In 1969 heeft Godefroot spijt dat hij bij zijn overwinning in Roubaix niet van de fiets is gestapt om er met één been over te springen omdat de pers had geschreven dat Merckx de koers met één been zou winnen.¹⁰⁸ Godefroot weet tien jaar na zijn eerste overwinning in de Ronde, hem een tweede keer te winnen in 1978. "Je krijgt dan pas de erkenning waar je recht op hebt, heeft dat te maken met de mega-aandacht voor Merckx?" vraagt Wuyts hem in 2010. "Ik denk het wel, na Luik-Bastenaken-Luik stond: "Godefroot wint" in kleine lettertjes, dat zijn dingen die bijblijven, dat is een trend waar je mee leeft, ik heb daar nooit problemen mee gehad. In 1978 krijg ik waardering waar ik het nooit verwacht had, dat deed me een enorm plezier. Die laatste Ronde van Vlaanderen was mijn mooiste moment op de fiets, toen dacht ik eigenlijk al aan stoppen en won ik hem toch nog."¹⁰⁹ Mooie momenten op de fiets gaan zonder twijfel gepaard met erkenning in krantenkoppen.

Deze enorme aandacht die Merckx opeist, komt natuurlijk niet zomaar opzetten, hij is de meest allround renner, in elke periode van het seizoen strijdt hij mee voor de eerste plaatsen. Renners uit de jaren zeventig getuigen dus ook van enorm veel respect voor Eddy Merckx. Het bekendste fragment dat mooi aantoont hoe renners omgaan met de suprematie van Merckx is het interview van Frans Verbeeck bij Fred De Bruyne na de aankomst van de Ronde in 1975. Verbeeck en Merckx zijn op 104 kilometer van de streep ontsnapt, Merckx springt op vijf kilometer weg en wint als wereldkampioen zijn tweede Ronde van Vlaanderen. "Het is ongelooflijk Fred, hoe dat die rijdt, ge kunt da ni zeggen, hohoho, ik heb formidabel afgezien, ik moet zeggen gelijk als het is, hij rijdt vijf per uur te snel voor ons, ik weet niet wat dat is, hij rijdt eens zo hard als verleden jaar nog", vertelt een uitgeputte Verbeeck na de aankomst aan Fred De Bruyne.¹¹⁰ Frans Verbeeck haalt dus de overmacht van een andere renner aan bij het omgaan met zijn verlies, iets wat niet te zien is op andere momenten in de jaren zeventig. Wuyts noemt het interview grandioos: "hij zegt met een flair waar het op staat, heeft verschrikkelijk afgezien

¹⁰⁸ 'De Flandriens: 1959-1969'.

¹⁰⁹ 'De Flandriens: 1976-1987'.

¹¹⁰ 'De Flandriens: 1970-1976'.

maar weet dat ook in een fantastische zin met ook nog eens een ondersteuning van een geweldige mimiek, met een Jacques Vermeire-gezicht dat te ondersteunen.”¹¹¹

Afb. 2 Frans Verbeek (rechts) in interview met Fred De Bruyne naast winnaar Eddy Merckx (links) in 1975¹¹²

4.1.4 “Ik denk dat ik geen grote koers mag winnen Fred.”

Omgaan met verlies gebeurt op verschillende manieren in de jaren zeventig, Verbeek duidt bijvoorbeeld op de uitzonderlijke klasse van zijn tegenstander.¹¹³ Godefroot duidt op het niet overnemen van Eric Leman die zo krachten spaarde om hem in de sprint te kloppen. Eddy Merckx heeft het in 1970 over pech. Lekke banden of andere defecten aan de fiets komen vaak terug als coping mechanisme voor het verlies.¹¹⁴ Ook Walter Godefroot kent in 1973 pech op de muur, net als Frans Verbeek in dat jaar net na de Muur van Geraardsbergen: “Ik geloofde erin, ik ben eerst bovengekomen op de muur en misschien 200 meter achter de muur leegloper vanachter, een minuut moeten wachten, in de finale van de Ronde van Vlaanderen is dat formidabel erg, ik ben nog teruggekomen tot achttien seconden maar dan ben ik stilgevallen.” Roger De Vlaeminck vertelt in *De Flandriens* dat Frans Verbeek de beste was aan de voet van de Muur in 1973, ook hij heeft het over de grote tegenslag van Verbeek: “die jongen heeft grote tegenslag gekend, zeer spijtig voor hem, hij heeft zeer dikwijls ongeluk gehad in een grote koers.” De samenvatting van de Ronde van 1973 sluit af met Frans Verbeek die zijn tegenslag

¹¹¹ Wuyts, Persoonlijk interview.

¹¹² ‘Ronde van Vlaanderen’, DV25, *Sportweekend* (BRT, 6 april 1975).

¹¹³ ‘De Flandriens: 1976-1987’.

¹¹⁴ ‘Ronde van Vlaanderen’, 6 april 1970.

met een lach bespreekt: “Ik denk dat ik geen grote koers mag winnen Fred, ik heb nooit zo sterk gereden als ik nu rijd en je ziet ik ben zevende, je moet toch geluk hebben ook.”¹¹⁵

Roger De Vlaeminck kijkt vooral naar zichzelf bij verlies in de Ronde van Vlaanderen. In 1973 moet hij op veertien kilometer van de streep afstappen: “op de Muur heb ik gevoeld dat het niet meer ging, mensen kunnen het niet vertellen wat het is als je vermoeid bent tot in de derde graad zal ik zeggen.” De dag voordien had Monsieur Paris-Roubaix al door dat de Ronde winnen zeer moeilijk zou worden na het weekend ervoor Milaan-San Remo te hebben gewonnen: “ik had teveel gefeest en een Ferrari gewonnen na Milaan-San Remo, donderdag reden we pas terug naar Vlaanderen. Ik voelde mij heel ongelukkig en dom na de Ronde van ’73.”¹¹⁶

Drie jaar later zit De Vlaeminck samen met vier andere renners op kop in Vlaanderens Mooiste. De hoogdagen van Eddy Merckx zijn stilaan achter de rug, maar Vlaanderen kon intussen rekenen op twee andere toptalenten. Roger De Vlaeminck, die in 1976 al heel wat grote koersen op zijn erelijst heeft gereden en Freddy Maertens, een opkomend jong talent uit Lombardsijde. De twee worden echte rivalen. Gevestigde waarden in het wielrennen hebben het doorheen de geschiedenis altijd moeilijk met opkomende talenten uit hetzelfde land. Rik Van Looy rijdt op het einde van de jaren zestig bijvoorbeeld heel wat kilometers in het wiel van een opkomende Eddy Merckx. Er ontstaat een rivaliteit in de koers en in de media waar Merckx niet mee opgezet is.¹¹⁷ Hetzelfde gebeurt tien jaar later met De Vlaeminck en Maertens. In 1976 viseert De Vlaeminck het achterwiel van Maertens. Freddy Maertens laat in de laatste tien kilometer het gat vallen in de kopgroep met De Vlaeminck in zijn wiel, zo verliezen de twee topfavorieten voor de eindzege al hun kansen voor de winst: “een tot de top gedreven rivaliteit tussen Maertens en De Vlaeminck!” roept de commentator door zijn microfoon. Walter Planckaert wint de editie: “Ik heb gewonnen en ik ben doodgelukkig, als Maertens en De Vlaeminck erbij waren was het misschien iets anders.” De Vlaeminck is na de race duidelijk ontgoocheld en kwaad. Hij is niet te spreken over de koerstactiek van Maertens en de winnaar, Planckaert: “Hij [Maertens] wordt toch aanzien als een goeie spurter en hij had daar nog een ploegmaat, het was niet aan mij om het gat toe te rijden. Ik vind het schandalig dat Planckaert niet op kop heeft gereden, het is geen verdiende winnaar.” In 2010 is zijn gedachtegang helemaal omgeslagen: “Dat is het domste dat je kan doen he, natuurlijk heb ik mezelf vervloekt, ik heb een stommitieit begaan. Maar dat zijn van die momenten dat je ne pik hebt op iemand die je niet graag ziet

¹¹⁵ ‘De Ronde van Vlaanderen’.

¹¹⁶ ‘De Ronde van Vlaanderen’; ‘De Flandriens: 1970-1976’.

¹¹⁷ ‘De Flandriens: 1959-1969’.

winnen, ik ben daar gewoon eerlijk in. Ik wilde die dag niet dat Maertens won.” Direct na de koers steekt De Vlaeminck het dus honderd procent op zijn rivaal, 34 jaar na datum legt hij de schuld volledig bij zichzelf maar geeft hij wel toe dat hij zijn rivaal absoluut niet wilde zien winnen.¹¹⁸

4.1.5 “Afscheid nemen doet pijn.”

Het einde van een carrière wordt in de jaren '70 op verschillende manieren beleefd. Wielrenners die voelen dat ze stilaan niet meer meekunnen met de kop van de koers kunnen dit zwaar opnemen of zich net verlost voelen. Na hun wielercarrière zullen ze moeten kiezen voor een nieuw leven. Eddy Merckx is niet enkel uitzinnig goed in zijn vak, hij is er ook door gepassioneerd. Na de Ronde van 1977 beseft Eddy nog niet dat het einde in zicht was: “als je iets graag doet dan hecht je u nog aan de goeie dagen, je denkt dat het nog gaat maar je bent niet eerlijk met jezelf in feite, moeilijk om afscheid te nemen van wat je graag doet”, vertelt hij in *De Flandriens*. Hij stopt in 1977, op 32-jarige leeftijd. Ook Roger De Vlaeminck kent een moeilijk afscheid: “Afscheid nemen doet pijn, zeker als je iets graag doet, als je ze zo ziet rijden en het is mooi weer, ja ik heb wel tien jaar hard afgezien dat ik het miste.”¹¹⁹ Aan zijn erelijst is te zien dat De Vlaeminck nog zolang als mogelijk profwielrenner wilde blijven, sinds de jaren '80 komt hij niet verder dan enkele ereplaatsen in grote klassiekers, toch blijft hij prof tot 1984, waarin hij op 37-jarige leeftijd afscheid neemt van het peloton.

Het afscheid van Walter Godefroot loopt helemaal anders dan dat van de twee vorige. In een speciale aflevering van *Sporttribune* over het afscheid van hem begint Godefroot met te zeggen dat hij in zijn carrière steeds met Merckx heeft moeten afrekenen maar dat hij hem nooit geïnterviewd heeft. De tendens in de aflevering lijkt dat er veel meer in de carrière van Godefroot zat. Bijvoorbeeld Merckx zegt: “Hij was snel tevreden, hij had niet de ambitie om voortdurend top te zijn, hij focuste zich op eendagswedstrijden.” “Gebrek aan ambitie? Ik was gewoon minder getalenteerd dan Merckx.” is het antwoord van Godefroot. Ook Roger De Vlaeminck volgt de redenering van Merckx: “Hij was al redelijk snel content met één grote overwinning per seizoen, hij is wat meer zoals mij, we moeten er eens tussenuit.” De Vlaeminck nam ook graag eens rust, bijvoorbeeld na de winst in Milaan-San Remo van 1973. Godefroot spreekt in 1979 over “het verlossende einde”. Hij lijkt ook pessimistisch voor de toekomst van de wielersport, het is duidelijk dat hij genoeg had van de wielersport: “We hebben een beetje

¹¹⁸ ‘Sport archief 1976’, MPEG2, *Sport archief 1976* (BRT, 31 december 1976), VRT-archief; ‘De Flandriens: 1976-1987’.

¹¹⁹ ‘De Flandriens: 1976-1987’.

met verzadiging te maken van de wielersport denk ik, mensen zijn er wat op uitgekeken. Ondanks alle kritiek die wij gekregen hebben, krijgen ze de wielersport toch niet kapot.”¹²⁰

4.1.6 1977: Een kwade visboer

Elk decennia wordt er in dit onderzoek één editie van de Ronde van Vlaanderen of één moment uit die Ronde van Vlaanderen uitgenomen. Deze editie of dit moment wordt eerst uitgebreid de context omschreven en wordt vervolgens bekeken in het licht van de toenmalige emotionele waarden en normen. In de jaren zeventig is er één emotioneel moment dat eruit springt. De Ronde van 1977 is een van de meest memorabele en emotioneel geladen koersen uit de wielergeschiedenis. Wat ook mooi is aan deze Ronde is het vele beeldmateriaal, niet van de koers, wel van een cameraploeg die een hele dag de bezemwagen volgt, die op het einde van de koerskaravaan rijdt en geloste renners oppikt en naar de streep voert.¹²¹

4.1.6.1 “Zo’n schone Ronde van Vlaanderen kapot!”

De Ronde van 1977 wordt op een heel unieke manier in beeld gebracht. Niet enkel start en finish komen in beeld in een samenvatting van Sporttribune, ook wordt er gefilmd achteraan in de koers. De beelden worden begeleid door zeer afwisselende muziek. Kerkelijke gezangen worden afgewisseld met dramatische tonen, die – in 2022 – meer lijken te passen bij documentaires over seriemoordenaars dan bij samenvattingen van de koers. De bezemwagen haalt opgevers op langs de kant van de weg. “J’ai froid, on n’a plus les mêmes réflexes quand on a froid, j’ai un peu peur, c’est ma première saison.” zegt de eerste passagier op de bus, die zeer krampachtig opstapte en duidelijk pijn en koud heeft. De derde renner die langs de kant staat is de Fransman Bernard Thévenet met zijn wielershirt van Peugeot. Hij komt met pijn de bus opgestapt, “Malade!” roept hij naar de andere renners vanachter in de bezemwagen en hij maakt duidelijk dat hij moest overgeven. Alle renners die worden opgeladen lijken wel door de hel gegaan. De bus stopt even naast een café. “Hier kan men koffie bekomen” staat op de voorgevel geschreven en daar maakt één renner gretig gebruik van. Stilaan loopt de bus vol, de volgende pauze is een plaspauze, Thévenet staat met vijf andere renners langs de kant te plassen, daar wordt een leuk en opgewekt deuntje bij gespeeld.¹²² Ook in de jaren ’70 is er reeds plaats voor humor in sportverslagen.

Op één van de steile hellingen maakt de buschauffeur zich kwaad op een motor van de politie die hulp nodig heeft van de mensen langs de kant om uit stilstand te vertrekken, “Godverdomme

¹²⁰ ‘Afscheid Godefroot’, DV25, *Sporttribune* (BRT, 18 oktober 1979), VRT-archief.

¹²¹ ‘Rond de Ronde’, DV25, *Sporttribune* (BRT, 4 april 1977), VRT-archief.

¹²² ‘Rond de Ronde’.

rijdt voort of ik zit gans geblokkeerd!” zegt de buschauffeur kwaad. Samen luisteren de renners naar de live-verslaggeving op de radio. Ook de aankomst komt in beeld in deze uitzending, hierbij wordt wat chaotische, onheilspellende muziek gespeeld dat zomaar uit een Pink Floyd-nummer zou kunnen komen. “Jij wist vooraf al dat je ging opgeven?” wordt gevraagd aan een opgever in de bus. “Uw werk is gedaan en dan maar hopen dat je het goed gedaan hebt.” antwoordt hij. Op die manier kunnen de meeste renners in de bus met een gerust gemoed opgeven, hun kopman moet het nu maar afmaken.¹²³

“De meest turbulente en meest besproken Ronde uit de geschiedenis” noemt Michel Wuyts de editie van 1977. De koers begint reeds voor de renners halfweg zijn. Een ontketende Eddy Merckx valt aan. Na de Koppenberg komen de twee Vlaamse topfavorieten aansluiten bij Merckx, Roger De Vlaeminck en Freddy Maertens. Op die Koppenberg is er – zoals elk jaar – enorme chaos. Een woedende De Vlaeminck moet van de fiets en loopt kwaad verder naar boven. Freddy Maertens wisselt er van fiets, hij wisselt naar een fiets met zwaardere versnellingen voor de laatste kilometers. Veertig kilometer verder wordt hij voor deze fietswissel gediskwalificeerd. De fietswissel die hij op de Koppenberg doet, was namelijk verboden. Na een platte band van De Vlaeminck op de Taaienbergh, waar hij een minuut tijd verliest op de twee andere, komt hij weer aansluiten en kon hij samen met Maertens, Eddy Merckx uit het wiel rijden. “Doet dat pijn als ze van jou wegrijden, net die twee?” vraagt Wuyts in 2010, “absoluut, dat is zeker pijnlijk ja, absoluut!” antwoordt Merckx.

Zo blijven de wereldkampioen en de kasseivreter met het Brooklyn-truitje alleen over. Hoewel Maertens uit koers was gezet en dus uit de uitslagen zou worden geschrapt blijft hij doorrijden. De Vlaeminck wordt zo naar de finish geloodst zonder zelf veel kopwerk te moeten doen. “Ik heb daar niet bij stilgestaan, hij is gewoon doorgereden”, vertelt De Vlaeminck. Michel Wuyts snijdt in De Flandriens vervolgens een thema aan waar de twee renners zich al vaak over hebben moeten verantwoorden. “De Vlaeminck is bij mij gekomen en heeft mij geld aangeboden” zegt Maertens. “Heeft hij dat verteld? Is hij niet beschaamd seg, heeft hij dat nu weer bevestigd dat dat zo is nu zo voor tv? Wat voor een valse mens is dat zeg, wacht tot ik hem zie, ja ma ja seg alsjeblieft da manneke seg, daar ben ik weer van ondersteboven ze.” reageert De Vlaeminck verontwaardigd op die uitspraak. Maertens beweert al sinds 1977 dat De Vlaeminck hem geld heeft aangeboden om te blijven rijden zodat De Vlaeminck de koers kon winnen en Maertens naar huis kon gaan met een ferme duit in de zak. “Ik lijd nog niet aan alzheimer, ik heb in het

¹²³ ‘Rond de Ronde’.

hotel een bruine enveloppe gekregen met de helft van het bedrag”, zegt Maertens in De Flandriens. De Vlaeminck lacht dit weg met: “Ik heb niets gebracht, ik in regenweer met geld naar hem rijden?”. Roger De Vlaeminck maakt zich flink boos en lijkt enorm ontgoocheld in Maertens dat hij dit opnieuw heeft beweerd. “Wacht tot ik hem zie, hohohoho, ik was al niet van plan om er veel tegen te zeggen omdat hij niet eerlijk is, hohohoho. Het zal wel zijn dat ik opgehitst ben door da manneken seg, de meest pure leugens, ge ziet toch dat dit niet klopt he Michel.” Zo maakt De Vlaeminck zich nog steeds enorm kwaad over zijn rivaal.

In de laatste kilometers verandert de koersdirecteur van gedachten en herziet hij zijn beslissing om Maertens uit koers te nemen, waardoor de wereldkampioen terug voor winst kan gaan. “Ja wat moest ik toen doen? Hem laten winnen?” vraagt De Vlaeminck zichzelf af. Wuyts: “Je had gêne?” De Vlaeminck: “Ahja he, ahja, ik zeg wat moet ik nu doen, binnen tien jaar is iedereen vergeten dat ik niet op kop gereden heb, ik ga er maar voor sprinten.” Zo wint Roger De Vlaeminck de Ronde van Vlaanderen 1977. Na de finish is het publiek duidelijk nog niet vergeten dat Monsieur Paris-Roubaix niet op kop heeft gereden.¹²⁴ De Vlaeminck krijgt de volle laag boegeroep over zich heen. In geen enkel ander fragment uit de geschiedenis van de Ronde van Vlaanderen is zoveel boegeroep te horen. “Er wordt hier aardig wat negatief geschreeuwd.” zegt Fred De Bruyne.

“Roger De Vlaeminck krijgt de Ronde van Vlaanderen! Uniek stuk geschiedenis! Lafaard! Onbeschofteling! Ik zou ni durven, grote kampioen ... ho! Deugniet da ge zijt! Formidabel, lelijkaard datte! Fantastisch, hoe is da mogelijk! Ik zou ni durven! Ge moet daarvoor nen De Vlaeminck zijn datte! Dat mag ni zijn, zo’n schone Ronde van Vlaanderen kapotte!”¹²⁵

Die woorden krijgt de kersverse winnaar van 1977 naar zijn hoofd gesmeten wanneer hij de bloemen in ontvangst neemt op het podium. Een West-Vlaamse visboer wordt in beeld genomen die met zijn armen staat te zwieren en zijn zelfcontrole helemaal kwijt is. Hij scheldt De Vlaeminck de huid vol. “Hoorde je hem roepen?” vraagt Wuyts in 2010, “Ja, natuurlijk! Ah zo’n schone Ronde van Vlaanderen kapot!” imiteert De Vlaeminck de kwade visboer met zijn arm gestrekt de lucht in. In het interview in De Flandriens lijkt De Vlaeminck er mee te kunnen lachen en imiteert hij de visboer tot tweemaal toe met een grote lach op zijn gezicht. Na de aankomst was het minder leuk voor hem: “Ik was niet supergelukkig natuurlijk, iedereen stond

¹²⁴ ‘De Flandriens: 1976-1987’.

¹²⁵ ‘Rond de Ronde’.

naar mij te roepen.” Naast heel wat ontevreden toeschouwers was ook Roger De Vlaeminck dus niet helemaal tevreden na zijn enige winst in de Ronde van Vlaanderen.¹²⁶ De koerssituatie speelt steeds een belangrijke rol in de tevredenheid van de renners na de streep. Dat wordt ook duidelijk in De Flandriens: “belangrijk dat Eddy daar mee op de foto staat, ik had een superieur gevoel na de aankomst” vertelt De Vlaeminck aan Wuyts over Parijs Roubaix 1975. Dat De Vlaeminck in die editie Merckx kon kloppen en samen met hem op het podium kon maakte de overwinning dubbel zo mooi.¹²⁷ Ook Marc Reybrouck, de visboer, wordt in 2010 opnieuw opgezocht. “Ja ik heb lelijk gedaan, ik had da ni mogen doen, het is gedaan he, het is verleden tijd. Ma how, jullie spreken nog altijd over 1977, dat stopt eigenlijk nooit.” zegt Reybroeck. In 2010 lijkt hij niet fier te zijn op zijn gedrag aan de streep in ’77.¹²⁸

Toch lijken de perikelen allemaal vergeten en vergeven in De Flandriens. Na de aankomst is de visboer echter niet de enige die kwaad is op De Vlaeminck. De camera neemt nog een ander gesprek onder supporters mee: “Als ik dat ben, ik laat de coureurs weerkomen.” De winnaar wordt duidelijk niet op rozen gedragen en bij het verlaten van het podium vindt hij maar moeilijk zijn weg uit de mensenmassa. De weg wordt hem verspert en De Vlaeminck wordt begeleid door twee politieagenten die heel wat trek en sleurwerk verrichten om de winnaar veilig naar zijn auto te brengen.¹²⁹ Later zou blijken dat een van da kwaadste supporters aan de finish, zelf te maken had met de diskwalificatie van Freddy Maertens. Marc Reybrouck was de dag voordien gevraagd door Lomme Driessens, de ploegleider van Freddy Maertens in 1977, om op de Koppenberg te staan met een nieuwe fiets voor de wereldkampioen. Op de beelden bij de passage van de Koppenberg wordt duidelijk dat meneer Reybrouck zelf de illegitieme fietswissel initieert en Maertens naar boven duwt met zijn nieuwe fiets op de helling. “Zo’n schone Ronde van Vlaanderen! Hij heeft ze vervalst haha!” lacht Roger De Vlaeminck wanneer hij dit hoort in het interview met Michel Wuyts uit 2010. Dit maakt de situatie voor De Vlaeminck enkel banaler waardoor hij zich er in 2010 nog minder zorgen over maakt. Wat ook helpt bij het vergeten van al het boegeroep aan de finish was de uiteindelijke schorsing van Maertens uit de uitslag. Later bleek dat Freddy Maertens gezondigd had aan doping. In De Flandriens praat hij hier open en onbeschaamd over: “Een stimulleke, dat zorgde ervoor dat je er iets beter bij waart, dat was niet iets om te spelen, ik zal het zo zeggen.”¹³⁰ Zo werd Freddy

¹²⁶ ‘De Flandriens: 1976-1987’.

¹²⁷ ‘De Flandriens: 1970-1976’.

¹²⁸ ‘De Flandriens: 1976-1987’.

¹²⁹ ‘Rond de Ronde’.

¹³⁰ ‘De Flandriens: 1976-1987’.

Maertens gediskwalificeerd rond honderd kilometer van het einde, om veertig kilometer later terug in de koers te komen, om dan uiteindelijk weer gediskwalificeerd te worden door de dopingcontrole.

4.1.6.2 *De emoties van de visboer in een breder plaatje*

Die uitbarsting van de visboer na de aankomst in 1977 wordt afgetoetst tegen grotere maatschappelijke tendensen. Hoe deze uitbarsting onthaald wordt door de wíelerwereld hangt af van verschillende factoren. Een eerste is de evoluerende maatschappij op vlak van het tonen van emoties. Wat een maatschappij voorschrijft en afkeurt speelt een grote rol bij het uiten van emoties. Ieder individu wordt gevormd door wat de samenleving en mensen rond hem of haar goed- en afkeuren. In de Verenigde Staten krijgt de emotionele standaard in de jaren '60 en '70 van de twintigste eeuw een heel andere invulling dan voordien. In 1942 wordt in de Verenigde Staten iemand veroordeeld voor het beledigen van iemand op straat. Meer en meer wint het recht op vrije meningsuiting aan belang in rechtbanken. Opgelegde manieren die van bovenaf worden opgelegd worden niet meer blindelings gevolgd.¹³¹ Die trend was ook in Europa te volgen. In Duitsland duidt men bijvoorbeeld op een nieuwe generatie die zich niet zonder nadenken ging schikken in de holle formaliteiten die door een verouderde etiquette was opgelegd. De nieuwe generatie zou zelf wel zien welke gedragingen en emoties op zijn plaats waren in welke situatie.¹³² Ook in Nederlandse literatuur rond gedragsregels uit de jaren zestig is de invloed van deze “*expressive revolution*” te zien. “Iemand die de etiketteregels helemaal volgt is niet meer dan een marionette.”¹³³

Televisie, films, kranten en magazines spelen een belangrijke rol in deze *expressive revolution*. Media bepaalt mee wat kan in de publieke ruimte en wat niet. De rode draad doorheen fragmenten en artikels in de media is “gecontroleerde ontregeling”, alles kan en mag worden gezegd zolang de controle terug kan worden gevonden na het voorval.¹³⁴ Zolang je uw waardigheid kan behouden en schaamte kan vermijden is alles mogelijk volgens Kandaouroff.¹³⁵ In een interview in 2010 lijkt de visboer spijt te hebben en komt hij over als iemand die zijn emoties wel onder controle heeft.¹³⁶ Hij verzoent zich ook met Roger De

¹³¹ Wouters, *Informalization*, 174.

¹³² *Umgangsformen Heute*.

¹³³ Van Eyk, *De regels van het spel*.

¹³⁴ Wouters, *Informalization*, 175.

¹³⁵ Kandaouroff, *The Art of Living. Etiquette for the permissive Age*.

¹³⁶ ‘De Flandriens: 1976-1987’.

Vlaeminck, de twee gaan samen op de foto. De gezichtsexpressie van de visboer lijkt echter te verraden dat hij nog steeds geen fan is van Roger De Vlaeminck.

Afb. 3 Roger De Vlaeminck (links) gaat op de foto met visboer Marc Reybrouck (rechts) in 2011¹³⁷

Naast deze veranderende blik op gedragsregels is ook de plaats waar de visboer zijn emotionele uitlating plaatsvond van groot belang. De visboer houdt zich naast het verhandelen van vis dus ook graag bezig met het wielrennen. Sport kan dienen als een uitlaatklep voor iemand die dag in dag uit bezig is met werken en het onderhouden van zijn of haar gezin. Na een week zwaar werken en frustraties over medewerkers die niet komen opdagen of vissen die te laat aankomen kan de visboer – net als vele andere Vlamingen – zijn opgekropte emoties de vrije loop laten in Meerbeke, de aankomst van de Hoogmis van de koers. In de Verenigde Staten werd sport reeds in de jaren 1920 ingezet in heuse *anger management programmes*. In deze *programmes* draaide het niet enkel om het zelf deelnemen aan sport. Ook toeschouwers konden zichzelf helemaal verliezen in de sport en konden al hun emoties kwijt naast het voetbalveld, baseballveld of aan de aankomst van de koers.¹³⁸ Het volgen van sport kan wel degelijk voor heel wat emoties zorgen, een vanzelfsprekendheid voor sportfans, vreemd voor mensen die niet supporteren voor een ploeg of een sporter. Jones et al. bewijzen via hun onderzoek dat winst of verlies van het

¹³⁷ Hans Jacobs, 'Roger De Vlaeminck verzoent zich na 34 jaar met Visboer', Online krant, nieuwsblad.be, 1 april 2011.

¹³⁸ Stearns, 'Foreword', xii.

favoriete landenteam op het WK voetbal 2010 een grote impact heeft op de gemoedstoestand van de gemiddelde supporter.¹³⁹

De emoties die in de sport te zien zijn, gelden echter niet als de standaard. Hoogoplopende emoties op sportvelden worden op scholen afgeleerd. Na een beslissing van een directeur komt er bijvoorbeeld geen hardhandig protest van boze ouders die het niet met hem eens zijn, zoals ze dat wel doen na een beslissing van de scheidsrechter bij de voetbalmatch van hun kinderen. Scholieren die in 1977 na de Ronde van Vlaanderen terug naar school gaan en hun leerkracht uitschelden voor lafaard en deugniet na een slecht punt zouden er niet zo makkelijk van afkomen als de visboer. Na de uitpattingen van de visboer in de Ronde van 1977 zal zijn cliënteel niet veel geslonken zijn, integendeel misschien zelfs. Stel je nu eens voor dat hij dezelfde uitpattingen doet in zijn viswinkel tegenover een klant of een collega. De reacties zullen heel wat anders uitdraaien dan na zijn passage op de openbare televisie. In de sport zijn oplopende emoties namelijk geoorloofd.

Ten derde speelt de sociale klasse van de visboer mee. De emotionele uitpatting van de visboer wordt bekeken in de context van het sportevenement maar ook in de context van de sociale klasse van de visboer. Er kan worden gesteld dat de verbale uithalen naar het podium door de beugel kunnen omdat het niet gaat om iemand uit een hogere sociale klasse. Toch maakt Cas Wouters duidelijk dat veel etiquetteboeken uit de twintigste eeuw minder en minder rekening houden met sociale klassen. In de twintigste eeuw komen hogere en lagere sociale klassen meer en meer in contact met elkaar en gaan meer en meer op elkaar rekenen. Mensen gaan dan ook verwachten dat er meer rekening wordt gehouden met hunzelf. De Europese trend van stijgende onderlinge afhankelijkheid gaat gepaard met een hoge gevoeligheid voor het emotionele leven van de andere. Hierdoor worden emotionele uitbarstingen niet enkel begrepen door mensen uit dezelfde sociale klasse, ook andere sociale klasse gaan op deze manier meer begrip hebben voor emotionele gedragingen.¹⁴⁰ De visboer zou volgens Wouters dus kunnen rekenen op begrip uit verschillende sociale klassen, maar het werkt ook omgekeerd. Moest het nu gaan om iemand uit een hogere sociale klasse, bijvoorbeeld iemand met een hoge functie, zou die persoon ook kunnen rekenen op begrip van mensen uit lagere sociale klassen. Bovendien is moeilijk te zien welke persoon uit een lage sociale klasse of hoge sociale klasse komt op de beelden.

¹³⁹ Marc V. Jones e.a., 'Just a Game? Changes in English and Spanish Soccer Fans' Emotions in the 2010 World Cup', *Psychology of Sport and Exercise* 13, nr. 2 (2012): 162–69, <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2011.10.008>.

¹⁴⁰ Cas Wouters, 'Etiquette Books and Emotion Management in the 20th Century: Part One: The Integration of Social Classes', *Journal of Social History* 29, nr. 1 (1995): 113.

Uiteindelijk blijkt dat de emotionele uitbarsting werd gedaan door een gewone visboer maar het had evengoed kunnen gaan om een bedrijfsleider of een advocaat.

Ten laatste speelt de unieke koerssituatie van 1977 mee. De visboer is niet alleen in zijn woede, heel wat supporters roepen mee en sommige omstaanders waren het duidelijk eens met wat de visboer staat te roepen. Andere omstaanders houden zich gedeisd en moeten wat lachen met de uithalen van de visboer.¹⁴¹ Het verhaal tussen de twee flandriens begint reeds in de Ronde van Vlaanderen van het jaar voordien. In 1976 zitten beide topfavorieten eveneens in de kopgroep. De Vlaeminck had maar oog voor één iemand, hij volgt elke kassei die Maertens overrijdt. Maertens roept hem boos toe niet zo in zijn wiel te hangen, De Vlaeminck vertikt het en kiest geen enkel ander spoor. Maertens laat het wiel los van de drie renners voor hen en zo zien beide rivalen hun kansen op de eindwinst verloren gaan. “Een tot de top gedreven rivaliteit” noemt de commentator het schouwspel.¹⁴²

In 1977 komen de twee elkaar weer tegen in Vlaanderens Mooiste en liepen de emoties nog hoger op. De Vlaeminck en Maertens komen bij een ontsnapte Eddy Merckx en laten hem na enkele kilometers al achter. Wereldkampioen, Freddy Maertens had echter een illegitieme fietswissel gedaan op de Koppenberg, waardoor hij de melding kreeg dat hij gediskwalificeerd zou worden na de streep. Maertens blijft toch doorfietsen en De Vlaeminck maakt hier gretig gebruik van. De laatste driehonderd meter komt De Vlaeminck uit het wiel en rijdt hij eerst over de streep. De visboer en andere wielersfans hebben ongetwijfeld meegevoeld met de onfortuinlijke Maertens die zonder de fietswissel misschien wel had gewonnen. Een winnaar die vooral in het wiel zit en zich enkel de laatste driehonderd meter laat zien wordt vaak niet met open armen ontvangen door het publiek.

Marc Reybrouck kon in die context verbaal hard uithalen naar De Vlaeminck die op het podium de bloemen in ontvangst neemt na zijn overwinning in de Ronde van Vlaanderen. Niemand stopt de visboer of is misnoegd over de harde woorden van hem. Er wordt zelfs mee gelachen, niet enkel aan de streep in 1977, maar ook door de twee hoofdrolspelers 34 jaar na datum, dat wordt duidelijk in De Flandriens.¹⁴³ De enorme uitbarsting van emoties na de aankomst moet dus worden aanzien in een groter maatschappijbeeld. Het ging niet om één persoon die schande

¹⁴¹ ‘Rond de Ronde’.

¹⁴² ‘Sport archief 1976’.

¹⁴³ ‘De Flandriens: 1976-1987’.

stond te spreken over de winnaar van de Ronde van Vlaanderen. Dit alles maakt dat de uitbarsting van de visboer door de beugel kon op deze plaats en op dit moment.

Uit het interview met Michel Wuyts blijkt dat de uitbarsting van Marc Reybrouck niet meer dan een toneeltje was.

“De kijker is daar los ingetrapt, heeft die woorden die luidkeels gekield werden ervaren als een opwelling van een West-Vlaamse supporter van Freddy Maertens die met het gedrag van Roger De Vlaeminck die 70 kilometer in het wiel van Maertens gebleven was, onbetaamd vond, onaanvaardbaar, maar wat was er echt gebeurd? Die Reybrouck had een entente, had een afspraak gemaakt met de cameraman en had gezegd ik ga van mijn tak maken, zorgt da gij het draait, die voerde een toneeltje op en dat toneeltje is er los ingegaan in de huiskamer, dat is een van die vele mensen die zich in de kijker wilde stellen en dat ook gedaan heeft door de jaren van de koers heen.”

Afb. 4 Mark Reybrouck scheldt Roger De Vlaeminck de huid vol in 1977¹⁴⁴

¹⁴⁴ ‘Rond de Ronde’.

4.2 De jaren '80: De eerste tranen

De Ronde van Vlaanderen wordt reeds sinds 1913 georganiseerd. Pas in de jaren tachtig krijgen we de eerste tranen te zien op rechtstreekse televisie in de Ronde. Meer en meer buitenlandse renners komen zich mengen en zo wint de Ronde van Vlaanderen ook elk jaar aan belang. “In het begin van de jaren tachtig blijven de supporters verweesd achter. De kritiek op de Belgen groeit.” zegt Michel Wuyts in De Flandriens.

4.2.1 José De Cauwer: renner, ploegleider en co-commentator

De Belgische renners stellen teleur in de eerste helft van de jaren '80, daar trekt een kersverse Belgische ploegleider zich niets van aan. José De Cauwer maakt eind 1980 de overstap van renner naar ploegleider. De voormalige profrenner had driemaal de Ronde van Vlaanderen uitgereden, met een 21e plaats als beste resultaat. Hij kreeg een telefoon van Willy van Doorne met de vraag of hij ploegleider wilde worden bij DAF Trucks. Hennie Kuiper, coureur bij de ploeg had hem met heel veel mooie woorden aangeraden. “Ik liep rond buiten op de oprit, dat was in het begin van de draagbare telefoon zo, geen gsm en ik zeg ja het is goed, ik ga dat doen.” blikt De Cauwer terug. Veel twijfelen was er niet bij, “ik wil toch altijd liefst een beetje mee zelf de lijnen uitzetten en dat kon ik op dat moment doen.”¹⁴⁵

Willy van Doorne zet De Cauwer naast Fred De Bruyne aan het hoofd van zijn ploeg. “Eigenlijk was dat geen ploegleider” maakt José De Cauwer duidelijk, “eigenlijk was dat een PR man, overal waar die kwam was dat: Fred, Fred, Fred! Met die renners, daar hield Fred zich helemaal niet mee bezig, ik was daar van 's morgens af aan mee bezig, parcours gaan verkennen en alles erop en eraan”. De Cauwer is dus de architect van het team, De Bruyne het grote uithangbord. Volgens De Cauwer is het ook makkelijker om ploegleider te worden wanneer je zelf niet de grote kopman geweest bent zoals De Bruyne was. “Ik leefde veel meer vanuit de rol van kleinere renner, veel meer van komaan he mannen we gaan echt, je moet dit en je moet dat, ook naar de knechten toe, begeesting erin brengen van hetgeen dat ik gemist had, nooit is zo een schouderklop van iemand die zei van komaan he jong.”¹⁴⁶

En of die aanpak van de kersverse ploegleider aansloeg. In 1981 en 1982 levert DAF Trucks de winnaar in de Ronde van Vlaanderen met respectievelijk Hennie Kuiper en René Martens. “Je denkt vooral terug op hetgeen wat je ervoor allemaal gedaan hebt”, blikt De Cauwer terug op de overwinningen, “hoe je dat bereikt hebt, dat komt niet uit de lucht vallen, ik bedoel daar is

¹⁴⁵ De Cauwer, Persoonlijk interview.

¹⁴⁶ De Cauwer.

heel veel tijd en energie ingestoken, ..., dat geeft een enorme ontlading die je in een normale maatschappij niet meemaakt, dat is eigenlijk het soort van ja, dat is een soort van drugs zal ik maar zeggen waarvoor we dat allemaal doen he, die beleving en uiteindelijk die ontlading.” Bij de overwinning van René Martens speelt ploegleider De Cauwer een actieve rol. Martens krijgt de opdracht weg te rijden nog voor de Muur van Geraardsbergen omdat de ploegauto wist dat hij de Muur niet ging overleven in het groepje. Hennie Kuiper en Roger De Vlaeminck stoppen af in het groepje achter hem en zo weet hij boven te komen met vijftien à twintig seconden voorsprong op de Muur en rijdt vervolgens enkel verder weg en komt alleen aan. De Cauwer haalt aan dat de beleving in de Ronde nog intenser was als ploegleider dan als renner, “ik heb mij ook meer gesmeten achteraf bekeken als ploegleider dan als renner.”¹⁴⁷

1981 is ook het jaar van de eerste live-beelden uit Vlaanderens Mooiste, de passage op de Koppenberg wordt live uitgezonden op de BRT. Het is over de koppen lopen op de Koppenberg zoals elk jaar, de renners geraken met moeite vooruit en heel het peloton staat traditioneel te voet op de steile delen. Twee en drie jaar later zijn het opnieuw Nederlanders die de Ronde op hun naam schrijven.¹⁴⁸ In 1983 zijn er live-beelden van de Ronde maar zonder commentaar en zonder de finale. In de samenvatting in Sportweekend blijft Mark Uytterhoeven heel kalm bij het becommentariëren van belangrijke passages. Ook stevige valpartijen met heel wat gevolgen worden heel koel becommentarieerd: “Rudy Ogiers is reeds afgevoerd met een sleutelbeenbreuk.” zegt een stoïcijnse Uytterhoeven. De beklimming van de Muur en Jan Raas die als eerste over de streep rijdt worden met even weinig enthousiasme begeleid.¹⁴⁹

4.2.2 Nederlandse vierpioniers

Hennie Kuiper wint de Ronde in 1981 met misschien wel de meest uitbundige viering uit de geschiedenis van de Ronde van Vlaanderen. De Belgische fans moeten toekijken hoe de Belgen het meer en meer moeten afleggen tegen sterke Nederlandse renners. De jonge Belgen Eddy Planckaert en Eric Vanderaerden kunnen maar geen zege binnenhalen in Vlaanderens Mooiste. Drie van de vijf edities in de eerste helft van de jaren tachtig worden gewonnen door Noorderburen. In 1981 staat er voor de eerste keer in de geschiedenis zelfs geen Belgische renner op het podium. We stelden Michel Wuyts de vraag of het publiek anders reageert bij een overwinning van een buitenlander, “ja, in zoverre zelfs dat het voor mij onbegrijpelijk is. Ik begrijp natuurlijk wel dat er chauvinisme is, dat de vreugde natuurlijk groter is als er een

¹⁴⁷ De Cauwer.

¹⁴⁸ ‘Wielrennen: Ronde van Vlaanderen’, DV25, *Sportweekend* (BRT, 5 april 1981), VRT-archief.

¹⁴⁹ ‘Ronde van Vlaanderen’, DV25, *Sportweekend* (BRT, 3 april 1983), VRT-archief.

landgenoot wint, maar de Ronde van Vlaanderen is maar pas geslaagd als er een landgenoot wint, dat merk je zelfs aan kijkcijfers, mocht Van Aert gesprint hebben tegen Asgreen de laatste Ronde, dan hadden we geen record van 1.65 miljoen gehad maar hadden we een record van 1.8 miljoen gehad he met ruim 2 miljoen in de laatste tien minuten.”¹⁵⁰

De Nederlanders grijpen dus stilaan mee de macht in de Ronde van Vlaanderen. Verschillende nationaliteit van de winnaar, betekent dat ook een verschillende manier van vreugde laten zien aan de streep? In de jaren vijftig en zestig vierde Rik Van Looy bijvoorbeeld zelfs bij zijn belangrijkste overwinningen zeer beperkt, zelden stak hij een hand in de lucht om zijn zege te vieren. “Die vond: vieren dat doe je binnenin, je bent zelf blij maar dat overwinningsgebaar dat moet niet voor mij omdat ik diegene ben die recht heeft op zijn eigen blijheid en dat hoef je niet te delen met de gemeenschap, op die manier ga je misschien je concurrent die zich rot voelt kwaad doen.” vertelt Michel Wuyts over Van Looy’s gedachtegang.¹⁵¹ Eddy Merckx vierde eveneens op een bescheiden manier hoewel hij wel reeds met één arm de lucht in vierde.¹⁵² Eric Leman gooit bij zijn eerste overwinning van de Ronde in 1970 de twee handen in de lucht op een explosieve manier maar haalt ze direct weer naar beneden, zijn volgende twee overwinningen in 1972 en 1973 doet hij het met één arm.¹⁵³ Evert Dolman, winnaar in 1971 houdt zich bedeesd en houdt de twee handen op het stuur.¹⁵⁴ Het is die andere onverwachte Nederlander die zich helemaal laat gaan in Meerbeke. Cees Bal gooit zijn twee armen de lucht in en klopt meermaals enthousiast in de handen, een uitzonderlijk uitbundige viering in de jaren zeventig.¹⁵⁵ Landgenoot van Bal, Jan Raas viert in 1979 ook uitbundig met twee armen zwierend in de lucht wanneer hij alleen aankomt in Meerbeke.¹⁵⁶ Zegegebaren enthousiast als deze zouden een decennia later als de norm worden beschreven.

Jan Raas en vooral Cees Bal kunnen dus worden omschreven als de pioniers van het uitbundig vieren in de Ronde van Vlaanderen. De jaren tussen Bal en Raas wordt er namelijk zeer verlegen gevierd aan de streep, 1975 en 1976 steken respectievelijk Merckx en Walter Planckaert één arm de lucht in. De twee volgende jaren vieren Roger De Vlaeminck – wel na een vreemde reeds besproken Ronde van Vlaanderen – en Walter Godefroot – na een spannende sprint –

¹⁵⁰ Wuyts, Persoonlijk interview.

¹⁵¹ Wuyts.

¹⁵² ‘Ronde van Vlaanderen’, 6 april 1975.

¹⁵³ ‘Ronde van Vlaanderen’, DV25, *Sporttribune* (BRT, 10 april 1972); ‘De Ronde van Vlaanderen’.

¹⁵⁴ ‘Ronde van Vlaanderen’, 5 april 1971.

¹⁵⁵ ‘Ronde van Vlaanderen’, 31 maart 1974.

¹⁵⁶ ‘Ronde van Vlaanderen’, MPEG2, *Sportarchief* (BRT, 31 december 1979), VRT-archief.

zelfs zonder arm de lucht in bij het winnen van de Ronde.¹⁵⁷ De viergebaren van winnaars uit de jaren tachtig zijn over één kam te scheren, ze zijn allemaal duidelijk gelukkig, en steken de twee handen de lucht in, de ene al iets uitbundiger dan de andere. Opnieuw is het een Nederlander die de uitzondering op de regel is, Johan Lammerts wint in 1984, rijdt de streep wel over met een brede glimlach en zet zich recht op zijn fiets maar laat zijn handen langs het lichaam.¹⁵⁸ Het is niet toevallig dat het Nederlanders zijn die reeds in de jaren zeventig uitbundig beginnen juichen alsof ze winnen in de jaren tachtig. Deze uitingen van geluk moeten worden bekeken in het licht van grotere evoluties die de sport en het juichen in de sport treffen.

Afb. 5 Cees Bal pioniert in uitbundig vieren bij zijn winst in 1974¹⁵⁹

Henk-Jan Grotenhuis en Tim Duyff onderzochten de geschiedenis van het vieren in het voetbal en bespreken onder meer de culturele component die een rol speelt hierin. Het jaar waarin Cees Bal uitbundig zijn finish in de Ronde van Vlaanderen viert noemen de twee auteurs een scharnierjaar voor Nederland. Het Nederlands nationale voetbalelftal veroverde de wereld met hun “totaalvoetbal”. Ze brachten enorm aantrekkelijk voetbal maar verloren op 7 juli de WK-finale van West-Duitsland. Een enorme ontgoocheling, “tijd voor rouwverwerking en navelstaarderij” schrijven Grotenhuis en Duyff. Die verloren finale ging naast ontredding ook gepaard met een stijgend belang voor het individu. Het egodocument verscheen overal op straat,

¹⁵⁷ ‘Ronde van Vlaanderen’, 6 april 1975; ‘Sport archief 1976’; ‘Rond de Ronde’; ‘Wielrennen: Ronde van Vlaanderen’, DV25, *Sportweekend* (BRT, 9 april 1978).

¹⁵⁸ ‘Live Sport’, DV25, *Live Sport* (BRT, 1 april 1984), VRT-archief.

¹⁵⁹ ‘Ronde van Vlaanderen’, 31 maart 1974.

er ontstond ruimte voor de eigen ervaringen op papier te schrijven. In de jaren negentig emancipeerde zelfs de biografie. Een gevolg van dit is dat onze behoefte aan het delen van pretervaringen groter wordt volgens Tracy Metz et al.¹⁶⁰ Die evolutie zet Cees Bal kracht bij door zijn geluk uitgebreid te delen wanneer hij over de streep komt.

Naast een individualisering zijn er nog vier andere evoluties die de evolutie van het juichen beïnvloeden. Volgende grote evoluties die Grotenhuis en Duyff bespreken zijn commercialisering, bedrijven hebben steeds groter wordende bedragen over om op het shirt van winnende wielrenners te staan en is veel tevredener met een juichende winnaar die mooi de sponsor in beeld brengt, DAF Trucks wordt bijvoorbeeld mooi in beeld gebracht door Hennie Kuyper in 1981. Het Ijsboerke sponsort de winnaar van de Ronde in 1978 wel maar Walter Godefroot gaat niet eens rechtzitten op zijn fiets waardoor het Ijsboerke maar weinig in beeld komt. Een volgende evolutie is de medialisering van sport. Meer en meer wordt de Ronde van Vlaanderen in beeld gebracht. Sinds 1984 zijn de laatste kilometers live te volgen met live-commentaar. Die uitgezonden kilometers stijgen elk jaar. In 2020 begint men reeds om tien uur aan de verslaggeving van de Ronde, het startpodium en de interviews komen in beeld, de hele wedstrijd is integraal te volgen en nadien wordt er nog uitgebreid nagepraat. De beelden van de winnaar verschijnen de dag nadien niet enkel in kranten, ook op Facebook, Instagram en alle andere sociale media. De juichende winnaar wordt dus elk jaar meer en meer in beeld gebracht, uit meer en meer hoeken, met meer en meer vertraagde herhalingen. Vervolgens speelt de internationalisering van het wielrennen een rol. In de jaren zeventig en tachtig wonnen dus heel wat Nederlanders naast de Belgen. In het laatste decennium van de Ronde winnen maar liefst zeven verschillende nationaliteiten de Ronde van Vlaanderen. Andere emotionele culturen betekenen ook andere gewoontes van juichen. De uitbundig juichende Nederlanders uit de jaren zeventig brachten hun eigen manier van het delen van emoties dus mee naar de Ronde van Vlaanderen. Ten laatste speelt de trend theatralisering een rol. Het theater beperkt zich al lang niet meer tot theaterzalen. We zijn van een goederen- en diensteneconomie naar een beleveniseconomie gegaan. Beetje theater in de sport wordt dus minder en minder vreemd.¹⁶¹

4.2.3 “Sonnoor” commentaar

De eerste man die het live-commentaar mag voorzien bij de Ronde van Vlaanderen is Marc Stassijns. Hij wordt bijgestaan door de man op de moto, Mark Vanlombeek, wie in de koers meerijdt en heel wat keren wordt opgeroepen door Stassijns. De hoofdcommentator laat bij de

¹⁶⁰ Tracy Metz, Janine Schrijver, en Otto Snoek, *Pret! Leisure en landschap* (Rotterdam: NAI, 2002), 275.

¹⁶¹ Grotenhuis en Duyff, *Het grote juichen: De geschiedenis van het triomfvertoon in het voetbal*, 160–94.

eerste keer Koppenberg meteen weten dat hij zijn stem niet snel zal verheffen. Met heel veel rust en kalmte begeleidt hij de chaotische en oorverdovende passage op de Koppenberg in 1984. Een groepje rijdt weg met onder meer Sean Kelly, de spanning is te snijden maar de twee commentatoren halen de spanning er eerder uit: “We moeten de winnaar zoeken in dit groepje en dat wordt dan hoogstwaarschijnlijk Sean Kelly.” zegt Vanlombeek vanop de motor, “als alles normaal verloopt: een sprint met Kelly als winnaar en Rudy Mathijs als tweede”, vult Stassijns aan. De twee commentatoren zitten er echter naast en becommentariëren de beslissende demarrage van winnaar Johan Lammerts met een enorme rust. Sean Kelly is na de aankomst duidelijk geïrriteerd door de tactiek van Peter Post: “Het is geen sportieve tactiek van Peter Post, ik was de sterkste man in koers.” Na het interview met de verliezer van de dag trekt Stassijns wild aan het truitje van de winnaar en confronteert hem direct met de uitspraak van Kelly. “Ja hij heeft mooi praten, hij heeft een rappe spurt, als ik met hem naar de streep rijdt verlies ik natuurlijk, zo zit koersen niet in elkaar he.”¹⁶²

Het volgende jaar wint een jong aanstormend talent misschien wel de meest legendarische Ronde van Vlaanderen uit de geschiedenis. Wat deze Ronde net zo legendarisch maakt is het weer. Heel de wedstrijd lang valt de regen met bakken uit de lucht. Reeds op de Koppenberg wordt duidelijk wie goed met natte kasseien overweg kan. Eric Vanderaerden fietst naar boven tussen een leger van renners die te voet staan. De jonge Belgische kampioen rijdt vervolgens samen met ploegmaat Phil Anderson naar een ontsnapte Hennie Kuyper. Op de Muur van Geraardsbergen rijdt de Belgische driekleur met zijn blauw regenhoesje over de helm weg van zijn twee concurrenten en komt hij alleen aan. “Wie er getuige van was zal het niet licht vergeten.” zegt Marc Stassijns rustig. Hij houdt het opnieuw koel. Deze keer heeft de commentator wel enkele mooie complimenten klaar voor Vanderaerden. Hij spreekt van een Merckxiaanse prestatie. “Ik heb het zelf zo niet gezien, je bent misschien één dag Eddy Merckx maar nooit langer he.” relativeert Vanderaerden de uitspraak. Op het podium is er een mooie vriendschap te zien tussen de winnaar en Anderson. De twee ploegmaats steken de handen samen de lucht in, Phil Anderson steekt ook de trofee even de lucht in alsof hij zelf de Ronde gewonnen heeft.¹⁶³

¹⁶² ‘Live Sport’, 1 april 1984.

¹⁶³ ‘Live Sport’, DV25, *Live Sport* (BRT, 7 april 1985), VRT-archief.

Afb. 6 Belgisch kampioen Eric Vanderaerden wint in de gietende regen (1985)¹⁶⁴

In 1986 is het die andere jonge Belg en ploegmaat van Vanderaerden, Eddy Planckaert die moest zorgen voor een nieuwe Belgische overwinning. Hij is mee met Steve Bauer voorop maar kan de sterke Canadees niet volgen op de Muur van Geraardsbergen. Marc Stassijns blijft er zoals altijd rustig onder. Na de Muur komt een groepje terug samen voorop, Mark Vanlombeek brengt wat vuur in de uitzending door wat sneller en intensiever te spreken vanop de motor. Hij neemt bijna de hele Bosberg voor zijn rekening, de laatste hindernis: “Criquelion gaat als eerste voorbij Eddy Planckaert! Johan Lammerts zit er ook bij!” Uiteindelijk wint Adrie van der Poel de spurt met vier van onder meer de snelle Sean Kelly.¹⁶⁵ Ook bij de passage op de Koppenberg in 1987 becommentarieert Marc Stassijns zeer rustig de gebeurtenissen. De Deen Jesper Skibby is alleen weg en ontmoet voor de eerste keer in zijn carrière de steile Koppenberg. Hij begint te zwalpen op een van de steilste stukken en wanneer hij bijna tot stilstand komt wordt hij aangereiden door een neutrale volgwagen die het peloton zag naderen en dus voorbij Skibby wilde. Skibby wordt van de fiets gemaaid en het voorwiel van zijn fiets wordt kapotgereden door de volgwagen. Hij moet te voet verder onder boegeroep van het publiek die zich laten gelden tegenover de volgwagen. Het publiek op de Koppenberg laat zich gaan, de VRT-

¹⁶⁴ ‘Live Sport’.

¹⁶⁵ ‘Live Sport’, DV25, *Live Sport* (BRT, 6 april 1986), VRT-archief.

commentator, Stassijns daarentegen zegt heel rustig: “misschien kunnen wij dat later in de herhaling nog eens te zien krijgen, Skibby staat te voet.”¹⁶⁶

Eddy Planckaert moet echter nog twee jaar wachten voor hij de handen in de lucht kan steken in de Ronde. In 1988 voelt hij zich zo sterk dat hij zijn gezin liet afreizen naar San Remo, hij ging en moest daar winnen vertelt zijn toenmalig ploegleider, José De Cauwer. “Uiteindelijk zat hij zelfs niet in de eerste groep door te nonchalant te zijn en dan ben ik daar vanuit Nice, of vanuit San Remo met de auto mee naar huis gereden terwijl ik eigenlijk met het vliegtuig naar huis ging gaan.” De hele terugrit had Planckaert het over een revanche in de Ronde van Vlaanderen, samen hebben ze besproken hoe ze die voorbereiding richting Ronde gingen aanpakken.¹⁶⁷

“Het grote moment is aangebroken voor Eddy Planckaert, de snelste gaat winnen en dat is Eddy Planckaert! Eddy Planckaert met lengte voorsprong wint eindelijk de Ronde van Vlaanderen! Dolgelukkig is hij.”¹⁶⁸

Die woorden werden drie weken later uitgesproken door Marc Stassijns. Wuyts beschrijft zijn oud-collega als iemand die zijn emoties meestal verborg. Hij gaf commentaar op een “sonnore” manier, dat is ook het woord dat hij de jonge Wuyts meegaf in zijn eerste taken als commentator. “Gelijkkluidend en niet teveel uitschieters, hij was eigenlijk de antipool van Jan Wauters, ..., wellicht was hij ook de antipool van De Saedeleer in het voetbal, zijn motto was: hou het droog en kom hooguit met wat emotie op de pinnen in de laatste rechte lijn.” Bij die ene overwinning van Planckaert laat hij zich wat gaan volgens Wuyts. Deze sprint begeleidt Stassijns met een zekere dynamiek die de vorige jaren niet te horen was.¹⁶⁹ Het was ook niet zomaar een sprint. Eddy Planckaert zocht al enkele jaren naar die overwinning in een grote klassieker en na de ontgoocheling in Milaan-San Remo was de ontlading bij deze overwinning zeer groot volgens de ploegleider van ADR, De Cauwer. Over de autorit vanuit San Remo zegt hij dit: “We zijn twaalf uur aan een stuk al beginnen opbouwen naar die Ronde van Vlaanderen, dus ik bedoel maar, als je dan wint en hij heeft die Ronde van Vlaanderen gewonnen, dat er dan emoties bij te pas komen, ja das maar logisch, die komen niet zo klik uit de lucht vallen, je kan alleen maar emoties krijgen van iets waar je heel lang aan gewerkt hebt.”¹⁷⁰ Meer dan twintig jaar later is Planckaert nog steeds dolgelukkig met de overwinning in De Flandriens: “Eindelijk, eindelijk!

¹⁶⁶ ‘Ronde van Vlaanderen I’, DV25, *Sportarchief* (VRT, 14 april 1987), VRT-archief.

¹⁶⁷ De Cauwer, Persoonlijk interview.

¹⁶⁸ ‘Live Sport’, DV25, *Live Sport* (BRT, 3 april 1988).

¹⁶⁹ Wuyts, Persoonlijk interview; ‘Live Sport’, 3 april 1988.

¹⁷⁰ De Cauwer, Persoonlijk interview.

Alles wat je gemist hebt in uw leven, eindelijk krijg ik wat ik verdien, ..., ik heb enorm veel tegenslag al gehad in mijn carrière, het is me nu eindelijk gelukt.”¹⁷¹ Niet enkel Planckaert viert in 1988. De immer sympathieke en excentrieke Belg die er maar bleef naast grijpen had intussen een heel groot aantal supporters voor zich kunnen winnen.

4.2.4 1989: de eerste (jongens)tranen

De jaren tachtig brengen misschien wel hét moment waar mensen eerst aan denken als ze de titel van deze masterproef lezen. Een 22-jarige snaak uit de Kempen wint de Ronde van Vlaanderen en kan de tranen op het podium niet te baas. Voor de eerste keer zien we tranen in de Ronde van Vlaanderen.

4.2.4.1 Eddy Bosberg weent op het podium

In 1989 zendt de VRT maar liefst meer dan vijf uur Ronde van Vlaanderen uit, de vorige jaren kwamen zelfs niet over de drie uur. Alsof ze bij de VRT wisten dat het een unieke, emotierijke Ronde van Vlaanderen ging worden. Voor de eerste maal worden de interviews op het startpodium in Sint-Niklaas live en integraal uitgezonden. Voor de opkomst van entertainer Mark Uytterhoeven speelt een rocklied. Na de voetbaluitslagen, warempel uit de tweede klasse van België interviewt Uytterhoeven enkele bekende gezichten uit de wielwereld. Na Rik Van Looy komt Roger De Vlaeminck op. “Hij zal jullie nu even groeten in het vloeiend Italiaans.” zegt Uytterhoeven. “Hoe is’t?” grapt De Vlaeminck. De sfeer is los en het publiek amuseert zich met ras-entertainer Uytterhoeven. De ene (oud-)renner na de andere komt over de vloer. Zo komt er ook een bescheiden knaap wat zenuwachtig bij de micro. “De conditie is omhoog aan het gaan nu, ik denk wel dat ik redelijk mee ga kunnen in de Ronde van Vlaanderen. Ik vertrek wel beschermd maar als ik me wat minder voel zal ik mezelf opofferen voor de goeie renners.” vertelt een vlotte Edwig Van Hooydonck. “Voor de goeie renners? Daar ben jij niet bij ofwat?” vraagt Uytterhoeven. “Ja misschien halverwege niet meer he, dat kun je niet zeggen.” dekt Van Hooydonck zich in voor een misschien tegenvallende prestatie.¹⁷²

In de commentaarcabine heeft Marc Stassijns gezelschap gekregen van een tweevoudig winnaar van de Ronde van Vlaanderen en veel meer. Rik Van Looy geeft zijn ongezouten mening met hier en daar wat klanken uit zijn dorp Grobbendonk. De twee commentatoren zien Van Hooydonck samen met Dag Otto Lauritsen de Bosberg naderen maar net voor de Bosberg sluit er nog een heel pak renners aan bij de twee met onder meer Marc Sergeant, Herman Frison en

¹⁷¹ ‘De Flandriens: 1988-1995’, MPEG2, *De Flandriens* (VRT, 22 maart 2010), VRT-archief.

¹⁷² ‘Ronde van Vlaanderen’, DV25, *Live Sport* (BRT, 2 april 1989), VRT-archief.

Alan Peiper, drie hedendaagse ploegleiders. Lang kunnen de drie ploegleiders en de andere favorieten de kop van de koers niet zien. “20, 30 meter!” roept Mark Vanlombeek door zijn micro, Van Hooydonck laat de andere achter en komt alleen boven op de Bosberg. Hij kan het gat met zijn achtervolgers nog uitbreiden in de resterende kilometers naar de streep. “Wat Van Hooydonck laat zien is echt de klasse, laat ons zeggen, wat we er de laatste jaren al van verwacht hadden, ..., zo’n grote klassieker als Belg winnen, dat geeft een gevoel, da kan je niet beschrijven.” begeleidt de kersverse co-commentator de aankomst van Eddy Bosberg. De jonge Van Hooydonck moet nog drie keer achterom kijken in de laatste honderden meters voor hij het kan geloven maar mag uiteindelijk zegevieren en dat doet hij met twee handen de lucht in. “Hij kan het zelf niet geloven, beetje hulpeloos maakt hij dat gebaar.” zegt Stassijns. Herman Frison wint de sprint voor de tweede plaats en klopt op zijn stuur, “ik denk niet dat je zo’n beweging moet maken, de beste heeft hier gewonnen.” keurt Van Looy die tentoonstelling van ontgoocheling en kwaadheid direct af. Veel meer dan Stassijns heeft de keizer van Herentals een oog voor de emoties van de renners.¹⁷³

“Huilend valt Edwig Van Hooydonck in de armen van zijn verzorger. Hij kan de ontroering niet baas.” zegt Marc Stassijns over de beelden van een emotionele winnaar na de streep. Mark Vanlombeek probeert een korte reactie te halen bij de winnaar. “Ik snap het zelf niet, ik kan het zelf niet geloven.” veel meer dan dat kan hij nog niet zeggen aan de micro. Maar het moment van deze Ronde van Vlaanderen moet nog komen. Op het podium krijgt hij de bloemen en de trofee aangeboden van de burgemeester, hij draait zich om naar het publiek en begint te wenen. Met de omhooggestoken bloemen in de rechterhand en een bidon in de linkerhand groet hij het publiek. De winnaar ruilt een brede glimlach al snel in tot een bedroefd gezicht. Hij lijkt wat te twijfelen tussen het moment niet te lang te willen rekken door een paar keer achterom te kijken en te genieten van het moment, het wordt het tweede. Van Hooydonck geeft zich over aan de tranen door zijn gezicht even richting hemel te richten, wanneer hij de trofee ook nog eens omhoog steekt ziet heel Vlaanderen een zeer geëmotioneerde gelaatsuitdrukking bij de 22-jarige winnaar. Nog voor de beelden achterwege zijn begint Mark Uytterhoeven al met een interview van de onfortuinlijke Marc Sergeant.¹⁷⁴

4.2.4.2 De tranen van Van Hooydonck in een breder plaatje

Volgens Henri Beunders komen publieke tranen voor het eerst echt opzetten in de jaren '90. Het wenen op televisie wordt stilaan een normaliteit, tranen worden zelfs verwacht in

¹⁷³ ‘Ronde van Vlaanderen’.

¹⁷⁴ ‘Ronde van Vlaanderen’.

programma's als *Oprah, All You Need is Love* en andere programma's die op zoek gaan naar emotionele gebeurtenissen in mensenlevens. Oprah Winfrey beet de spits af met huilend te vertellen hoe ze in haar jeugd seksueel werd misbruikt, Steven Spielberg vertelde eveneens op emotionele wijze over zijn moeilijke jeugd als joods jongetje. Ook in België werden bij de begrafenis van de slachtoffers van Marc Dutroux heel wat tranen live op televisie uitgezonden. Cameramannen vielen in de armen van de familieleden van de slachtoffers en de nieuwsankers uitten met een zware krop in de keel hun deelneming aan familie en vrienden van de twee slachtoffers. Ook op sportief vlak krijgen emoties meer en meer hun plaats. "Wat een schitterende emotie!" riep Nederlands sportcommentator Mart Smeets door de microfoon wanneer sporters zich lieten gaan in de jaren negentig.¹⁷⁵

Op de Olympische Spelen van Tokyo 2020, doorgestaan in 2021, zijn tranen bijna de norm na een grootse prestatie of na een doel dat wordt bereikt. Ver moeten we niet zoeken voor interviews met geëmotioneerde olympiërs, drie Belgische atleten laten zich gaan na hun prestaties, live op televisie. Matthias Casse weent bij het interview met Maarten Vangramberen na zijn verloren halve finale. Mieke Gorissen is over het dolle heen wanneer ze de marathon heeft uitgelopen en barst in tranen van geluk uit nadat ze hoort dat ze 28^e is geworden. Ook Nafi Thiam weent na het behalen van de gouden medaille in de zevenkamp.¹⁷⁶ Tranen in de sport worden elk jaar minder en minder vreemd. Na een grote inspanning en een lange voorbereiding is het niet meer dan normaal dat er een geladen interview of podiumceremonie volgt. In de sportgeschiedenis is het wel eens anders geweest. In 2013 somde Sporza.be emotionele fragmenten op met huilende sporters. Van Hooydonck in 1989 is het oudste fragment en vijf van de acht fragmenten komen uit de jaren 2011 tot 2013, wat al een idee geeft over de evolutie van tranen in de sport.¹⁷⁷ In 1989 een grote zeldzaamheid, in het laatste decennium schering en inslag.

“De geschiedenis drijft de emoties in bepaalde uitingsvormen. Emoties zijn plastisch en dynamisch en naar uitdrukkingvorm historisch en cultureel bepaald. De dwang die van

¹⁷⁵ Beunders, *Publieke tranen*, 14–15.

¹⁷⁶ Hans Jacobs, 'Matthias Casse in tranen na bronzen medaille: "Was moeilijk om me op te laden na die halve finale, maar het is me gelukt"', Het Nieuwsblad, 27 juli 2021, https://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20210727_93720218; 'Emotionele Gorissen weent tranen met tuiten: "Ben ik 28e? Dat kan niet"', sporza.be, 7 augustus 2021, <https://sporza.be/nl/2021/08/07/emotionele-gorissen-weent-tranen-met-tuiten-ben-ik-28e-dat-kan-niet~1628299065619/>; 'Geëmotioneerde Thiam barst in tranen uit tijdens interview: "Mentaal was het zwaar"', sporza.be, 5 augustus 2021, <https://sporza.be/nl/2021/08/05/geemotioneerde-thiam-barst-in-tranen-uit-tijdens-interview-mentaal-was-het-zwaar~1628170044469/>.

¹⁷⁷ 'De mooiste tranen in de sport: een overzicht', sporza.be, 8 april 2013, <https://sporza.be/nl/2013/04/08/de-mooiste-tranen-in-de-sport-een-overzicht-1-1598713/>.

*de sociale omgeving uitgaat als het gaat om hoe men emotioneel dient te reageren op bepaalde situaties is groot.*¹⁷⁸

De drie commentatoren van de VRT schijnen hun licht over hoe de wielergemeenschap van 1989 keek naar de tranen van de 22-jarige winnaar. “Er zullen misschien mensen geweest zijn die dat gênant vonden of die gedacht hebben mij zou het niet overkomen zijn, daarvoor ben ik te cool, daarvoor ben ik niet emotioneel genoeg ingesteld. Je kan je tranen maar beter wegsteken. Ik ben van een ander oordeel. Ik vond dat net menselijk. Ik denk dat de meesten daar zo over oordeelden.” zegt Michel Wuyts over de tranen van Edwig Van Hooydonck.¹⁷⁹ Ook Carl Bertelee kon zich geen negatieve reacties uit 1989 herinneren. “Ik denk dat iedereen dat echt op prijs stelde.” De man op de motor ziet geen of weinig verschil tussen de reactie op tranen van een sportman in ’89 en nu. Waar hij wel op wijst is het verschil met de jaren zeventig: “Ik denk zo van een echte vent weent niet, dat is lang zo den *bottomline* geweest in de jaren ’70. Ik ben toch ook nog zo een beetje opgegroeid ja.” Bertelee brengt die verandering in de emotiecultuur in verband met de transparantie van sporters. Doorheen de jaren wordt meer en meer duidelijk hoeveel renners moeten doen en laten in hun voorbereiding, toeschouwers gaan de tranen op die manier beter begrijpen.¹⁸⁰ José De Cauwer zegt er het volgende over: “Ik denk dat het juist heel mooi was. Mannen die wenen en laat ons maar zeggen, coureurs die de Ronde van Vlaanderen rijden dat zijn toch wel mannen. Dat was inderdaad nieuw en dat was inderdaad, huh wat is dat, wat een seut is dat maar dat is al gebleken dat dat niet waar was.” Naast voornamelijk positieve reacties geeft hij wel blijk enkele negatieve reacties te hebben gehoord of te hebben gelezen.¹⁸¹

“Ik ben wel langs de emotionele kant ma nu voor te zeggen ik ga een kwartier op een podium staan wenen nee, ik dacht ook stopt ermee, stopt ermee, maar da ging maar ni he, je ziet al da volk staan beneden, die camera’s en dan begin je het nog meer te beseffen, verdoemme, ik win hier de Ronde van Vlaanderen, van kinds af aan was dat iets magisch, iets onbereikbaars.” Vertelt Van Hooydonck in de Flandriens. Hij lijkt zich wat te schamen voor de podiumceremonie, maar hij heeft er nooit spijt van gehad vult hij aan: “dat zijn gewoon emoties, dat is ook gewoon het mooie aan de wielersport.” Na de vraag of het hem later nog is overkomen

¹⁷⁸ Beunders, *Publieke tranen*, 19–20.

¹⁷⁹ Wuyts, Persoonlijk interview.

¹⁸⁰ Bertelee, Persoonlijk interview.

¹⁸¹ De Cauwer, Persoonlijk interview.

antwoordt de winnaar van 1989: “nee, zelfs niet bij de geboorte van zijn kind, dat verwacht je he, dat zit negen maanden in de buik.”¹⁸²

Huilen wordt in elke tijd en in elke cultuur op een andere manier ontvangen. Tranen in achttiende-eeuws Europa bijvoorbeeld waren niet vreemd, zeker niet op of rond een theaterpodium. Ook het lezen van romans en gedichten konden heel wat tranen opwekken. In de negentiende eeuw slaagde dit helemaal om en konden vrouwen, maar vooral mannen zich maar beter niet laten gaan om hun sterke status niet weg te geven. Publieke emoties, dat was iets voor de laagste klassen van de maatschappij, het illustreerde hun minderwaardigheid en domheid. Vanaf de twintigste eeuw kon de burgerij weer wel hun emotionele kant laten zien, dit keer om zich af te zetten tegen de koele liberalen. Vrouwen mochten wenen in de kerk, bij het lezen van romans of bij het spelen van piano.¹⁸³

Toch bleven grote publieke emoties uit. Dat is ook wat de sport ons toont. In de jaren vijftig en zestig waren geen of weinig emoties te zien in de sport. In 1968 werd er toch reeds een Nederlandse renner betrapt op vreugdetranen na het winnen van de Ronde van Frankrijk. Jan Janssen moest zijn bril schoonvegen. Ook in 1974 liet dit keer heel Nederland zich gaan na een verloren WK-finale voetbal. Sindsdien werken sponsors en media emoties meer en meer in de hand. “Wat gaat er door je heen?” werd de meest gestelde vraag en werd bijna belangrijker dan de prestatie. Sponsors en media hadden alle belang bij emoties op beeld. Meer emoties betekenen meer kijkers en meer kijkers betekenen meer reclame. Henri Beunders legt in zijn boek een belangrijke focus op de Koude Oorlog. De Olympische Spelen van 1980 en 1984 kunnen ook in verband worden gebracht met de tweestrijd tussen de VS en het Oostblok. De Spelen van 1980 werden gedomineerd door de Sovjet-Unie. 1984 trok de VS aan het langste eind en om zich af te zetten tegen de stoïcijnse sovjetatleten die meer robot leken dan mensen, maakten Amerikaanse atleten er in 1984 een echte soap van.¹⁸⁴

De eerste tranen in de Ronde van Vlaanderen werden door niemand gekoppeld aan de Koude Oorlog of aan een andere politieke of andere reden dan een oprecht geëmotioneerde Edwig Van Hooydonck die net zijn grootste overwinning uit zijn jonge carrière op een fantastische manier had binnengehaald. Dat hij de eerste sporter was die emoties toonde na een wedstrijd was niet het geval. Wel was hij de eerste die op het podium in Meerbeke de tranen de vrije loop liet en

¹⁸² ‘De Flandriens: 1988-1995’.

¹⁸³ Beunders, *Publieke tranen*, 32–35.

¹⁸⁴ Beunders, 61–63.

dat op die manier een nieuwe generatie wordt ingeleid die veel meer emoties durft te laten zien, staat buiten kijf.

*“Een feit is dat na Van Hooydonck het mag, het wenen.”*¹⁸⁵

Afb. 7 Edwig Van Hooydonck weent tranen van geluk op het podium van de Ronde van Vlaanderen (1989)¹⁸⁶

¹⁸⁵ De Cauwer, Persoonlijk interview.

¹⁸⁶ ‘Ronde van Vlaanderen’, 2 april 1989.

4.3 De jaren '90: De Ronde van Europa

Begin jaren negentig zet zich een evolutie sterk door die reeds eind jaren '80 zichtbaar was. Om meer en meer kijkers en toeschouwers te lokken naar de Ronde werd de koers gebruikt als kapstok om andere projecten op te zetten. Cultuur, toerisme, gastronomie en andere domeinen worden aan de Ronde van Vlaanderen gekoppeld. In 1987 worden zo heel wat projecten opgestart, er werd een toeristisch gids gemaakt overheen het parcours van de Ronde van Vlaanderen. Er werd in '88 een groot podium opgezet waar de coureurs werden geïnterviewd voor de start, het leken wel rocksterren. Zulke nieuwigheden zorgden voor een enorme sprong in populariteit, niet enkel de koersliefhebber kwam nu kijken, ook andere mensen die zich wat wilden vermaken met een show kwamen nu naar de startplaats.¹⁸⁷ Een enorme boost in kijkcijfers en mensen langs de kant heeft ook een effect op de wielrenners. Elk jaar neemt het belang van het winnen van de Ronde van Vlaanderen toe. Druk op de favorieten neemt zo ook elk jaar toe. “Vaak gehad dat ik 's nachts opstond dat ik begon te transpireren, andere lakens leggen, van de innerlijke stress denk ik. Buiten zag niemand dat ik een gestresseerd persoon was.” zegt Edwig Van Hooydonck over zijn voorbereiding naar de Ronde van Vlaanderen toe.¹⁸⁸

4.3.1 Belgen op het podium in de Ronde van Vlaanderen, een uitstervend ras?

De grote opkomst van voornamelijk Vlaamse fans kan niet voorkomen dat de jaren negentig maar weinig Belgen zich kunnen mengen in de finale van de Hoogmis van het wielrennen. De vorige twee decennia waren het enkel Belgen en Nederlanders die zich op het hoogste schavot konden rijden in de Ronde. De jaren '90 brengen daar verandering in. In het begin van de jaren negentig ligt de Belgische hoop voornamelijk op de schouders van de eerste man die zijn tranen durfde te laten zien na het winnen van de Ronde van Vlaanderen. Edwig Van Hooydonck pakt in 1991 opnieuw uit met een demarrage op de Bosberg. 1989 stond in het teken van zijn emoties, 1991 zal voor altijd in het teken staan van zijn machtige aanzet op “zijn” Bosberg. Michel Wuyts zit voor de eerste keer op de moto en is tot heden nog steeds onder de indruk van die demarrage. “Dan komt die derde verlichtingspaal of elektriciteitspaal links, die demarrage, ik zat daarachter en ik heb echt gedacht bij die explosie van macht: die kasseien gaan ons in het aangezicht vliegen, crimineel, onwaarschijnlijk. Die drie anderen dat waren met de klap sukkelaars.”¹⁸⁹ Het publiek gaat uit zijn bol bij de aankomst van Van Hooydonck. Hij steekt beide handen de lucht in en klapt mee met de supporters. Van Hooydonck is duidelijk heel

¹⁸⁷ Geert Vandenbon, Persoonlijk Interview, 27 augustus 2021.

¹⁸⁸ ‘De Flandriens: 1988-1995’.

¹⁸⁹ Wuyts, Persoonlijk interview.

gelukkig. Tranen zijn er bij zijn tweede zege niet bij, “ik weet ook niet hoe dat komt, toen begon ik spontaan te huilen, vandaag niet. Een ietwat rijpere Van Hooydonck en een krachtigere.” beantwoordt de winnaar de vraag van Michel Wuyts die polste naar zijn emoties.¹⁹⁰ Van Hooydonck vertoont op die twee jaar dus een hele andere emotionele reactie. Wuyts legt de individuele, harde wielerved aan de oorzaak van die transformatie, “er is wellicht geen wereld waarin je zo snel rijp wordt of rijper wordt als de wereld van het peloton.” In het peloton moet je je mannetje staan, niet enkel aan de streep volgens Wuyts. Ook begrijpen wie je vrienden en vijanden zijn en zien wat je zegt maken je snel volwassen.¹⁹¹ Johan Museeuw finisht tweede, de twee grote Belgische talenten stellen het volk niet teleur in 1991.

Het zijn vooral de Italianen die de Belgische heerschappij in de Vlaamse klassieker beginnen uit te dagen. Slechts twee Italianen wisten voor 1990 te winnen in de Ronde. De Toscaan van Vlaanderen, Fiorenzo Magni won in 1949, 1950 en 1951 en is zo nog steeds mederecordhouder. Dino Zandego won in 1967. In de jaren '90 weten maar liefst drie verschillende Italianen de overwinning binnen te halen. Moreno Argentin wint in 1990 voor Rudy Dhaenens. De twee denderen over de Bosberg tussen een enorme supportersmassa. Het is niet toevallig dat supporters de Bosberg hebben gekozen om de koers te zien passeren na de beslissende demarrage van Edwig Van Hooydonck daar, het jaar voordien. Mark Vanlombeek steekt het op het weer dat er veel goede buitenlanders de finale hard maken: “Ze voelen zich in hun sas met dat buitenlands weertje, ze hebben helemaal geen ervaring op deze wegen maar doen het toch heel mooi.” De rustige Mark Vanlombeek staat in contrast met een enthousiaste Mark Uytterhoeven die op de moto commentaar levert. Elke keer Uytterhoeven in de ether komt wordt de kijker meegezogen in de spanning van de koers, hij verheft zijn stem en praat sneller bij passages over heuvels of bij demarrages. “Nog drie kilometer! Nog drie kilometer! Zenuwen gieren door de keel hier!” roept hij door zijn microfoon. Drie kilometer later wint Argentin, een domper op de Vlaamse feestvreugde. Er klinkt geen groot gejuich, eerder sportief handgeklap wanneer de Italiaan de bloemen in de lucht steekt op het podium.¹⁹²

In 1994 wint de volgende Italiaan de Ronde van Vlaanderen. Gianni Bugno mag deze keer juichen in Meerbeke. Met vier rijden ze samen over Muur en Bosberg. Twee Italianen, Franco Ballerini, Gianni Bugno, een Belg, Johan Museeuw en een Moldaviër, Andrei Tchmill. De perfecte opzet voor een mop. Wat zich afspeelt draait ook uit op een mop met als slachtoffer

¹⁹⁰ ‘Ronde van Vlaanderen’, DV25, *Live Sport* (VRT, 7 april 1991), VRT-archief.

¹⁹¹ Wuyts, Persoonlijk interview.

¹⁹² ‘Ronde van Vlaanderen’, DV25, *Live Sport* (VRT, 1 april 1990), VRT-archief.

Museeuw. “Ik denk dat met Ballerini niet te praten valt, ik denk dat die gewoon zelf wil winnen, elk voor zijn schellen zal het zijn.” zegt co-commentator Eddy Planckaert zelfzeker. Toch is het tegenovergestelde waar, er wordt heel wat gepraat in het groepje. Franco Ballerini wordt omgekocht door Museeuw om de sprint aan te trekken, maar wat Museeuw niet wist was dat Ballerini reeds verkocht was aan Gianni Bugno. “Blijkbaar is een ‘si’ iets anders voor Italianen, hij had al een akkoord met Bugno. Als het ene paard zinkt, hebben ze nog een ander paard.” vertelt Museeuw stoïcijns in *De Flandriens*.¹⁹³ Museeuw komt enkele millimeters tekort wordt duidelijk na enkele minuten bang afwachten in 1994. De Italiaanse winnaar reageert zeer koel en kort op de vragen van Michel Wuyts en op de podiumceremonie. Johan Museeuw staat op de tweede hoogste trede op het podium. Hij staat er ontgoocheld bij. In een interview houdt ploegleider Patrick Lefevre de rug recht en heeft hij het over alle pech die zijn ploeg die dag heeft moeten doormaken. Andrei Tchmill heeft het met een lach over een val die hij maakte op de Oude Kwaremont.¹⁹⁴

Twee jaar later moet Johan Museeuw het opnieuw afleggen tegen een Italiaan. Deze keer rijdt Michele Bartoli weg van de rest en komt alleen aan in Meerbeke. Bartoli is – anders dan zijn vorige twee landgenoten – wel dolgelukkig. Hij zwiert de twee armen enthousiast de lucht in bij het finishen en het flashinterview met Michel Wuyts moet even wachten voor Bartoli zijn geluk heeft kunnen delen met enkele ploeggenoten die uitgebreid omhelst worden. Johan Museeuw heeft problemen met zijn achterwiel voor de Muur van Geraardsbergen. Museeuw rijdt dan wel niet aan de kop dit jaar, toch eist hij alle aandacht op van de VRT-commentatoren. Mark Vanlombeek en co-commentator Dirk Dewolf hebben het voornamelijk over de onfortuinlijke Johan Museeuw en de Vlaamse wielierliefhebber die een anticlimax beleeft. Zelfs de winnaar kan niet ontkomen aan alle aandacht voor zijn concurrent. Wuyts’ eerste vraag aan Bartoli gaat ook over de pech van Museeuw. “Het duurde vrij lang, dan denk je van ja het is verloren vandaag, de moreel is volledig weg.” zegt de onfortuinlijke Museeuw. Hij blijft in zijn interview zeer rustig en neemt zijn tijd om te vragen te beantwoorden.¹⁹⁵

Het volgende jaar is het opnieuw een buitenlander die de winst neemt. De eerste Deen die de Ronde van Vlaanderen weet te winnen heet Rolf Sørensen. Hij springt in de laatste kilometer weg uit een kopgroep van drie. “I’m so happy! I’m so happy!” klinkt door de microfoon, “this is the biggest victory of my life, I dedicate this to my little boy and my wife who is pregnant

¹⁹³ ‘De Flandriens: 1988-1995’.

¹⁹⁴ ‘Ronde van Vlaanderen’, MPEG2 (VRT, 3 april 1994), VRT-archief.

¹⁹⁵ ‘Ronde van Vlaanderen’, DV25, *Sport-Extra* (VRT, 7 april 1996), VRT-archief.

again.” vertelt een duidelijk geëmotioneerde Sørensen.¹⁹⁶ De Belgische supporters blijven op hun honger zitten. Van 1993 tot 1997 is het enkel Johan Museeuw die zich op het podium kan hijsen. Buitenlandse winnaars reageren dus enorm uiteenlopend na hun overwinningen in de Ronde van Vlaanderen. Voor sommigen lijkt het een droom die uitkomt. Voor anderen lijkt het meer op de stijl van Walter Godefroot, het uitoefenen van een beroep zonder veel emoties.

4.3.2 De beste Ronde van Vlaanderen-renner aller tijden

Dat de Leeuw van Vlaanderen – zo werd Johan Museeuw genoemd na al zijn prestaties in de Ronde – op zoveel aandacht kon rekenen zelfs als hij niet in de finale voorkwam had alles te maken met zijn prestaties de jaren voordien. Museeuw was de grote hoop van de Belgische wielersfan in het midden van de jaren negentig. Hij komt opzetten in het peloton in het begin van het decennium. In het begin van zijn carrière houdt het Belgisch toptalent zich voornamelijk bezig met massaspurten, maar al snel wordt duidelijk dat Museeuw ook een man is van de klassiekers. In 1991 wint hij reeds de sprint voor de tweede plaats in de Ronde van Vlaanderen, “er zat misschien wel meer in maar ik ben toch tevreden.” zegt hij op de rustige toon waarmee hij al zijn interviews aflegt.¹⁹⁷ Hij was toen een jaartje ouder dan Edwig Van Hooydonck, toch moest zijn tijd nog komen en was die van Van Hooydonck na 1991 grotendeels gepasseerd.

Het jaar nadien komen de Leeuw van Vlaanderen, Eddy Bosberg en de andere favorieten bijna niet in beeld. Het is een onbekende Fransman die de Ronde van 1992 wint. “Die was zo onbekend dat ik niet meer wist hoe zijn voornaam was, ik heb niet beter gevonden dan te zeggen: hoe voelt u zich monsieur Durand?” zegt Michel Wuyts. Het was dus niet voor zijn prestatie zoals Vanlombeek opperde: “Hij spreekt hem terecht aan met monsieur Durand want wat een prestatie!” Jacky Durand is in 1992 een van de vroege vluchters die het peloton voor Meerbeke niet meer terug ziet. Na Evert Dolman en René Martens wint dus opnieuw iemand die vooraf niemand had kunnen tippen. José De Cauwer zat toen zelf achter het peloton als ploegleider en heeft zien gebeuren hoe het peloton de vroege ontsnappers te veel voorsprong gaf. Peter Post kwam toen naast De Cauwer rijden en probeerde hem en zijn ploeg wat uit te dagen, “als ge ni gaat rijden zijn ze weg he” daagt hij De Cauwer en de andere ploegleiders uit. Peter Post wilt zijn ploeg niet afmatten en de andere ploegen keken allemaal naar de ploeg van Post waardoor Jacky Durand voorop kon blijven.¹⁹⁸ Op het podium staat een dolgelukkige Durand die een innige omhelzing geeft aan zijn compagnon de route voor meer dan 200

¹⁹⁶ ‘Ronde van Vlaanderen’, DV25, *Sport-Extra* (VRT, 6 april 1997), VRT-archief.

¹⁹⁷ ‘Ronde van Vlaanderen’, 7 april 1991.

¹⁹⁸ De Cauwer, Persoonlijk interview.

kilometer, Thomas Wegmüller. Ook de Zwitser Wegmüller staat tevreden op het podium. Heel wat favorieten zien een kans verloren. Edwig Van Hooydonck komt bijvoorbeeld duidelijk geïrriteerd over de streep en lacht wel even naar Jacky Durand op het podium maar is duidelijk ontgoocheld met zijn derde plaats. Johan Museeuw is teleurgesteld maar legt een rustig interview af.¹⁹⁹

Afb. 8 Jacky Durand (midden) en Thomas Wegmüller (links) staan met een grote glimlach op het podium naast Edwig Van Hooydonck (rechts) (1992)²⁰⁰

In de schaduw rijden van grote namen als Museeuw, Van Hooydonck en Fondriest, het is het lot van de grote meerderheid van de renners die in 1992 aan de start verschijnen. Vanlombek vindt dat een spijtige zaak: “er zal waarschijnlijk meer geschreven worden over de tegenvallende grote mannen, daarom vind ik het goed dat je de grootsheid van deze prestatie benoemt.”²⁰¹ Die boodschap draagt Michel Wuyts dertig jaar later nog steeds uit: “als je de Ronde van Vlaanderen wil winnen dan moet je toch wel behoorlijk wat in petto hebben, ..., als Durand vertrok ging er een siddering door het peloton, zoals dat nu gebeurt als Thomas De Gendt vertrekt, gaat er iemand met De Gendt lachen?”²⁰²

Die schaduw van de grote namen krijgt natuurlijk niets voor niets vorm. Johan Museeuw wordt in de jaren '90 mederecordhouder in de Ronde met drie overwinningen. Hij wint een eerste keer

¹⁹⁹ ‘Ronde van Vlaanderen’, DV25, *Live Sport* (VRT, 5 april 1992), VRT-archief.

²⁰⁰ ‘Ronde van Vlaanderen’.

²⁰¹ ‘Ronde van Vlaanderen’.

²⁰² Wuyts, Persoonlijk interview.

in 1993: “Die grote is binnen en dat is het voornaamste.” reageert de Leeuw van Vlaanderen kalm.²⁰³ Ook in 1995 kan Museeuw de overwinning grijpen. Hij demarreert op de Muur en Baldato en Tchmill kunnen niet bijbenen. “Museeuw allez! En Baldato is er af!” zegt een half-enthousiaste Mark Vanlombeek. Museeuw rijdt meer dan een minuut bij elkaar in de strook na Muur en Bosberg, Patrick Lefevre is duidelijk euforisch: “kippenvel van aan m’n tenen tot m’n oren, het is ongelooflijk wat hij hier vandaag presteert.” zegt een fiere ploegleider vanuit zijn auto aan de microfoon van de man op de motor. Ook Eddy Merckx in de neutrale volgwagen is duidelijk onder de indruk en duidt op een fantastische prestatie. Johan Museeuw zwaait in Meerbeke al op honderd meter van de streep met de armen. Na de streep doet hij misschien wel een van de meest opmerkelijke uitspraken uit de geschiedenis van de Ronde van Vlaanderen. “Ik voel mij nog goed, ik ben niet kapot.” antwoordt hij wanneer Michel Wuyts opmerkt dat hij er niet vermoeid uitziet. Hij stelt zich bescheiden op en wil zich niet vergelijken met Merckx, De Vlaeminck, Lemond, “ik sta daar net onder.” Toch doet het hem pijn wanneer de media hem niet de erkenning geeft die hij verdient geeft hij nog mee.²⁰⁴ Frustraties over de media beperken zich dus niet tot de renners die minder vaak getipt worden als favoriet. Ook de grote favorieten zijn het vaak niet eens met wat in de kranten verschijnt.

In 1996 wint de Leeuw van Vlaanderen nu ook voor de eerste keer de helleklassieker, hij komt samen met twee ploegmaats bij Mapei-GB op de piste, zijn twee Italiaanse makers geven hem de overwinning. Later op het jaar grijpt hij ook nog eens de regenboogtrui op zijn verjaardag. Het jaar nadien beleeft Museeuw een minder jaar en wordt er in de media terug kritiek geuit. Ook Michel Wuyts geeft toe dat hij hem wel eens heeft bekritiseerd: “ik had hem uitgedaagd dat hij altijd aarzelend optrad in klassiekers en dat hij vrijwel altijd koos voor een sprint, hij had natuurlijk het volste recht maar ik had in een interview eens gevraagd of hij het niet alleen kon.” De volgende Ronde van Vlaanderen antwoordt Museeuw met de pedalen, hij komt in 1998 alleen aan, “en hij kwam daar op terug, “vandaag heb ik bewezen dat ik het alleen kan”, ..., die mannen vergeten niet, dat eergevoel dat is immens. Ik heb toen wijselijk gezwegen, maar ik heb toen wel een steentje bijgedragen dat hij op die eclatante manier die Ronde van Vlaanderen won.” lacht Michel Wuyts.²⁰⁵

In 1997 wordt Museeuw nog onderuit gereden door Bruno Boscardin. De Belgische topfavoriet staat kwaad langs de weg. Uit op revanche, rijdt Museeuw iedereen naar huis in de Ronde van

²⁰³ ‘Ronde van Vlaanderen’, DV25, *Live Sport* (VRT, 4 april 1993), VRT-archief.

²⁰⁴ ‘Ronde van Vlaanderen’, DV25, *Sport-Extra* (VRT, 2 april 1995), VRT-archief.

²⁰⁵ Wuyts, Persoonlijk interview.

1998. Michel Wuyts interviewt vanop de moto opnieuw Eddy Merckx, die net als drie jaar geleden benadrukt dat Museeuw een prachtige Ronde van Vlaanderen rijdt. Ook Patrick Lefevre komt weer aan het woord, die maakt van de gelegenheid gebruik om Roger De Vlaeminck een sneer uit te delen na zijn kritieken over “een te oude Museeuw”. De Belgische fans snoepen van het machtsvertoon van hun held, “alleen Johan!” klinkt in alle straten. Aan de streep krijgt hij een staande ovatie, “zelden gezien zo’n staande ovatie van alle mensen hier.” zegt Vanlombeek. Museeuw komt dit jaar wel enorm vermoeid over de streep, hij heeft nog net de kracht om zijn twee handen de lucht in te steken bij het uitrijden. “Johan! Johan! Johan!” roept de menigte. “Ik denk dat het de mooiste is uit mijn carrière, misschien kan ik vandaag wel zeggen: ik stop ermee.” zegt de winnaar, ook hij wil De Vlaeminck nog een lesje leren wanneer Wuyts hem duidelijk maakt dat hij naast Monsieur Paris-Roubaix komt te staan: “ja maar De Vlaeminck is geen wereldkampioen geworden op de weg.”²⁰⁶

Hij komt in ’98 met wit vocht op de lippen over de streep. “Mensen mogen denken maar de verklaring was vloeibare voeding, als je niet genoeg eet en drinkt krijg je een soort wit schuim op de lippen. Dat maakt de wielersport ook zo mooi dat mensen kunnen blijven insinueren.” vertelt de Leeuw over het voorval.²⁰⁷ Museeuw werd in 2004 betrapt op dopinggebruik.²⁰⁸ In 2007 biecht de Leeuw van Vlaanderen publiekelijk op dat hij op het einde van zijn carrière doping heeft gebruikt.²⁰⁹ Desondanks de dopingperikelen op het einde van zijn carrière komen zijn overwinningen in Vlaanderens Mooiste nooit in gevaar en blijven ze in het geheugen gegrift van alle wielersportliefhebbers. Johan Museeuw was de te kloppen man elke keer wanneer hij startte in de Ronde van Vlaanderen. In 2015 wordt hij door de oud-winnaars van de Ronde verkozen tot beste Ronde van Vlaanderen-renner aller tijden.²¹⁰

4.3.3 1999: Wissel van de wacht

In 1999 rijden er sinds lang nog eens drie Belgen zich op het podium van de Ronde van Vlaanderen. Johan Museeuw moet zijn meerdere erkennen in twee jongere Belgische wielersporters, Peter Van Petegem en Frank Vandenbroucke. Van Petegem weet de zege naar zich toe te trekken in de sprint. De heerschappij van Johan Museeuw in de Ronde van Vlaanderen loopt op die manier op zijn einde. In 2002 zal hij nog een keer tweede worden maar

²⁰⁶ ‘Ronde van Vlaanderen’, DV25, *T Sportpaleis* (VRT, 5 april 1998), VRT-archief.

²⁰⁷ ‘De Flandriens: 1996-2002’, MPEG2, *De Flandriens* (VRT, 29 maart 2010), VRT-archief.

²⁰⁸ Guy Franssen, ‘Dopinggebruik Museeuw bewezen’, *De Standaard*, 9 oktober 2004.

²⁰⁹ ‘Johan Museeuw bekent dopinggebruik’, *De Standaard*, 23 januari 2007, https://www.standaard.be/cnt/dmf23012007_162.

²¹⁰ Bram Vandecastelle, ‘Oud-winnaars kiezen Johan Museeuw tot beste Ronde van Vla... - Het Nieuwsblad’, 4 april 2015, https://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20150403_01615040.

andere jaren eindigt hij zelfs buiten de top tien. In Parijs-Roubaix weet hij nog wel twee keer te winnen na 1999. Ook in de commentaarwereld vindt er een wissel van de wacht plaats. Voor een laatste keer neemt Mark Vanlombeek het eindcommentaar op zich en maakt Michel Wuyts zich klaar voor zijn laatste Ronde van Vlaanderen op de motor.

4.3.3.1 “De strafste herinneringen zijn diegene die je meemaakt op de motor.”

“Valpartij! Behalve Van Petegem en Museeuw!” roepen Mark Uytterhoeven en Mark Vanlombeek door elkaar in 1999. Bij het opdraaien van de Muur van Geraardsbergen vallen er heel wat renners uit de kopgroep en kunnen Museeuw en Van Petegem wegrijden, lang zullen ze niet alleen blijven. “Reactie van Frank Vandenbroucke!” roept Michel Wuyts vanop de motor, Vandenbroucke rijdt het gat dicht met de koplopers. Twee Belgische trio’s spelen de hoofdrol in de live-uitzending van de Ronde van Vlaanderen van 1999. Enerzijds is er de kopgroep van drie, met drie Belgische wielersfenomenen en anderzijds is er het commentaartrio. Beiden presteren op hoog niveau en beiden kennen hun winnaars en verliezers. De renners vechten hun strijd uit in de laatste rechte lijn. Ze komen met drie naast elkaar rijden en beginnen zo aan hun sprint. Peter Van Petegem kroont zich als de snelste en sterkste van dat jaar. Het allermooiste moment dat Michel Wuyts heeft meegemaakt in Vlaanderens Mooiste speelde zich een kilometer voordien af.

“Ik geef mijn motorrijder, Jos Dewit de opdracht: van het ogenblik dat ze onder de vod van de laatste kilometer komen, zet u ernaast en ik ga hun aangezichten beschrijven, laat ze passeren op hun tempo, ik vraag antenne en ik begin met het vertellen hoe het aangezicht van Museeuw eruit ziet, hoe Vandenbroucke eruit ziet en als laatste man zit Van Petegem en Van Petegem heeft in de mot waarmee ik bezig ben, kijkt mij knal in de ogen en knipoogt met de boodschap, de onderliggende boodschap, zo heb ik dat toen geïnterpreteerd, zijt maar gerust ik ga dat spel hier winnen. Wat dan ook zo was. Als je daar na 260km dat nog verzint, ja dan ben je nog zó lucide, zó zeker van jezelf dat je die Ronde van Vlaanderen wel moet winnen.”²¹¹

“Quand tu peux gagner une course comme ça, tu es heureux pour toute la vie he.” vertelt Van Petegem na de streep in zijn beste Frans. Johan Museeuw wil niet praten voor de microfoon van Carl Bertelee die voor de radio verslag uitgeeft.²¹² “Museeuw, niet de leukste als hij verloor of om achter te moeten lopen.” vertelt Bertelee er zelf over.²¹³ Achteraf op het podium steelt

²¹¹ Wuyts, Persoonlijk interview.

²¹² ‘Ronde van Vlaanderen’, DV25, *T Sportpaleis* (VRT, 4 april 1999), VRT-archief.

²¹³ Bertelee, Persoonlijk interview.

Museeuw dan weer wel de show. De fles champagne van Museeuw wordt bijna volledig leeggespoten op Pol Van Den Driessche, hoofdredacteur van Het Nieuwsblad.²¹⁴

Onder de commentatoren van deze editie is er ook een winnaar en een verliezer aan te duiden. Hoofdcommentator Mark Vanlombeek, wordt begeleid door Mark Uytterhoeven als co-commentator en Michel Wuyts geeft commentaar vanop de motor. “Het is wel opvallend, de strafte herinneringen zijn diegene die je meemaakt op de motor. De afstandelijkheid als eindcommentator is zo groot, je zit niet bij het gebeuren.” aldus Wuyts. De Ronde van 1999 behoort ook tot de mooiste Rondes die hij ooit meemaakte. Een normale rol speelt de man op de motor niet in deze Ronde. Mark Uytterhoeven betreft Michel Wuyts namelijk uitzonderlijk veel in de finale. Het lijkt soms wel of Mark Vanlombeek het zwijgen wordt opgelegd door zijn twee jongere collega’s. Hoofdcommentator Vanlombeek en zijn rustige commentaarstijl moeten het afleggen tegen Uytterhoeven en Wuyts en hun nieuwe verfrissende manier van verslag uitbrengen. Het duo brengt spanning in de uitzending door hun stem te verheffen bij demarrages, lastige heuvels en valpartijen. Ze gebruiken ook duidelijk meer woorden die de unieke koerssituatie beklemtonen. “Jongens wat een formidabele strijd.” zegt Wuyts, opgevolgd door Uytterhoeven: “Ongelooflijk! We zijn met drie Belgen nu.” Uytterhoeven probeert de renners ook meermaals rechtstreeks aan te spreken vanuit zijn commentaarcabine, alsof ze hem zouden horen: “Rijden mannen!”²¹⁵ De kijkers thuis worden door de twee uitgelaten commentatoren geen moment losgelaten in de finale. Toeval of niet, Mark Vanlombeek maakt na dat wielerseizoen de overstap naar VTM en Michel Wuyts wordt de job van hoofdcommentator bij de VRT aangeboden.

4.3.3.2 De wissel van de wacht in een breder plaatje

In de jaren zestig trekt er een trend van informalisatie over de westerse wereld volgens Cas Wouters. Meer en meer wint de vrije meningsuiting het van het inhouden van emoties en gedachten in de burgermaatschappij. Etiquetteboeken die formele manieren voorlegden om niets verkeerd te doen, niemand te schofferen, werden links gelegd. Mensen uit meer en meer lagen van de bevolking moesten zichzelf kunnen voordoen, uitlaten zoals zij dat zelf wilden. De jaren tachtig en negentig slaagt die trend om naar reformalisatie. Emoties werden terug strikter gereguleerd. Goede manieren werden terug hoog in het vaandel gedragen, maar deze manieren werden niet vastgepind in vastliggende schema’s. In een wereld waar differentiatie

²¹⁴ ‘Ronde van Vlaanderen’, 4 april 1999.

²¹⁵ ‘Ronde van Vlaanderen’.

alomtegenwoordig is, waar veel culturen samenkomen, waar mensen met heel verschillende ideeën aan dezelfde tafel zitten moet men zich kunnen aanpassen op de juiste manier.

In die context vindt de wissel van de macht in het peloton en in de commentaarcabine plaats. Deze wissel van de macht gaat dus in tegen wat Cas Wouters onderzocht in de bredere emotiecultuur over verschillende landen heen. Het podium in '99 kan helemaal niet gekenmerkt worden door het inhouden van emoties, Johan Museeuw spuit een fles champagne leeg op de organisator. Ook in de commentaarcabine zien we net het omgekeerde van een reformalisatie. Michel Wuyts en Mark Uytterhoeven brengen heel wat meer emoties in de uitzending dan hun voorgangers.

De concepten die Grotenhuis en Duyf bespreken in hun boek en reeds aan bod kwamen bij het bespreken van de zegegebaren die renners maken in de jaren '70 en '80 passen echter wel in dit plaatje. De overstap van Stassijns, naar Vanlombeek naar Wuyts past in het concept theatralisering van de sport. Waar Stassijns de prestaties sonoor beschreef, zal Vanlombeek er soms wat enthousiasme bijdoen en zal Wuyts zich focussen op gezichtsuitdrukkingen, de verhalen, de emoties, de unieke situaties. Wuyts theatraliseert de koers dus met andere woorden en dat is ook wat de kijker wil. Michel Wuyts verwent de Vlaamse koersliefhebber, dat werd duidelijk bij zijn afscheid op het WK in Leuven. De woorden "Bedankt Michel" waren alomtegenwoordig in de Leuvense straten. Vlaanderens favoriete commentator werd zelfs op het podium geroepen door een hele mensenmassa die Wuyts uitzwaaide. Het publiek dat uit zijn dak gaat wanneer een wielcommentator op het podium komt, dat had Vlaanderen nog niet gezien.

Net als een wielrenner kan een commentator dus ook voor heel wat verbondenheid zorgen. Wielersfans houden van dezelfde sport, dezelfde sfeer en spanning. Ze kunnen wel eens clashen omdat ze een andere favoriete renner hebben. Dat zien we ook in het voetbal. Wat die fans dan wel bij elkaar kan brengen is de getrouwe wielcommentator, waar ze beiden fan van zijn. De wielcommentator heeft een grote impact in het vormen van de wielergemeenschap. De rol die Michel Wuyts speelt in die Vlaamse wielergemeenschap komt in de volgende hoofdstukken aan bod.

4.4 De jaren 2000: Populariteit stijgt naar ongekende hoogtes

De Ronde van Vlaanderen brengt het decennium na de eeuwwisseling een nieuw duo in de commentaarcabine, een Zwitser, met een enorme motor en een nieuwe Vlaamse wielergod, die op de fiets maar vooral ook naast de fiets de harten van duizenden Vlamingen sneller doet slaan.

4.4.1 Michel Wuyts en José De Cauwer

“Michel Wuyts heeft het beiden meegemaakt. Hij heeft op de motor gezeten, heeft renners geïnterviewd na de koers, heeft achter coureurs moeten lopen. Dan kruipt hij in die cabine en dan ziet hij in een hele Tour geen één coureur meer en dan moet het komen van de verhalen en de herinneringen. Dat gecombineerd met De Cauwer, die altijd ploegleider is geweest, de man die de verhalen van Michel inkleurt, ja die combinatie, dat is goud waard.”²¹⁶ Zo omschrijft Bertelee het nieuwe duo. Dat die combinatie ook geapprecieerd wordt bij het grote publiek en de VRT wordt bewezen door de lange periode dat de twee het commando nemen in Vlaanderens Mooiste. In 2020 zijn ze uitgegroeid tot het absolute koningskoppel als het aankomt op wielercommentaar. Ze zijn de vertrouwde stemmen die bij de koers horen en uitspraken als: “Renaat!”, “Hij is scheuten!” zullen de Vlaamse wielersfans lezen met de stem van Wuyts in gedachten.

Dat Michel Wuyts en José De Cauwer meer op emoties focussen dan hun voorgangers, Vanlombeek en Stassijns, schrijft Carl Bertelee vooral toe aan de ervaringen die Michel Wuyts heeft meegemaakt. Op de motor de koers volgen, interviews afnemen voor en na de koers en het leiden van een ploeg zoals José De Cauwer deed, schat Bertelee heel hoog in. Zijn voorgangers hadden deze ervaringen inderdaad niet.²¹⁷

*“Als ik nu soms zit te kijken naar oudere uitgaves dan denk ik jongens, dat was wel een triestige boel ze.”*²¹⁸

José De Cauwer probeert bewust de kijker te entertainen. “Ik probeer er wat emotie in te brengen, de beleving beschrijven van wat men in de volgwagen voelt en wat men als renner op de fiets voelt. ... Ik denk niet dat wij statische commentatoren zijn.” Naast emoties brengen de twee ook elke Ronde veel verhalen. Die gaan over ploegleiders, oud-renners, café-uitbaters, mensen die langs het parcours wonen en zoveel meer. Verhalen staan niet los van emoties. Ze omvatten vaak emoties en roepen ze niet zelden op. Dat deze verhalen niet spontaan in het

²¹⁶ Bertelee, Persoonlijk interview.

²¹⁷ Bertelee.

²¹⁸ De Cauwer, Persoonlijk interview.

hoofd komen maakt José De Cauwer duidelijk. Hij beschrijft Michel Wuyts als een *workaholic*. Wuyts weet tot in de puntjes waar de koers voorbij komt, kent zijn wielergeschiedenis als een van de beste en kent de statistieken.²¹⁹

4.4.2 De erfenis van Van Hooydonck

In het begin van de jaren 2000 duurt het echter even voor de gouden combinatie Wuyts en De Cauwer elkaar weten te vinden. Wuyts krijgt in 2000 co-commentator Mark Uytterhoeven naast zich. Na 1999, waar Uytterhoeven en Wuyts een spetterende Ronde van Vlaanderen ook becommentarieerden alsof de koers van de eeuw verreden werd, werden beide heren samen uitgetest als hoofd- en co-commentator. De twee brengen net als het jaar voordien heel wat meer schwing en humor dan hun statischere voorgangers Vanlombeek en Stassijns. “Ik denk aan Briek Schotte” zegt Michel Wuyts, “serieus? En overkomt jou dat vaak?” repliceert Mark Uytterhoeven.²²⁰

Met een heus peloton van dertig renners vatten ze in 2000 de Bosberg aan. Het is net na die Bosberg dat de ondertussen genaturaliseerde Belg Andrei Tchmill zijn aanval inzet. Het wordt een secondespel tot aan de streep. De stoïcijnse Jef Braeckevelt, de ploegleider bij de Lottoploeg van Tchmill en de man die hem overtuigde om Belg te worden, wordt in beeld gebracht. De twee commentators pikken ook op die beelden in. “Pokerface bij ploegleider Jef Braeckevelt.” Leidt Wuyts in. “Jef is zo geboren, hij zal zo sterven, maar niet vandaag. Kijk is hoe kalm hij is, hij moet natuurlijk niet op de pedalen trappen.” Pikt Uytterhoeven in. “Het wordt een thriller!” gaat Wuyts verder, “zelden zo’n spannende Ronde van Vlaanderen gezien”. Dat het over een uniek spektakelstuk gaat maken de commentatoren meer dan duidelijk. De vaste camera in Meerbeke neemt de koploper en het aanstormend peloton in beeld. “Kan hij nog een sprint uit dat lijf van 37 jaar oud persen? Ze komen, ze komen verdomme!” zegt een enthousiaste Michel Wuyts. “Hij gaat het halen! Dik verdiend! Schitterend!” roept de nieuwe hoofdcommentator, en of de overwinning verdiend is. Tchmill reed in de vorige zes jaar drie keer op het podium en drie keer top tien.²²¹

Meer als de vorige jaren hebben de commentatoren ook meer aandacht voor de emoties van de protagonisten. “Kijk eens hoe gelukkig! En verdiend, verdiend, verdiend.” Begeleidt Uytterhoeven de beelden van Andrei Tchmill die met zijn helm zwaait en een overwinningskreet slaakt. De tweede aan de streep Dario Pieri staat na de streep te snikken met

²¹⁹ De Cauwer.

²²⁰ ‘Ronde van Vlaanderen’, DV25, *T Sportpaleis*, 2 april 2000, VRT-archief.

²²¹ ‘Ronde van Vlaanderen’.

zijn handen voor zijn gezicht. Michel Wuyts weet meteen waarom: “hij is aan het wenen, die is er zelden zo dicht bij geweest.” Enkele seconden later weet Pieri de tranen te bedwingen en omhelst hij met een lach de gelukkige winnaar, Tchmill. “Ik denk dat het een van de gelukkigste dagen uit mijn leven is.” Zegt hij bij Karl Vannieuwkerke.²²²

Dat wenen en verdriet laten zien na Van Hooydonck mag, zoals De Cauwer het stelt, klopt helemaal. De Italiaanse Pieri houdt zich niet in of is niet cameraschuw wanneer hij de tranen laat lopen. De volgende twee jaren nemen twee landgenoten revanche. Een gelukkige Gianluca Bortolami wint in 2001 na een beklijvende sprint net voor Erik Dekker. Hij heeft een zeer neutrale blik, net uit de jaren '70 maar praat wel over een fantastisch land, een fantastische koers en kan niet geloven dat hij wint en gefeliciteerd wordt door de enige echte Johan Museeuw.²²³ In 2002 is het de Leeuw van Vlaanderen die opnieuw zijn eigen kans schoon ziet. De rivaliteit met zijn grootste concurrent Peter Van Petegem is echter te groot. Samen laten ze de Italiaan Andrea Tafi wegrijden na de Bosberg. Toch zijn het niet enkel Italianen die feestvieren volgens Michel Wuyts, heel wat Vlamingen zijn ook tevreden met Tafi als winnaar. Hij gooit dan ook heel wat zegegebaren en kussen naar het publiek in de laatste rechte lijn. Terwijl een dolgelukkige Tafi in de armen van zijn verzorger springt huilt Johan Museeuw. “Je huilt, je was niet meer de normale Johan die we kennen van de jaren '90.” legt Wuyts hem voor in De Flandriens. Zelf wijdt Johan Museeuw de tranen aan het hersentrauma dat hij had opgelopen. “De chirurgen hadden mijn omgeving verwittigd dat ik rare dingen zou kunnen doen en dat is ook gebeurd.” Of het nu helemaal te wijten viel aan het hersentrauma valt te betwijfelen. Er speelden wel meerdere factoren mee zoals een veranderende en tolerantere tijdsgeest voor tranen. Peter Van Petegem reageert helemaal anders. Hij geeft geen woord terug aan Renaat Schotte die in de achtergrond vragen stelt aan de derde van de dag. Een zwaar ontgoochelde Van Petegem heeft net na de finish geen zin in het interview.²²⁴

Een jaar later mag Van Petegem zich wel de beste noemen. Hij klopt een sterke Frank Vandenbroucke, die na dopingperikelen en een depressie zijn comeback in de Ronde ziet stranden op een tweede plaats. Opnieuw zijn er tranen te bespeuren na de wedstrijd. Niet bij de overwinnaar zelf deze keer, maar bij de vrouw van de Zwarte van Brakel, Angelique. Haar man acteert zeer cool bij het oprispen en zijn interview. Dit jaar kan de Lotto-renner wel eens lachen bij sommige passages in het interview. Het wordt een echt volksfeest. Peter Van Petegem is

²²² ‘Ronde van Vlaanderen’.

²²³ ‘Ronde van Vlaanderen’, DV25, *T Sportpaleis*, 8 april 2001, VRT-archief.

²²⁴ ‘De Flandriens: 1996-2002’; ‘Ronde van Vlaanderen’, DV25, *T Sportpaleis*, 7 april 2002, VRT-archief.

van de streek en dat hebben de tribunes in Meerbeke geweten. Ook ploegmaten en ploegleiders genieten van de overwinning. Wim Vansevenant finisht, ziet zijn kopman op het hoogste podium staan met de wereldbekerkampioentruif aan, maakt een vuist en lacht tot achter de oren. “Die mens is zo blij, want die ziet zijn kopman daar op het podium staan.” Zegt Michel Wuyts. “Mooi is dat he, echte vreugde.” Vult Hendrik Redant aan, co-commentator en eveneens ploegleider van Van Petegem. Redant weet zich in uitzondering van enkele uitspraken die duiden op de grootsheid van dit nummer neutraal te houden. Het is Wuyts die de emoties van Redant omschrijft net na de finish: “ik kan u verzekeren dat de opluchting in deze commentaarcabine groot is.”²²⁵

Het verschil tussen een editie zoals deze van 2003, waar twee populaire Belgen strijden voor de overwinning en de edities van 2001 en 2002 is enorm. Het publiek gaat uit zijn dak, de “neutrale” commentators zijn in hun nopjes en de Vlaamse vlaggen aan de aankomst en op de Muur wapperen veel harder.

4.4.2 De Leeuw van Vlaanderen maakt plaats voor de Bom van Balen

Johan Museeuw geeft in *De Flandriens* toe dat hij eigenlijk na 2002 al had moeten stoppen maar hij deed het vak nog te graag, net zoals Eddy Merckx en Roger De Vlaeminck. In 2002 was hij nog niet klaar om te stoppen, toch geeft hij wel reeds in dat jaar de fakkel – of de paternoster – over aan een sprintbom uit Balen, Tom Boonen. “Ik heb hem na de Scheldeprijs mijn paternoster gegeven” vertelt de leermeester in *De Flandriens*. Die paternoster kreeg Museeuw van iemand aan de kant van de weg en werd in zijn carrière heilig voor hem. De twee keren dat hij hem niet bijhad op de fiets viel hij tweemaal zwaar met grote gevolgen. “Dat was een emotioneel moment, hij zei me dat hij er veel geluk mee heeft gekend.” zegt Tom Boonen in dezelfde aflevering. Het nieuwe Vlaamse toptalent heeft de paternoster nog elke keer mee in zijn toiletzak zegt hij in 2010. Net als vele andere renners geeft Tom Boonen aan veel geleerd te hebben van de Leeuw van Vlaanderen, vooral om kalm te blijven op cruciale momenten in de koers.²²⁶

2005 wordt het jaar van de sympathieke 24-jarige snaak uit Balen. Hij wint Vlaanderen, Parijs-Roubaix, de E3 Harelbeke, twee ritten in de Tour en Michel Wuyts sluit zijn wielersjaar af met: “Tommeke, Tommeke, Tommeke, wat doe je nu?” wanneer Boonen wereldkampioen wordt in Madrid na een beklijvende spurt die elke Belgische wielersfan zich nog levendig kan herinneren.

²²⁵ ‘Ronde van Vlaanderen’, DV25, *T Sportpaleis*, 6 april 2003, VRT-archief.

²²⁶ ‘De Flandriens: 2003-2009’, MPEG2, *De Flandriens* (VRT, 5 april 2010), VRT-archief.

Hij begint zijn jaar echter met het winnen van de Ronde van Vlaanderen, en op wat een manier. Op de Muur van Geraardsbergen ziet een enorme massa – “Boonengekte?” vraagt Michel Wuyts zich af – zes renners de kasseien trotseren. De hoofdcommentator kan als geen ander de spanning opbouwen. Net voor de Muur beschrijft hij de situatie zeer rustig en uitgebreid. Wuyts leidt de aandacht van de kijker naar gezichtsuitdrukkingen, trapomwentelingen, gedachten van de renners,... Op de Muur gaat zijn verteltempo samen met de wattages die de renners trappen de lucht in. Na de Muur en Bosberg wordt er slag om slinger gedemarreerd en dat hebben de micro's in de commentaarcabine geweten. Michel Wuyts en Dirk Dewolf begeleiden het schouwspel met plezier, spanning en enthousiasme.²²⁷

“Boonen trekt door! Hoe sterk is Tom Boonen!?! Niet meer omkijken Tom, dit is jouw moment! Boonen als een stoomtrein!”²²⁸

Zo beschrijft Michel Wuyts de aanval. De aanval die de wielerwereld doet beseffen dat Tom Boonen veel meer is dan een forsgebouwde sprinter die de E3 Harelbeke kan winnen. “Dit is het begin van een nieuw tijdperk.” zegt Wuyts.²²⁹ “Vader André, je mag moeder Agnes nu naar beneden roepen, je zoon is 24 jaar en die gaat verdorie de Ronde van Vlaanderen winnen. Kippenvel dames en heren!” Dat Boonen niet enkel de harten van de commentators sneller doet slaan bewijzen de beelden aan de aankomst. Het publiek staat vanaf de vod die de laatste kilometer aanduidt rijen dik. De laatste rechte lijn springen en schreeuwen fans het uit van blijdschap en op het podium worden de kreten van geluk van jonge en oudere vrouwen en mannen ondersteund door ritmisch handengeklap. Tom Boonen krijgt bij het in de lucht steken van zijn trofee dezelfde reactie van het publiek als U2 die Sunday Bloody Sunday inzetten.²³⁰

²²⁷ ‘Ronde van Vlaanderen’, DV25, *Sporza*, 3 april 2005, VRT-archief.

²²⁸ ‘Ronde van Vlaanderen’.

²²⁹ Wuyts, Persoonlijk interview.

²³⁰ ‘Ronde van Vlaanderen’, 3 april 2005.

Afb. 9 Tom Boonen zorgt voor een groot volksfeest in 2005²³¹

De jonge snaak kan de hele wielerwereld bekoren met zijn looks, zijn aanvallende manier van koersen, zijn successen, maar vooral met zijn sympathieke en doodeerlijke interviews, die doordrongen zijn met Kempische klanken. Zelf blijft hij bescheiden over zijn sterrenstatus in De Flandriens. “Het was een hype, ik ben efkes een hype geweest maar wat houdt dat in? Je beseft niet goed wat je aan het doen bent, das gewoon op de moment alles geven.” Net als bij Rik Van Looy polst presentator Wuyts naar de emoties na de streep. “In de armen van Dirk Nachtegale huil je.” en net als Van Looy ontkent Boonen de tranen, hoewel de beelden wel een snikkende winnaar tonen in de armen van zijn verzorger. Of Boonen nu een traan laat achter zijn zonnebril is moeilijk te zien. Dat hij geëmotioneerd is staat buiten kijf.²³² Wanneer Boonen een week later ook nog eens Parijs-Roubaix weet te winnen komen duizenden mensen op straat in Balen om er een waar volksfeest van te maken. Het blijft niet bij Balen, overal in Vlaanderen ontstaan in cafés supportersclubs die samen juichen bij elke demarrage van hun held.

Het jaar erop staat in Brugge een menigte van 12 à 13.000 fans klaar om maar een flits op te vangen van hun grote held, Tom Boonen. Heel wat ouders hebben hun kinderen een Quick-Step-truitje gekocht. De rockster op de fiets weet de harten van al die supporters nog sneller te

²³¹ ‘Ronde van Vlaanderen’.

²³² ‘De Flandriens: 2003-2009’; ‘Ronde van Vlaanderen’, 3 april 2005.

doen slaan door Leif Hoste te kloppen in de spurt dat jaar. 34 jaar na Lemman weet nog eens iemand de Ronde van Vlaanderen te winnen voor twee jaar op een rij.²³³

4.4.3 De wielergemeenschap breidt uit

De Ronde van Vlaanderen is al lang niet meer die koers die wordt gereden door de beste coureurs uit de regio, vervoegd door enkele Franse en Nederlandse renners en wordt gevolgd door de wielersfans die dichtbij het parcours wonen en enkele sportjournalisten. Je kan als Vlaming die niets met koers heeft sinds de jaren 2000 niet meer ontsnappen aan Vlaanderens Mooiste. Bekende Vlamingen uit alle sectoren mengen zich en spreken hun liefde uit voor de koers. Wim Opbrouck, een van de bekendste Vlaamse acteurs in Vlaanderen doet dat in de vorm van een liedje. Hij zingt een liefdeslied voor alle heuvels die de renners over moeten. De bekendste Vlaamse tv-kok Jeroen Meus kookt het lievelingsmaal van Briek Schotte boven op de Muur van Geraardsbergen. Je kan met andere woorden de koers in Vlaanderen niet ontlopen. Dat is ook niet wat de gemiddelde Vlaming wil. De uitzendingen van de Ronde van Vlaanderen worden niet zomaar elk jaar langer en langer, de Vlaming vraagt hiernaar en zet met plezier de voorbeschouwing op om 10 uur in de voormiddag. Het blijft niet bij de Ronde van Vlaanderen. Karl Vannieuwkerke lokt in de zomer een massa kijkers met zijn programma Vive le Vélo. Dit praatprogramma over de Tour de France houdt de Vlaming gedurende heel de Tour geboeid. Karl heeft het met zijn gasten niet enkel over de koers. Het programma heeft veel aandacht voor de regio waar de Tour die dag aankomt of start en zoomt vaak in op verhalen die soms weinig met de koers te maken hebben. Op die manier breidt de wielergemeenschap enorm uit in de jaren 2000. Jan met de pet die twintig jaar eerder niets met koers had, heeft nu geen andere keus. Hij zal de namen Tom Boonen, Fabian Cancellara, Quick-Step en Patrick Lefevere en anderen kennen, of hij het nu wilt of niet.

Tom Boonen is gemaakt voor de Ronde en Parijs-Roubaix, maar dat is ook het geval voor zijn team Quick-Step. Patrick Lefevere weet in het jaar 2003 een deel van de Mapei-ploeg te strikken voor het nieuwe Quick-Step. De ploeg focust zich al snel op de klassiekers. Mannen die weten hoe ze met de fiets de wind, kasseien en heuvels moeten trotseren komen in aanmerking om zich aan te sluiten bij de blauwe brigade van Lefevere. In de Ronde van Vlaanderen is Tom Boonen voor meerdere jaren op rij topfavoriet, maar nog meer dan Tom Boonen is zijn ploeg topfavoriet voor de zege. De ploeg werkt met meerdere kopmannen. Of dat nu een zege of een vloek is voor de absolute kopman is vandaag de dag nog steeds een

²³³ 'Ronde van Vlaanderen', DV25, *Sporza*, 2 april 2006, VRT-archief.

discussie die heel wat commentatorcabines warm houdt. Meerdere mensen naast jou hebben die kunnen winnen haalt de grote druk wat van de schouders en kunnen enorm van pas komen in de finale van een grote klassieker. Voor Tom Boonen was het in de jaren 2008 en 2009 zonder twijfel een vloek. Ook al trapte hij door de boter die twee jaren, hij werd gevangen gehouden in de achtervolgende groep door een pientere sterke renner die dezelfde sponsors op zijn shirt had staan als hijzelf.²³⁴

Stijn Devolder grijpt in 2008 en 2009 de overwinning weg voor de ogen van Tom Boonen en de andere favorieten. Als een echte schaduwkopman gaat hij van ver aan om zijn team en vooral Tom Boonen in een zetel te zetten achter hem. Hij is die twee jaren echter zo sterk dat niemand hem meer terugziet. Michel Wuyts komt woorden te kort om de prestatie van Volderke te beschrijven. “Onze Stijn” zegt hij in 2009, Wuyts probeert zo de Vlaming fier te maken op deze Vlaamse renner en misschien ook om de vele supporters van Tom Boonen toch maar met een goed gevoel de avond in te sturen.²³⁵ Tom Boonen praat in De Flandriens duidelijk liever over andere jaren dan deze twee. In 2010 geeft zijn gezicht en manier van spreken prijs dat hij niet tevreden was over de situatie. “Hij hoort da niet graag, dus nee, ik was niet tevreden, maar ge hebt geen keus he, iemand kan de deur op slot doen voor u, zo simpel is het.” zegt hij na de vraag of Devolder wint omdat hij bij hem in de ploeg zit.²³⁶

“Hier komt dat steile strookje, Cancellara gewoon in het zadel en Boonen geeft twee lengtes en weet dat hij die Cancellara niet mag laten rijden, dit is pijnlijk, dit is pijnlijk. Hier Cancellara weg en als hij een gaatje heeft dan rijdt nog zelden iemand dat weer dicht! Vlaanderen gaat heel even pijn lijden samen met deze Tom Boonen die deze Cancellara kleiner ziet worden.”²³⁷

Zo wordt Tom Boonen in 2010 weggereden door Fabian Cancellara op de Muur van Geraardsbergen. De vorige twee jaren moest de Vlaamse held zich inhouden voor een ploegmaat met dezelfde nationaliteit. Deze keer kan hij zijn eigen koers weer rijden maar moet hij het afleggen tegen een sterke Zwitser. Hoewel Michel Wuyts met veel lof spreekt over Cancellara is het duidelijk dat de commentator de rollen liever omgekeerd had gezien en dat gevoel legt hij ook op aan tv-kijkend Vlaanderen: “Vlaanderen gaat heel even pijn lijden” zegt de commentator. Hij stuurt zo de gevoelens van zijn kijkers. Mensen die geen specifieke

²³⁴ ‘Ronde van Vlaanderen, omkadering’, DV25, *Sporza*, 6 april 2008, VRT-archief; ‘Ronde van Vlaanderen, omkadering’, DV25, *Sporza*, 5 april 2009, VRT-archief.

²³⁵ ‘Ronde van Vlaanderen, omkadering’, 6 april 2008; ‘Ronde van Vlaanderen, omkadering’, 5 april 2009.

²³⁶ ‘De Flandriens: 2003-2009’.

²³⁷ ‘Ronde van Vlaanderen, omkadering’, DV25, *Sporza*, 4 april 2010, VRT-archief.

gevoelens hadden bij het bekijken van het moment zullen sneller de emoties van de wielercomentator overnemen en mensen die reeds negatieve gevoelens voelden opkomen in het moment zullen die versterkt weten wanneer ze de populaire wielercomentator die woorden horen zeggen. Na de Muur rijdt de Zwitserse wereldkampioen tijdrijden verder en verder weg van de Vlaamse hoop en wordt het een Ronde van Vlaanderen in mineur voor de Vlaming.²³⁸

4.4.4 2007: “Holle ogen die het onwezenlijke aanstaren”

Zo beschrijft Michel Wuyts de man die voor de derde keer geklopt wordt in de sprint voor de overwinning in de Ronde van Vlaanderen. Leif Hoste grijpt driemaal naast de winst in de jaren 2004, 2006 en 2007.

4.4.4.1 *Leif Hoste wordt voor de derde keer tweede*

In 2004 wordt er een grote slanke Kortrijkzaan uit de Lotto-ploeg tweede in de Ronde van Vlaanderen. Leif Hoste is niet ontevreden met die uitslag in 2004. Hij staat met een neutrale gezichtsuitdrukking op het podium. Karl Vannieuwerkerke krijgt hem bij zich voor een interview. Allereerst snijdt de journalist een discussie aan die Dave Bruylandts, de derde van de dag, had opgeworpen. Hij had graag wat meer steun gehad van Hoste in de kopgroep om het Steffen Weseman moeilijk te maken. Vannieuwerkerke behandelt zo’n discussie tussen twee renners helemaal anders dan Fred De Bruyne dat dertig jaar eerder deed. “Hij zegt het is zo’n lieve jongen, ik kan er niet boos op blijven.” begint Vannieuwerkerke, zo haalt hij het vuur uit de discussie. De Bruyne had zonder twijfel wel een ander citaat genomen van Bruylandts om een reactie van Hoste uit te lokken. “Ik rij voor Lotto-Domo en niet voor de nationale ploeg, ik denk niet dat er mij iets te verwijten valt.” zo sluit Leif Hoste het hoofdstuk af. Het is een stille tweede die wel aangeeft dat het een ongelooflijk gevoel is om met de eerste door de mensenmassa op de hellingen te rijden.²³⁹

De West-Vlaming moet een editie wachten voor hij terug kans maakt op de overwinning in de Ronde. In 2005 komt hij niet in het stuk voor. In 2006 is hij alleen weg met de immens populaire Tom Boonen. De Bom van Balen weet zijn tweede Ronde van Vlaanderen binnen te halen. Zo zal het ook in de kranten verschijnen. Dat Leif Hoste een fantastische koers rijdt en net niet kan tippen aan de beensnelheid van Tom Boonen zullen weinig journalisten en commentatoren

²³⁸ ‘Ronde van Vlaanderen, omkadering’.

²³⁹ ‘Ronde van Vlaanderen’, DV25, *T Sportpaleis*, 4 april 2004, VRT-archief.

benadrukken. Het is een volksfeest want het wonderkind van Vlaanderen wint. Er is maar weinig aandacht voor die arme stakker die opnieuw tevreden moet zijn met een tweede plaats.²⁴⁰

Die aandacht zal er pas komen wanneer Leif Hoste het voor een derde keer weet te klaren om geklopt te worden in de sprint voor de eerste plaats. “Zwiep je wiel!” roept een zenuwachtige Michel Wuyts die het onmogelijke ziet gebeuren. Hij lijkt in die spurt het te gaan halen, tot Alessandro Ballan in de laatste vijftig meter nog weet te versnellen en Leif Hoste achter zich laat. Na de streep wordt Hoste in beeld gebracht met zijn handen voor zijn gezicht. “Dan mag een mens verschrikkelijk ontgoocheld zijn en dan mag een mens wenen, daar is niks mis mee, mannen mogen wenen.” zegt Michel Wuyts bij de beelden. Hij kleedt zich zonder veel emotie om en legt een interview af met een kleine krop in de keel: “dat was eigenlijk het enige dat ik niet wilde, tweede worden, dikke proficiat en merci aan heel de ploeg, het doet verdomme zeer.” Op het podium slaat hij een praatje met de minister president Yves Leterme. Op het podium laat hij soms een kleine lach zien, al blaast hij wel nadat hij de champagne ontkurkt en leegspuit. Toch verpest hij het feestje van Alessandro Ballan niet op het podium.²⁴¹

Afb. 10 Leif Hoste (links) kan nog glimlachen op het podium naast Alessandro Ballan (rechts) (2007)²⁴²

²⁴⁰ ‘Ronde van Vlaanderen’, 2 april 2006.

²⁴¹ ‘Ronde van Vlaanderen’, DV25, *Sporza*, 8 april 2007, VRT-archief.

²⁴² ‘Ronde van Vlaanderen’.

4.4.4.2 De tweede plaats van Leif Hoste in een breder plaatje

De beelden zelf geven niet het idee dat net dit jaar, dit moment de moeite waard is om uitgebreid te bespreken. Iemand die zonder voorkennis kijkt naar de beelden ziet niets speciaals. Er is een dolblijje winnaar te zien, een teleurgestelde tweede die er heel dichtbij was, maar niets meer dan dat. Toch is dit het moment dat bij de drie geïnterviewde commentatoren direct in de gedachten kwam bij de vraag naar teleurstelling of negatieve emoties in de Ronde van Vlaanderen. “Het eerste dat bij me opkomt is Leif Hoste.” vertelt Wuyts bijvoorbeeld direct. “Leif Hoste, die was er echt wel dichtbij. Dat is een droom die hij op dat moment volledig ziet wegvloeien, als het nu niet is gelukt, zal het wel nooit meer lukken zal hij gedacht hebben. Ik zie hem daar nog altijd zitten, dat beeld tegen die muur, met zijn trui van Predictor, dat zijn beelden die blijven bij.” Ook al zegt dit beeld voor de gewone koersleek niets, José De Cauwer herinnert zich dat beeld nog levendig. Drie keer tweede, dat roept emoties op bij commentatoren, kijkers, familie, collega’s. Iedereen die de koers volgt, leeft mee met de onfortuinlijke Leif Hoste. Het doet dan ook pijn om hem te zien zitten met de handen voor het gezicht. Die emoties die de commentatoren beschrijven maken dat dit beeld zo bijblijft. “Plaatsvervangend verdriet” noemt Wuyts de emotie die bij hem opkwam.²⁴³

De emoties worden doorheen de jaren 2000 veel duidelijker tot uiting gebracht dan in de jaren ’90. Aan de aankomst komen intens geluk, intens verdriet, frustraties, ontgoocheling allemaal samen. Dat was zo bij de eerste editie van de Ronde, dat was zo bij de laatste editie. Toch verandert de uiting van die emoties sterk doorheen de jaren. Er werd reeds geduid op het belang van de Ronde. Elk jaar wordt de koers een tikje belangrijker, stijgen de kijkcijfers, wordt de groep met favorieten groter en groter, offeren die favorieten meer en meer op om kans te maken op de overwinning. De Ronde van Vlaanderen van 2020 is dus een heel andere koers dan die van 1913, 1950 of zelfs 1990. Het is dan ook normaal dat die hedendaagse Ronde winnen meer doet met renners dan vroeger. Ook die Ronde van Vlaanderen verliezen doet meer en meer met renners. Zeker wanneer die renner er al enkele jaren dichtbij is geweest en een jonge garde ziet opkomen. Dat is het geval bij Leif Hoste in de editie van 2007. Hoewel Leif Hoste eigenlijk ingaat tegen de algemene trend van het tonen van emoties, want hij toont slechts heel even bij het zitten tegen de muur en bij het interview dat hij ontgoocheld is, toch leeft heel Vlaanderen mee met de man uit Kortrijk. Wat hadden de commentatoren en heel Vlaanderen het hem gegund.

²⁴³ Wuyts, Persoonlijk interview; De Cauwer, Persoonlijk interview.

Die algemene ontgoocheling of teleurstelling die in vele huiskamers leeft komt er niet zomaar. Dat heeft alles te maken met die Vlaamse wielergemeenschap waar de vorige alinea's reeds werd op ingegaan. Tv-koks, acteurs en andere bekende Vlamingen mengen zich meer en meer met de koers. Karl Vannieuwkerke lokt niet enkel wielersfans met zijn programma Vive le Vélo. Michel Wuyts en José De Cauwer spreken vol lof over "onze renners" en geven al lang niet meer neutraal sonnoor commentaar zoals hun voorgangers, ze sturen de emoties van de Vlaamse kijker maar al te graag op hol. Tom Boonen, de populairste Vlaamse wielrenner in jaren wint koers na koers en duikt lang niet enkel op in koersprogramma's. De koers in Vlaanderen is immens populair en de Ronde van Vlaanderen is de grote hoogdag voor de Vlaamse wielersfan. Natuurlijk leeft iedereen langs het parcours, iedere Vlaamse journalist, iedere tv-kijker dan mee met die sympathieke Vlaming die voor de derde keer net niet weet te winnen van een Italiaan die op papier trager zou moeten zijn dan hemzelf.

4.5 De jaren 2010: Emoties worden de norm

Het programma De Flandriens van Michel Wuyts stopt bij het jaar 2009, dat wil zeggen dat er in dit onderzoek voor de jaren 2010 op andere bronnen zal moeten gerekend worden. Dit is het decennia dat de onderzoeker zelf met heel veel interesse en passie de koers begint te volgen. Het is dan ook niet te vermijden dat de emoties van de onderzoeker zelf in dit decennia een grote rol spelen. Die emoties worden niet genegeerd maar worden net gebruikt. De onderzoeker is zoals vele Vlaamse wielersfans supporter van heel wat Belgische renners. Buiten die eigen emoties komt er in de uitzendingen van de Ronde van Vlaanderen nog een nieuwe interessante bron voor dit onderzoek. Vanaf 2011 laat de regie ook beelden vanuit de volgwagens zien. Vanaf dit jaar is het dus veel makkelijker om de emoties bij de ploegleiders te bespreken. Emoties worden schering en inslag in de uitzendingen van de Ronde en worden zo zelfs de norm voor een ‘mooie Ronde van Vlaanderen’.

4.5.1 “Je neemt daar in mijn ogen de mythe, de ziel weg”

Het eerste jaar van het nieuwe decennium begint met één van de spannendste, meest onvoorspelbare Rondes uit de geschiedenis. Om zes uur ’s morgens is er al bedrijvigheid op de Markt in Brugge. Heel wat mensen met blauwe truitjes vinden elkaar en zullen de eerste rijen voor het podium bezetten. Ze willen niets missen van het spektakel. De renners komen zoals elk jaar tekenen op dat podium en leggen interviews af. “Iedereen wil zo graag dat hij wint vandaag” zegt een supporter voor de Sporza-camera. Natuurlijk gaat het over Tom Boonen, de enige man die de grote topfavoriet Fabian Cancellara zou kunnen belagen deze Ronde van Vlaanderen van 2011. Tien uur later gaat er een zucht doorheen heel Vlaanderen wanneer Fabian Cancellara samen met Sylvain Chavanel al heel snel voor de aanval kiest en hij niet van de overwinning af te houden lijkt.²⁴⁴

“26 seconden! 24 seconden! 22 seconden! 19, 18, 16 seconden!”²⁴⁵

Michel Wuyts blaast terug spanning in de uitzending, De twee koplopers verliezen elke meter terrein op weg naar de Muur en zo ziet Vlaanderen Tom Boonen en de andere Belgen terugkomen op de Zwitser. Wat een saaie Ronde van Vlaanderen zou gaan worden verandert in een waar spektakelstuk. “We krijgen nog een strijd, een ommekeer, een omwenteling”. Michel Wuyts maakt zo de laatste Vlaamse fans die in slaap waren gevallen voor de tv nog wakker want de legendarische Muur van Geraardsbergen komt eraan. Het tweespel tussen Wuyts en De

²⁴⁴ ‘Ronde van Vlaanderen’, DV25, *Sporza*, 3 april 2011, VRT-archief.

²⁴⁵ ‘Ronde van Vlaanderen’.

Cauwer staat op punt, de twee kennen hun rol, drijven de spanning op en brengen verslag met een gezonde portie humor. Met twaalf renners trekt de kopgroep na de Bosberg naar Denderwindeken. “Als er nu al ene vandaag geen trap gegeven heeft, dan is het toch wel Nuyens.” zegt José De Cauwer. Profetische woorden. De Belg van Saxo-Bank heeft nog benzine in de tank en weet in de beslissende ontsnapping te belanden samen met de eerste belangrijke vluchters van de dag Cancellara en Chavanel. Het zijn uiteindelijk niet de twee grote topfavorieten die winnen maar Nick Nuyens die de spurt wint van zijn twee medevluchters. De volgwagen van Saxo-Bank met onder andere ploegleider Bjarne Riis ontploft wanneer Nuyens de handen in de lucht steekt. Ze lachen rijkelijk in alle toonhoogtes en roepen door de micro: “Unbelievable! Well done guys!” In de volgwagen van Quick-Step met achter het stuur Wilfried Peeters wordt dan weer rijkelijk gevloekt live op televisie. “Ik voelde niemand komen maar even flitste het Hoste-scenario door mijn hoofd.” vertelt een fiere winnaar bij de micro van Renaat Schotte.²⁴⁶

De grote topfavoriet die een hongerklop heeft, spanning die te snijden was tot de laatste meters, een onverwachte Vlaamse winnaar en de laatste keer dat de Ronde van Vlaanderen finishte in Meerbeke, na de combinatie Muur-Bosberg. Enkele maanden later beslist Flanders Classics het parcours helemaal om te gooien. De Bosberg en vooral de Muur van Geraardsbergen worden geschrapt uit het parcours. Heel wat journalisten, fans en wielrenners zijn zwaar ontgoocheld dat de Muur uit de Ronde verdwijnt. Het bericht stuurt een ware schokgolf door wieler liefhebbend Vlaanderen. Wielerkenner en vooral wielerfan Geert Vandenbon snapte er in 2011 niets van en doet dat nu nog steeds niet. “Ik was ongetwijfeld ontgoocheld omdat je daar in mijn ogen de mythe, de ziel wegneemt. In het bijzonder de Muur schrappen uit de Ronde van Vlaanderen is volgens mij dom geweest. Sportief is dat niet te verantwoorden.” Vandenbon begrijpt het idee van lussen commercieel wel, sportief gezien niet. De finale van de nieuwe Ronde van Vlaanderen vindt hij absoluut geen meerwaarde en het is duidelijk dat hij er tijdens het interview in 2021 nog steeds wat kwaad en teleurgesteld over is.²⁴⁷

Hij is niet de enige die verontwaardigd is in de organisatie wanneer ze met het bericht komen de finale helemaal om te gooien. Hoewel de Muur van Geraardsbergen en de Bosberg pas vanaf de jaren '70 echt consistent de bakermat van de finale van de Ronde worden, zijn er enorm veel fans vergroeid met die twee hellingen. In elke krant verschijnen boze columns van bekende wielerkoppen die het niet eens zijn met de beslissing, op straat wordt er schande gesproken en

²⁴⁶ ‘Ronde van Vlaanderen’.

²⁴⁷ Vandenbon, Persoonlijk Interview.

de Vlaamse wielerman weet niet wat te verwachten van de nieuwe Ronde.²⁴⁸ Dat het minder heroïsch en mythisch zou zijn dan de finale in Geraardsbergen staat vast volgens velen. Het is een uniek gegeven dat de emoties rond de Ronde van Vlaanderen niet in het begin van april plaatsvinden maar verder in het jaar, in september, wanneer Wouter Vandenhaute en Flanders Classics met de moeilijke boodschap komen.

4.5.2 De Ronde van Vlaanderen, maar één winnaar?

De onverwachte winnaar van 2011 zit het volgende jaar in de studio van Karl Vannieuwkerke mee te praten over wat de nieuwe Ronde allemaal zou brengen. Zoals elk jaar krijgt de startplaats heel wat aandacht en worden er supporters in beeld gebracht en geïnterviewd. Het overgrote deel van de menigte draagt geen of weinig kledij van een ploeg, toch zie je doorheen de jaren het aantal supporters die zich mooi uitdossen in de kleuren van hun favoriete team en attributen exponentieel stijgen. Zeker in deze jaren heeft de Boonengekte zijn impact op de kleuren langs de straten van de Ronde. Het blauw van Quick-Step overheerst. “Spartacus is ziek!” roept een supporter van Tom Boonen op de Brugse Markt. Hij heeft een enorme foto van zijn favoriete renner bij zich, een kleurrijk hoedje op en draagt bij zich een luidspreker. Of Cancellara zich nu werkelijk ziek voelde die dag zullen we nooit weten. Hij breekt na 190 kilometer zijn sleutelbeen.²⁴⁹

Het parcours is nieuw en dat zorgt voor twijfels voor vele wielersfans die ochtend. In de namiddag zijn al die onzekerheden van de tafel geveegd. Het wordt een spetterende finale met Vlaanderens favoriete coureur, Tom Boonen in een hoofdrol. Alle twijfelende en kwade wielersfans vergeten hun zorgen wanneer Boonen zijn twee Italiaanse kompanen klopt in de spurt en voor de derde keer de Ronde van Vlaanderen wint. Hij zet zich zo naast die andere vier coryfeeën uit de geschiedenis van de Ronde. Het is niet enkel de winnaar die zorgt voor het op de kaart zetten van het nieuwe parcours. Net achter de kopgroep komen jonge talenten binnen die de Ronde en vele andere klassiekers de volgende jaren zullen kleuren, Greg Van Avermaet en Peter Sagan kwamen in 2012 nog net tekort voor de kopgroep.²⁵⁰

Buiten een mooie finale en toptalenten in wording die goed presteren is er ook nog een mooi en zwaar parcours dat de kijker weet te bekoren. Het parcours staat er niet alleen voor, hoofdcommentator Michel Wuyts wijst de kijker meermaals op hoe spannend de koers wel niet

²⁴⁸ Vermi, “Dit is de Ronde van Vlaanderen niet meer”, Online krant, nieuwsblad.be, 16 september 2011, https://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20110916_149?fbclid=IwAR2KfDYfpdt4Se42mCgPIBJObfmJNULmZGBIWheWP2UT_DeR97_0DibkkDY.

²⁴⁹ ‘Ronde van Vlaanderen’, *Sporza*, 1 april 2012, VRT-archief.

²⁵⁰ ‘Ronde van Vlaanderen’.

is: “nog negen kilometer, redt u het nog?” vraagt hij aan zijn publiek. Ook het Vlaamse landschap krijgt heel wat aandacht van Wuyts: “veel mooiere beelden kan je niet schieten in een Vlaamse klassieker op tien kilometer van de streep.”²⁵¹

Na de streep worden beelden van intens geluk afgewisseld met beelden van boosheid. Danilo Hondo start een relletje en zoekt een renner op die hem duidelijk heeft geïrriteerd tijdens zijn koers. Hij probeert hem te duwen en te slaan. “Oei, oei, Hondo, Hondo is aan het ontploffen, oei, oei, oei meneer Hondo, verliezen hoort bij het vak.” keurt Michel Wuyts het opstootje af. De uitzending duurt nog twee en half uur vanaf dat Boonen de finish haalt. Er komen beelden van de feestende massa die op grote schermen hun favoriet zien winnen. Op de Oude Kwaremont springen mensen van geluk en wapperen de Vlaamse vlaggetjes als nooit tevoren, op de Paterberg barst er een waar feest uit en een jongen valt met zijn Quick-Stepshirt en met de linkerhand vol Vlaamse vlaggen op de knieën in een verlaten maïsveld en roept het uit van geluk.

Afb. 11 Boonenfan Tjörven Cleenewerck knielt neer in een maïsveld en roept het uit van geluk (2012)²⁵²

Tom Boonen lijkt dus lang niet de enige winnaar van de dag. De jongen die in het veld viert voelt zich, net als alle andere supporters van Tom Boonen, de winnaar van de dag. De mensen achter Flanders Classics zullen zich eveneens de winnaar van de dag voelen na deze spetterende editie. Het blijkt ook een commercieel succes. De VIP-tenten op de Kwaremont en Paterberg,

²⁵¹ ‘Ronde van Vlaanderen’.

²⁵² ‘Ronde van Vlaanderen’.

waar de renners driemaal passeren zijn een groot succes. Dat maakt ook dat sommige sponsors zich winnaar voelen, niet enkel de sponsors van Tom Boonen, ook die van Flanders Classics en de Ronde van Vlaanderen zelf. Patrick Lefevere en zijn ploegleiders zullen zeer tevreden naar huis gaan. Ook de ploeggenoten van Boonen voelen zich de grote winnaars van de Ronde van Vlaanderen. “Het geeft enorm veel voldoening om voor Tom te werken.” zegt meesterknecht Stijn Vandenberg in de studio na de koers.²⁵³

“Gewoon te sterk voor de rest, hier komt Fabian Cancellara.” zegt een zeer rustige Michel Wuyts zonder enige stemverheffing in 2013. Het is duidelijk, de winnaar van dit jaar is Cancellara en niet de Vlaamse wielersupporter. José De Cauwer heeft het over dingen die nog fout zouden kunnen lopen op een paar kilometer van de streep in plaats van over de fantastische prestatie van de man uit Bern, “beetje eten nog, een hongerklopke? Hij heeft net een drinkbus gemist.” De Vlaamse wielervan kan reeds van kwart over negen de uitzending volgen deze editie. Dat betekent niet alleen dat Karl Vannieuwkerke, Michel Wuyts en José De Cauwer de meeste uren van het jaar moeten werken. Dat betekent ook dat de Vlaamse wielervan al vanaf vroeg in de voormiddag hoopt op een nieuwe Belgische zege. Het doet de verwachtingen alleen maar stijgen. Later in de namiddag een Zwitser jouw Belgische favoriet zien verslaan en vanaf tien kilometer alleen zien wegrijden is een ontgoocheling voor de supporters van Boonen, Van Avermaet en Roelandts. Toch zijn er ook heel wat Vlaamse supporters tevreden met de winnaar. Er zijn heuse fanclubs van Cancellara en veel mensen appreciëren de sympathieke Zwitser van Radioshack die met de voeten op de grond blijft en zijn emoties niet wegstopt. Bij het interview van Renaat Schotte krijgt hij een krop in de keel en op het podium moet hij duidelijk vechten tegen de tranen die er net niet doorkomen.²⁵⁴

Ook het volgende jaar moet Vlaanderen toezien hoe Cancellara een maat te sterk is voor de concurrentie. Hij zet zich zo naast Boonen en die andere grote coureurs die de Ronde driemaal wisten te winnen. Deze editie is er meer spanning. “Het parcours werkt!” stelt Michel Wuyts enthousiast. In de finale zijn het Greg Van Avermaet en Stijn Vandenberg die samen Fabian Cancellara en Sep Vanmarcke op voldoende afstand proberen te houden. Het is Sep Vanmarcke die het laatste gat dicht op de twee Belgen. “Dat is niet echt slim” volgens José De Cauwer en dat vinden heel wat Belgische supporters ook.²⁵⁵ Een Belg die dat laatste gat dichtrijdt met zijn laatste krachten wordt niet geapprecieerd bij vele supporters langs de weg en achter de buis.

²⁵³ ‘Ronde van Vlaanderen’.

²⁵⁴ ‘Ronde van Vlaanderen, omkadering’, DV25, *Sporza*, 31 maart 2013, VRT-archief.

²⁵⁵ ‘Ronde van Vlaanderen, omkadering’, DV25, *Sporza*, 6 april 2014, VRT-archief.

“Dat wordt Vanmarcke nu nog altijd kwalijk genomen omdat hij ondanks het feit dat hij geen ploegmaat was van Vandenbergh of Van Avermaet, een andere landgenoot in het verlies gereden heeft en Cancellara zo kon winnen.” Zo zegt Wuyts in 2021. Op dat moment verschoot hij enorm van het chauvinisme dat leeft in de koers, “dat gevoel van plaatsvervangend winnaar bij de winst van een landgenoot is enorm. De Ronde van Vlaanderen is ook maar pas geslaagd als er een landgenoot wint.”²⁵⁶ Vanmarcke wordt derde en heeft daar een vuistje voor over aan de streep. Hij slaagt ook een vriendelijk babbeltje met de winnaar wanneer ze naar het podium trekken. Zo lijkt het natuurlijk of hij het echt meer gunde aan Cancellara dan aan de andere twee Belgen.²⁵⁷ Dat zou ook kunnen. Rivaliteiten spelen zich wel vaker af tussen twee landgenoten. Kijk maar naar Rik Van Looy en Eddy Merckx, Roger De Vlaeminck en Freddy Maertens en Johan Museeuw en Peter Van Petegem, die haalden ook reeds aan dat ze liever iemand anders lieten winnen dan hun rivaal.

4.5.3 Alberto wie?

Na Fabian Cancellara weet er nog maar één Belg de Ronde van Vlaanderen te winnen. Die Belg weet in zijn Belgische kampioenstrui weg te rijden met een groepje op de enige echte Muur van Geraardsbergen, die terug in het parcours werd geplaatst op iets minder dan honderd kilometer van het einde. We lijken wel even tien jaar terug in de tijd beland want niet enkel de Muur van Geraardsbergen speelt een prominente rol, ook Tom Boonen is meesterknecht van dienst voor de winnaar die dat jaar bij Quick-Step rijdt. “Voilà schoner kun je dat niet afronden.” zegt Michel Wuyts wanneer Philippe Gilbert aan de meet van de fiets stapt en hem in de lucht steekt om zo zijn derde grote monument te winnen. Hij werkt een solo van maar liefst 56 kilometer af. Opnieuw wordt Greg Van Avermaet tweede na een val op de Oude Kwaremont waar Peter Sagan in een jasje van een toeschouwer blijft haperen. Wereldkampioen Sagan ziet net als Naesen en Van Avermaet een kans op de winst uit de handen glippen. Toch blijft hij er heel rustig bij, likt de wonden en wacht op een nieuwe fiets. Na de streep krijgt Gilbert een dikke knuffel van Tom Boonen, hij is duidelijk enorm tevreden voor zijn ploegmaat. Boonen maakt zich zo elk jaar populairder. Het is voor het eerst dat we een drievoudig winnaar van de Ronde, een absolute kopman, zo de rol van knecht zien opnemen. “Alles krijgt hem kapot.” zegt hij met zijn Kempisch accent na de omhelzing. Ook de andere ploegmaten komen hem met een

²⁵⁶ Wuyts, Persoonlijk interview.

²⁵⁷ ‘Ronde van Vlaanderen, omkadering’, 6 april 2014.

grote glimlach en veel plezier feliciteren. In geen enkele andere ploeg is het kameraadschap zo groot als bij de “wolfpack”, zo noemen ze zichzelf.²⁵⁸

Buiten Gilbert kan er geen enkele Belg meer winnen na 2012. Greg Van Avermaet, Sep Vanmarcke en Wout Van Aert komen er zeer dichtbij maar moeten hun meerdere erkennen in renners met een andere nationaliteit. Zo wint de speelse en populaire Peter Sagan in 2016. Op drie kilometer van de streep rijdt er een Eddy Merckx lookalike op het fietspad naast hem. Na 260 kilometer kijkt wereldkampioen Sagan naar de man met het Molteni-truitje en de vintage-fiets en roept: “hey Eddy!” Na enorm veel tweede plaatsen in andere klassiekers en in touretappes weet Sagan de Ronde van Vlaanderen te winnen. Van Avermaet kan dit jaar niet laten zien hoe goed de benen zijn door een val. De koele Greg Van Avermaet zit te wenen op de stoeprand en duwt zijn BMC-fiets kwaad en teleurgesteld weg.²⁵⁹ Wist hij toen veel dat hij hetzelfde jaar nog de Olympische wegrit zou winnen in Rio de Janeiro.

Afb. 12 Greg Van Avermaet weent van ontgoocheling (2016)²⁶⁰

Op de startplaats in Antwerpen staat de gehele Quick-Step ploeg met hun koerspetje te zwaaien op de klassieker van Michele Sardou, *Le Lac du Conemara*. Sagan en Van Avermaet schudden de handen. De sfeer zit er goed in. Linde Merckpoel van Studio Brussel entertaint het publiek en interviewt elke kanshebber. Ook in de studio wordt er gelachen en gegrold. Eddy Planckaert,

²⁵⁸ ‘Live’, DV25, *Sporza*, 2 april 2017, VRT-archief.

²⁵⁹ ‘Ronde van Vlaanderen, omkadering’, DV25, *Sporza*, 3 april 2016, VRT-archief.

²⁶⁰ ‘Ronde van Vlaanderen, omkadering’.

Sven Nys en Karl Vannieuwerkerke hebben er duidelijk zin in. “Ik bouwde op, ik bouwde op, het bloed stond naar mijn kop, het was de liefde, de liefde voor de koers.” Zo zingt winnaar Niki Terpstra bij Renaat Schotte na de koers. Hoewel de Nederlander voor een Belgische ploeg rijdt is het duidelijk dat de Vlaamse wielersupporter er meer van had verwacht. Ook in de commentaarcabine wordt dat beeld bevestigd, “Fraaie koers gezien, die van vorig jaar was natuurlijk nog een pak pakkender, maar deze mocht er ook zijn.” zo stelt José De Cauwer.²⁶¹

Het jaar nadien kan de Vlaamse supporter in de voormiddag nog lachen met Linde Merckpoel die Stijn Steels per ongeluk een kus op de mond geeft wanneer Steels zijn kaak wegdraait voor zijn mond. De twee verschieten en moeten er hard om lachen. In de finale van de Ronde, vijf uur later, zal de Vlaamse supporter minder lachen en vooral op zijn honger blijven zitten. Het is Alberto Bettiol – enkel bij de fanatieke supporters bekend als een renner met potentieel in de heuvels – die een sprong waagt op de Oude Kwaremont. Het peloton met de favorieten is nog omvangrijk en al die favorieten kijken naar elkaar in de achtervolging op de Italiaan. Greg Van Avermaet lijkt door de boter te trappen en doet heel wat kopwerk samen met Wout Van Aert. “Het zijn mannen die met het kopje naar beneden rijden, er zit een soort van geslagenheid in.” zegt Wuyts over het peloton achter Bettiol. Ook de mannen van Quick-Step die nog met de halve ploeg mee zijn rijden niet ten volle achter de Italiaan in het roze wielershirt van EF-Education. Het is frustrerend om te bekijken als supporter van één van de mannen in het tweede groepje, maar Bettiol is ijzersterk deze editie en niemand wil het risico lopen om niets meer over te hebben in de spurt en een rivaal zo naar de overwinning te brengen. Alberto Bettiol wint op die manier zijn eerste profkoers, en wat voor één.²⁶² Hij volgt zo Evert Dolman, Cees Bal en Jacky Durand op als minder bekende renner die de Ronde weet te winnen.

4.5.4 “Ondertussen heb je niet gezien dat er geen volk staat”

De coronaperiode hakte in op alle sectoren in de samenleving. April 2020 zijn de cijfers te hoog om het risico te nemen een koers te organiseren als de Ronde van Vlaanderen. Hoewel het niet mogelijk is een koers op het echte parcours van de Ronde te organiseren, wordt er wel een virtuele Ronde van Vlaanderen georganiseerd door Flanders Classics met enkele van de beste renners van het moment. Zo rijden Wout Van Aert, Oliver Naesen, Remco Evenepoel, Zdenek Stybar, Michael Matthews, Greg Van Avermaet en nog enkele andere grote namen “een koers vanuit hun kot”. Greg Van Avermaet weet de rest op ruime achterstand te rijden via Zwift. In het online interview lacht de man die heel wat edities met pech te maken had of net tekort kwam

²⁶¹ ‘Live’, DV25, *Sporza*, 1 april 2018, VRT-archief.

²⁶² ‘Live’, DV25, *Sporza*, 7 april 2019, VRT-archief.

voor de eerste plaats en doet hij alsof het over een echte koers ging. Toch gaat het maar om een schrale troost voor de renners en toeschouwers die nog een half jaar moeten wachten op Vlaanderens Mooiste.²⁶³

Alle voorjaarsklassiekers worden uitgesteld of geschrapt. De renners moeten hun programma aanpassen. De nieuwe Ronde wordt gepland op 18 oktober 2020. De meeste klassiekers zullen een jaar niet georganiseerd worden, de Ronde gaat wel door. Dit dan wel zonder publiek langs de kant van de weg, aan de startplaats of aan de aankomst. Een vreemd beeld is het om de Oude Kwaremont en de Paterberg kaal te zien staan wanneer het peloton voorbijkomt. Toch geeft Michel Wuyts aan dat hijzelf niet veel verschil opmerkte. “Je zit in de wedstrijd, je schat bewegingen in, je probeert uit te maken wie goed zit, ... en ondertussen heb je niet gezien dat er geen volk staat.”²⁶⁴ Dat is ook het gevoel dat de meeste supporters hebben dit jaar. Ze worden ook op hun wenken bediend met een fenomenale strijd tussen twee rivalen, die al sinds de jeugdcategorieën het elkaar moeilijk maken in het veld, Wout Van Aert en Mathieu van der Poel. Ook wereldkampioen Julian Alaphilippe, die voor de eerste keer de Ronde van Vlaanderen uitprobeert is mee met de twee. Die laatste moet de twee veldrijders laten rijden wanneer hij met zijn stuur tegen een moto aanrijdt. Hij verliest het evenwicht en komt zwaar ten val, blijft op de grond liggen voor enkele minuten. De wereldkampioen is duidelijk in pijn wanneer ploegleider Wilfried Peeters stopt om hem op te vangen.²⁶⁵

Of hij kans maakte om met de andere twee topfavorieten op de Oude Kwaremont en de Paterberg te strijden voor de overwinning zullen we nooit weten. Wat we wel weten is dat we een spetterende finale krijgen tussen de Belgische hoop en de Nederlandse. De twee verdelen het werk tot de laatste rechte lijn en worden nooit nog echt bedreigd door de achtervolgers. We krijgen een sprint tussen de twee populairste renners uit de lage landen. “Ik zou beginnen! Ik zou beginnen!” roept José De Cauwer naar de twee koplopers op 200 meter van de streep. “Het is ... het is ... ik weet het niet!” roept Michel Wuyts 200 meter later na een spannende spurt zij aan zij. Geen van beiden steekt de handen in de lucht en ze kijken naar elkaar terwijl ze zich afvragen wie er nu wint. Het duurt nog even voor de winnaar wordt afgeroepen. De Nederlandse kampioen roept het uit en steekt zijn witte Canyon de lucht in. Ook zijn vriendin schreeuwt het uit en vliegt hem in de armen van geluk. Wout Van Aert buigt het hoofd net als heel wat Vlaamse wielersfans. Dat er geen publiek aan de aankomst juicht zijn heel wat supporters al

²⁶³ *Ronde van Vlaanderen Virtueel 2020 - Een koers vanuit hun kot, 2020*, <https://www.youtube.com/watch?v=XDFxY-1vWHY>.

²⁶⁴ Wuyts, Persoonlijk interview.

²⁶⁵ ‘Ronde van Vlaanderen 20201018 Zo’, AVC, *Sporza*, 18 oktober 2020, VRT-archief.

vergeten net als Michel Wuyts. Bij zo'n intense en spannende finale wordt je als kijker helemaal meegezogen in het verhaal van de koers dat je niet meer merkt dat het een editie is zonder mensen langs de kant.²⁶⁶

4.5.5 2019: Cecilie Uttrup Ludwig

In dit laatste decennium kunnen de vrouwen niet ontbreken. Hoewel er niet genoeg ruimte is om ook de emoties van alle edities van de Ronde van Vlaanderen voor vrouwen te bestuderen is er toch één moment uit 2019 dat die Ronde voor vrouwen, die al een hele tijd enorm in populariteit toeneemt, nog populairder zal maken.

4.5.5.1 *"I just enjoyed that energy this race has, so many spectators! It's crazy!"*

Sinds 2004 wordt de Ronde van Vlaanderen voor vrouwen gereden. Net na de eeuwwisseling zijn vrouwenkoersen nog fait divers. Als het in de studio of in het journaal al aan bod komt, zal het enkel de winnares zijn die vernoemd wordt zonder meer. Vanaf de jaren 2010 zetten enkele vrouwen en organisatoren vrouwenwielrennen pas echt op de kaart. Zo kunnen vrouwen op hetzelfde parcours, met hetzelfde publiek de Ronde rijden. Dat doet iets met die vrouwen, die het niet gewend zijn om voor een groot publiek hun finales te rijden. In 2019 weet de Italiaanse Marta Bastianelli de Nederlandse topfavorieten te verslaan. Op een derde plaats komt de Deense Cecilie Uttrup Ludwig binnen. Je zou denken dat ze ontgoocheld is maar wat volgt is een interview waarin de geluksgevoelens ervan afspatten. We zien een zeer breed lachende gelukkige Uttrup Ludwig, die zeer expressief met haar gezicht, handen en lichaam haar woorden kracht bijzet.²⁶⁷

"It was just full gas from the Kwaremont and then it was: bam, let's put the hammer down! And it was fun! It was super much fun! And you know, people screaming on the side, like aaaaaaah and you just feel that energy, you know, you just suck it all in! Ha ha ha, they're cheering for me, not especially that they were cheering for me. It was supercool, I just enjoyed that energy this race has! So many spectators! It's crazy! ... I was a dead fish in the end but you know it was cool and I really enjoyed today!"²⁶⁸

Dat interview wordt uitgezonden in de studio bij Karl Vannieuwkerke en de analisten genieten samen met alle wielersfans van de pure emoties die de Deense wielrenster zo mooi tot uiting

²⁶⁶ 'Ronde van Vlaanderen 20201018 Zo'; Wuyts, Persoonlijk interview.

²⁶⁷ 'Live', 7 april 2019.

²⁶⁸ 'Live'.

brengt. Ze zet zo het meest emotierijke interview neer uit de geschiedenis van de Ronde van Vlaanderen.²⁶⁹

Afb. 13 Cecilie Uttrup Ludwig geeft volgens Sporza “het beste interview ooit” (2019)²⁷⁰

4.5.5.2 Het interview van Cecilie Uttrup Ludwig in een breder plaatje

De emoties in de Ronde van Vlaanderen van 2010 tot 2020 swingen de pan uit. Het is nog meer dan in de andere decennia mogelijk om een heel boek te vullen met de emoties die in één editie aan bod komen. Dat komt niet enkel door de veranderende maatschappelijke context en de verandering van emoties in de sport. Die worden in de jaren 2010 als normaal geacht, emoties bij renners, ploegleiders, commentatoren en supporters tijdens en net na de Ronde kunnen hoog oplopen. Dat was zo in de jaren '70, dat is nog meer zo in de jaren 2010. Het grote verschil is de kanalen waar die emoties opgevangen kunnen worden. In de jaren '70 had men enkele journalisten die voor de radio verslag gaven van de Ronde en enkele journalisten die voor de tv werkten, bijvoorbeeld Fred De Bruyne. Het was in dat kleine interview met De Bruyne dat er emoties konden worden getoond. In de jaren 2010 heeft de tv-kijker op veel meer manieren toegang tot de emoties van renners en anderen in de Ronde van Vlaanderen.

In de eerste plaats zendt de VRT de Ronde van Vlaanderen niet enkel integraal uit. Ze starten ook reeds twee uur voor de koers van 260 kilometer lang van start gaat en eindigen pas twee of

²⁶⁹ 'Live'.

²⁷⁰ 'VIDEO: Deense Ludwig steelt de show met “beste interview ooit”’, sporza.be, 8 april 2019, <https://sporza.be/nl/2019/04/08/deense-uttrup-ludwig-interview-ronde/>.

drie uur nadat de koers gereden is. Greg Van Avermaet doet zo bijvoorbeeld in 2014 zijn verhaal van de koers in de studio bij Karl Vannieuwkerke. Het is duidelijk dat Van Avermaet enorm teleurgesteld is over het koersverloop en liever direct naar huis was vertrokken. Er komen ook tevreden renners over de vloer bij Vannieuwkerke. Zo komt de winnaar bijvoorbeeld altijd langs en worden er vaak nieuwkomers uitgenodigd die een goeie eerste Ronde van Vlaanderen hebben gereden. Voor de teleurgestelde tweede van 2014 wordt het publiek vertederd door een jonge snaak uit het kamp van de Lotto-ploeg. Stig Broeckx komt met een grote glimlach vertellen hoe het was om in zijn eerste Ronde van Vlaanderen in de eerste ontsnapping van de dag te zitten.²⁷¹ Wout Van Aert strandt bij zijn debuut meteen in de top tien en is daar ook tevreden over in de Sporza-studio.²⁷²

Naast de interviews die exponentieel stijgen doorheen de jaren, stijgen ook het aantal camera's exponentieel. Zo zijn er camera's in bijna elke volgwagen. In die volgwagens zijn heel vaak ploegleiders te zien die zenuwachtig zijn in de finale, boos zijn op andere renners of ploegleiders of euforisch zijn wanneer een van hun renners de Ronde wint. Ook het publiek krijgt meer en meer aandacht van de camera's op alle hotspots filmen camera's het publiek die de aankomst op het grote scherm bekijkt. Dolle vreugde wanneer er een Belg kan winnen, ontgoocheling wanneer een Belg net geklopt wordt in de spurt en handengeklap voor een verdiende winnaar. Het zijn beelden die elk jaar terugkomen in de jaren 2010. Buiten die tv-uitzending van de VRT die almaar langer wordt en meer en meer mensen in beeld brengt is er ook nog de sociale media. De viering van Mathieu van der Poel uit 2020 is bijvoorbeeld over heel Facebook, Instagram en Twitter te bekijken vanuit elke mogelijke hoek. Meer en meer mensen filmen ook zelf via hun smartphone en posten het online.

Het interview van Utrup Ludwig is eveneens een voorbeeld van die emotieboom. We krijgen niet langer enkel de emoties bij de mannen te verteren. Ook de vrouwen rijden een zeer belangrijke koers uit hun seizoen. Natuurlijk komen hier ook emoties bij kijken, vaak nog meer als bij de mannen. Robin Simon en Leda Nath onderzochten de impact die culturele normen en waarden hebben op de emoties van mannen en vrouwen. Naargelang je gender zal je ook andere emoties hebben, dit wordt gedeeltelijk gestuurd door wat de maatschappij verwacht. Zo zullen mannen zich meer kwaad voelen dan vrouwen en zullen vrouwen zich sneller verdrietig voelen

²⁷¹ 'Ronde van Vlaanderen, omkadering', 6 april 2014.

²⁷² 'Live', 1 april 2018.

dan mannen.²⁷³ Hoewel wielrenners en wielrensters dezelfde koers rijden, in dezelfde emotionele wielergemeenschap zullen ze dus verschillen in het tonen van emoties. Utrup Ludwig is supertevreden met haar prestatie en de sfeer van de Ronde van Vlaanderen en toont dit zonder enige schaamte. Ze overtreft zo elk interview van de mannen op vlak van blijdschap en geluk, terwijl ze niet eens wint.

²⁷³ Robin W. Simon en Leda E. Nath, 'Gender and Emotion in the United States: Do Men and Women Differ in Self-Reports of Feelings and Expressive Behavior?', *American Journal of Sociology* 109, nr. 5 (2004): 1139, <https://doi.org/10.1086/382111>.

5. Conclusie

Dat emoties in de Ronde van Vlaanderen sinds de jaren '70 zijn geëvolueerd staat buiten kijf. Het is echter vooral de maatschappelijke kijk op die emoties en andere factoren die maken dat emoties anders tot uiting komen. Renners uit de vijftig jaar die bestudeerd zijn in dit onderzoek voelen namelijk allemaal in meer of mindere mate, dat hangt af van persoon tot persoon, dezelfde gevoelens. De winnaar van de Ronde is een tevreden man en de tweede is vaak ontgoocheld of de man die lek rijdt is teleurgesteld. In alle decennia zijn er rivalen die elkaar liever niet zien winnen. In alle decennia zien we fans en journalisten die na de koers met een 'plaatsvervangend overwinnaarsgevoel of verdriet' naar huis gaan. Het zijn niet zozeer die emoties die evolueren. Het is wel de emotionele wielergemeenschap die evolueert. De normen en waarden van deze wielergemeenschap veranderen in grote mate over de laatste vijftig jaar Ronde van Vlaanderen.

Emoties in de Ronde van Vlaanderen komen elk jaar meer en meer aan de oppervlakte. Eddy Merckx hield zijn emoties nog graag voor zich in de jaren zeventig, net zoals zijn voorganger Rik Van Looy. Edwig Van Hooydonck laat de tranen voor de eerste keer de vrije loop in 1989 en in het decennium 2010 tot 2020 zien we elke editie meerdere geëmotioneerde renners. Emoties in de Ronde van Vlaanderen zijn schering en inslag geworden, ze worden zonder enig probleem getolereerd door de wielergemeenschap, meer zelfs, ze worden verwacht. Deze evolutie is niet enkel toe te wijzen aan een tolerantere maatschappij tegenover emoties in de koers.

De Ronde van Vlaanderen wint op een aantal decennia in enorme mate aan populariteit. In de jaren '70 zijn het nog bijna uitsluitend renners vanuit onze contreien die het podium bezetten. In het laatste decennium is de Ronde van Vlaanderen ronduit Europees te noemen met zes verschillende nationaliteiten op de hoogste trede van het podium. Hoewel de Vlaamse wielersfans zien hoe hun favoriete Belgische renners het elk jaar moeilijker krijgen om te winnen, komen ze elk jaar met meer en meer naar de startplaats en naar de hotspots langs het parcours. Het publiek gedraagt zich in het laatste onderzochte decennium niet veel anders dan in het eerste, ze zijn enkel met veel en veel meer. De Ronde van Vlaanderen krijgt op het eind van de jaren '80 een economische boost die zich tot vandaag doorzet. Elk jaar wordt de Ronde groter, belangrijker en lucratiever voor sponsors en organisatoren. Die exponentiële toename van het belang van de Ronde maakt dat renners en ploegen Vlaanderens Mooiste elk jaar met meer vet zullen aanduiden in hun agenda. Winnen of verliezen van de Vlaamse klassieker gaat dus gepaard met meer en meer emoties.

Hoewel de renners nu minder dan vroeger benaderbaar zijn door journalisten net na de streep en hoewel ze volgens Michel Wuyts meer afleiding hebben in andere bezigheden, zullen ze meer emoties prijsgeven in interviews naargelang de jaren vorderen. Ze krijgen nu de tijd om op adem te komen en zich op te frissen, waar ze vroeger binnen de minuut na aankomst een Fred De Bruyne, Mark Vanlombeek of Michel Wuyts voor hun neus zagen opdoemen. Hiernaast hebben renners volgens Michel Wuyts ook meer mogelijkheden om jezelf met andere dingen bezig te houden in de laatste decennia. In de jaren '70 en '80 hadden renners de koers en de familie. Vandaag de dag ziet Wuyts veel meer ontspanningsmogelijkheden waar renners zich mee bezighouden.²⁷⁴ Desalniettemin gaat die stelling in tegen de algemene trend van emoties die vaker en vaker worden geuit bij renners.

De toename in populariteit van de Ronde van Vlaanderen hangt samen met een toename van beelden die worden geschoten, een toename van zendtijd, een toename van interviews die worden afgenomen, kortom een toename van emoties die te bestuderen zijn. In de jaren zeventig gaat het om samenvattingen van vaak niet meer dan vijf of zes minuten. In 2020 begint de uitzending om tien uur 's morgens en eindigt ze pas om zes uur 's avonds. De Ronde wordt in beeld gebracht vanuit alle hoeken, niet enkel door camera's van de openbare omroep, ook door camera's van supporters. Sociale media brengen elk jaar een overvloed aan emoties.

Een laatste belangrijke factor is het wielercomentaar, dat evenzeer een flinke evolutie meemaakt in de vijftig jaren die onderzocht werden. Pas vanaf het midden van de jaren tachtig zet de VRT een vaste commentator in die de live-beelden becommentarieert. Marc Stassijns pakt het heel anders aan dan zijn collega's Jan Wauters of Rik De Saedeleer. Hij houdt van neutraal "sonnoor" commentaar zonder stemverheffingen, zonder versieringen. Mark Vanlombeek, de man op de moto, die het volgende decennium ook overneemt als hoofdcommentator brengt een kleine portie enthousiasme bij demarrages of sprints. Het is echter wachten op de eeuwwisseling voor we echt commentators krijgen die emoties in de huiskamers zullen introduceren. Michel Wuyts brengt schwing in wielercuitzendingen door stemverheffingen, tempowisselingen en het uitvergroten van emoties bij renners, ploegleiders en publiek. In de jaren 2010 legt hij samen met José De Cauwer een grote focus op de gevoelscomponent van de Ronde van Vlaanderen. Ze weten zo de emoties in de Vlaamse huiskamers op hol te sturen tijdens de Ronde van Vlaanderen. Wat de 'onvoorwaardelijke liefde' voor die fantastische Vlaamse klassieker enkel nog meer doet groeien.

²⁷⁴ Wuyts, Persoonlijk interview.

Bibliografie

Wetenschappelijke bijdragen

- Barclay, Katie, en Sharon Crozier-De Rosa. 'Intersectional identities'. In *Sources for the History of Emotions: A Guide*, 185–97. Routledge Guides to Using Historical Sources. New York: Taylor and Francis, Routledge, 2020.
- Barclay, Katie, Sharon Crozier-De Rosa, en Peter N Stearns. 'Introduction: a guide to sources for the history of emotions'. In *Sources for the History of Emotions: A Guide*, 3–14. Routledge Guides to Using Historical Sources. New York: Taylor and Francis, Routledge, 2020.
- Barclay, Katie, Peter N Stearns, en Sharon Crozier-De Rosa. *Sources for the History of Emotions: A Guide*. Routledge Guides to Using Historical Sources. Taylor and Francis, Routledge, 2020. <https://doi.org/10.4324/9780429291685>.
- Beunders, Henri. *Publieke tranen: de drijfveren van de emotiecultuur*. Amsterdam: Contact, 2002.
- Bleyen, Jan, en Leen Van Molle. *Wat is mondelinge geschiedenis ?* Leuven: Acco, 2012.
- Boddice, Rob. *The History of Emotions*. Historical Approaches. Manchester: University Press, 2018.
- Booth, Douglas. '(Re)Reading The Surfers' Bible: The Affects of Tracks'. *Continuum (Mount Lawley, W.A.)* 22, nr. 1 (2008): 17–35. <https://doi.org/10.1080/10304310701676285>.
- Campos, Christophe. 'Beating the Bounds: The Tour de France and National Identity'. In *The Tour de France, 1903-2003: a century of sporting structures, meanings and values*, 148–73. Sport in the global society. London: Routledge, 2005.
- Costes, Antoni, Jaume March-Llanes, Veronica Munoz-Arroyave, Sabine Damian-Silva, Rafael Luchoro-Parrilla, Cristofol Salas-Santandreu, Miguel Pic, en Pere Lavega-Burgues. 'Traditional Sporting Games as Emotional Communities: The Case of Alcover and Moll's Catalan-Valencian-Balearic Dictionary'. *Frontiers in Psychology* 11 (2021): 1–9. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.582783>.
- Dauncey, Hugh. 'French Cycling Heroes of the Tour: Winners and Losers'. In *The Tour de France, 1903-2003: a century of sporting structures, meanings and values*, 174–200. Sport in the global society. London: Routledge, 2005.
- Dauncey, Hugh, en Geoff Hare. *The Tour de France, 1903-2003: A Century of Sporting Structures, Meanings and Values*. Sport in the Global Society. London: Routledge, 2005.
- Davidson, Jane W., en Joy Damousi. *A Cultural History of the Emotions in the Modern and Post-Modern Age*. Vol. 6. 6 vols. A Cultural History of Emotions. London: Bloomsbury Academic, 2019.
- Dodman, Thomas. 'Theories and methods in the history of emotions'. In *Sources for the History of Emotions: A Guide*. Routledge Guides to Using Historical Sources. New York: Taylor and Francis, Routledge, 2020.
- Ekman, Paul. 'Are There Basic Emotions?' *Psychological Review* 99, nr. 3 (1992): 550–53. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.99.3.550>.
- Ekman, Paul, en Daniel Cordaro. 'What is Meant by Calling Emotions Basic'. *Emotion Review* 3, nr. 4 (1 oktober 2011): 364–70. <https://doi.org/10.1177/1754073911410740>.
- Elton, G. R. *Return to Essentials: Some Reflections on the Present State of Historical Study*. Cambridge: University press, 1991.
- Grotenhuis, Henk-Jan, en Tim Duyff. *Het grote juichen: De geschiedenis van het triomfvertoon in het voetbal*. Amsterdam: De Arbeiderspers, 2007.
- Hanin, Yuri L. *Emotions in Sport*. Champaign: Human Kinetics, 2000.

- Herpelinck, Fran. 'Het fenomeen "Poeske" Scherens'. KULeuven Faculteit Letteren, 2011.
- Jones, Marc V., Pete Coffee, David Sheffield, Marc Yangüez, en Jamie B. Barker. 'Just a Game? Changes in English and Spanish Soccer Fans' Emotions in the 2010 World Cup'. *Psychology of Sport and Exercise* 13, nr. 2 (2012): 162–69. <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2011.10.008>.
- Kandaouhoff, Princess Beris. *The Art of Living. Etiquette for the permissive Age*. London: Allan, 1972.
- Kayser Nielsen, Niels. 'Nordic countries'. In *Routledge Companion to Sports History*, 655. Routledge international handbooks. London: Routledge, 2010.
- Keys, Barbara. 'Senses and Emotions in the History of Sport'. *Journal of Sport History* 40, nr. 1 (2013): 19.
- Lemann, Nicholas. 'The Voice of Big-Time Sports'. Geraadpleegd 12 maart 2021. <http://www.nybooks.com/articles/2012/03/22/voice-big-time-sports/>.
- Maguire, Joseph A., Grant Jarvie, Joseph Bradley, en Louise Mansfield. *Sport Worlds: A Sociological Perspective*. Human Kinetics, 2002.
- Matt, Susan J. *A Cultural History of the Emotions in the Age of Romanticism, Revolution, and Empire*. Vol. 5. 6 vols. A Cultural History of Emotions. London: Bloomsbury Academic, 2019.
- . 'Recovering the Invisible: Methods for the Historical Study of the Emotions'. In *Doing Emotions History*, 41–56. History of emotions. Urbana: University of Illinois press, 2014.
- Matt, Susan J., en Luke Fernandez. 'Technology and feeling'. In *Sources for the History of Emotions: A Guide*. Routledge Guides to Using Historical Sources. New York: Taylor and Francis, Routledge, 2020.
- Matt, Susan J., en Peter N. Stearns. *Doing Emotions History*. History of Emotions. Urbana: University of Illinois press, 2014.
- Matt, Susan J., en Peter N Stearns. 'Introduction'. In *Doing Emotions History*. History of emotions. Urbana: University of Illinois press, 2014.
- Metz, Tracy, Janine Schrijver, en Otto Snoek. *Pret! Leisure en landschap*. Rotterdam: NAI, 2002.
- Michiels, Cisse. 'Wat is er van de sportjournalist?' KULeuven Faculteit Letteren, 2016.
- Moore, Richard. 'Merckx Imperious'. *Cyclist*. London, United Kingdom, London: Dennis Publishing Ltd., augustus 2019.
- Nagy, Piroska. 'History of Emotions'. In *Debating New Approaches to History*. London: Bloomsbury Academic, 2019.
- Oosterhuis, Harry. 'Cycling, Modernity and National Culture'. *Social History* 41, nr. 3 (2 juli 2016): 233–48. <https://doi.org/10.1080/03071022.2016.1180897>.
- Osmond, Gary, en Murray Phillips. 'Sources'. In *Routledge Companion to Sports History*. Routledge international handbooks. London: Routledge, 2010.
- Plamper, Jan. 'The History of Emotions: an Interview with William Reddy, Barbara Rosenwein and Peter Stearns'. *History and Theory* 49, nr. 2 (2010): 237–65.
- . *The History of Emotions: An Introduction*. Oxford University Press, 2015.
- Pope, S. W., en John Nauright. 'Introduction'. In *Routledge Companion to Sports History*, 655. Routledge international handbooks. London: Routledge, 2010.
- . *Routledge Companion to Sports History*. Routledge International Handbooks. London: Routledge, 2010.
- Reddy, William M. *The Navigation of Feeling: A Framework for the History of Emotions*. Cambridge University Press, 2001.
- Rosenwein, Barbara H. *Emotional Communities in the Early Middle Ages*. Cornell University Press, 2006.

- . *Generations of Feeling: A History of Emotions, 600-1700*. Cambridge: University Press, 2016.
- . ‘Worrying about Emotions in History’. *The American Historical Review* 107, nr. 3 (2002): 821–45. <https://doi.org/10.1086/532498>.
- Sabini, John, en Maury Silver. ‘Ekman’s Basic Emotions: Why Not Love and Jealousy?’ *Cognition & Emotion* 19, nr. 5 (augustus 2005): 693–712. <https://doi.org/10.1080/02699930441000481>.
- Schoonjans, Luc, en Geert Vandenbon. *100 jaar de Ronde van Vlaanderen 1913-2013*. Gent: Borgerhoff & Lamberigts, 2013.
- Simon, Robin W., en Leda E. Nath. ‘Gender and Emotion in the United States: Do Men and Women Differ in Self-Reports of Feelings and Expressive Behavior?’ *American Journal of Sociology* 109, nr. 5 (2004): 1137–76. <https://doi.org/10.1086/382111>.
- Soen, Violet. *Geschiedenis is een werkwoord: een inleiding tot historisch onderzoek*. Leuven: Universitaire Pers Leuven, 2016.
- Starobinski, Jean, en William S. Kemp. ‘The Idea of Nostalgia’. *Diogenes* 14, nr. 54 (2016): 81–103. <https://doi.org/10.1177/039219216601405405>.
- Stearns, Peter N. ‘Foreword’. In *Routledge Companion to Sports History*, 655. Routledge international handbooks. London: Routledge, 2010.
- . ‘Modern Patterns in Emotions History’. In *Doing Emotions History*, 217. History of emotions. Urbana: University of Illinois press, 2014.
- Stearns, Peter N., en Carol Z. Stearns. ‘Emotionology: Clarifying the History of Emotions and Emotional Standards’. *The American Historical Review* 90, nr. 4 (1985): 813–36. <https://doi.org/10.2307/1858841>.
- Umgangsformen Heute*. Die Empfehlungen des Fachausschusses für Umgangsformen. Niedernhausen: Falken, 1970.
- Vallerand, Robert J., en Céline M. Blanchard. ‘The Study of Emotion in Sport and Exercise: Historical, Definitional, and Conceptual Perspectives’. In *Emotions in Sport*, 3–38. Champaign: Human Kinetics, 2000.
- Van Eyk, Henriëtte. *De regels van het spel*. Amsterdam: Geïllustreerde Pers, 1967.
- Vanwallegem, Rik. *De Ronde van Vlaanderen*. Gent: Pinguin Productions, 1991.
- . *De Ronde van Vlaanderen: de ziel, de helden, het epos, Rik Vanwallegem ; voorwoord door Michel Wuyts*. Tielt: Lannoo, 2003.
- . *Het Wonder van Vlaanderen: Het Epos van de Ronde*. Gent: Lannoo, 1998.
- Vanysacker, Dries. ‘Sportgeschiedenis: spiegel van de maatschappij. Sportgeschiedenis met complementaire versnellingen: vulgariserende wetenschap en wetenschappelijke vulgarisatie.’ *Van Mensen en Dingen: tijdschrift voor volkscultuur in Vlaanderen* 3, nr. 1 (11 februari 2005). <https://doi.org/10.21825/vmend.v3i1.5279>.
- . *Vlaamse wielerkoppen: 150 jaar drama en heroïek*. Leuven: Davidsfonds, 2011.
- Wouters, Cas. ‘Etiquette Books and Emotion Management in the 20th Century: Part One: The Integration of Social Classes’. *Journal of Social History* 29, nr. 1 (1995): 107–24.
- . *Informalization: Manners and Emotions since 1890*. Theory, Culture & Society. Los Angeles: Sage, 2007.
- Wuyts, Michel, en José De Cauwer. *Honderd jaar de Ronde: Vlaanderens Mooiste door de ogen van het bekendste wielerkoppel*. Antwerpen: Manteau, 2016.

Artikels op webpagina's

- Centrum Ronde van Vlaanderen. 'Jaren 70 - Cees Bal, vreemde vogel wint in 1974'. Facebook, 4 maart 2021.
- 'De Ronde van Vlaanderen'. DV25. Sporttribune. BRT, 2 april 1973. VRT-archief.
- De Standaard. 'Johan Museeuw bekent dopinggebruik', 23 januari 2007. https://www.standaard.be/cnt/dmf23012007_162.
- Fransen, Guy. 'Dopinggebruik Museeuw bewezen'. De Standaard, 9 oktober 2004.
- Jacobs, Hans. 'Matthias Casse in tranen na bronzen medaille: "Was moeilijk om me op te laden na die halve finale, maar het is me gelukt"'. Het Nieuwsblad, 27 juli 2021. https://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20210727_93720218.
- . 'Roger De Vlaeminck verzoent zich na 34 jaar met Visboer'. Online krant. [nieuwsblad.be](https://www.nieuwsblad.be), 1 april 2011.
- Vandecapelle, Bram. 'Oud-winnaars verkiezen Johan Museeuw tot beste Ronde van Vla... - Het Nieuwsblad', 4 april 2015. https://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20150403_01615040.
- Vermi. "'Dit is de Ronde van Vlaanderen niet meer'". Online krant. [nieuwsblad.be](https://www.nieuwsblad.be), 16 september 2011. https://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20110916_149?fbclid=IwAR2KfDYfpdt4Se42mCgPIBJObfmJNULmZGBIWheWP2UT_DeR97_0DibkkDY.
- sporza.be. 'Geëmotioneerde Thiam barst in tranen uit tijdens interview: "Mentaal was het zwaar"', 5 augustus 2021. <https://sporza.be/nl/2021/08/05/geemotioneerde-thiam-barst-in-tranen-uit-tijdens-interview-mentaal-was-het-zwaar~1628170044469/>.
- sporza.be. 'Emotionele Gorissen weent tranen met tuiten: "Ben ik 28e? Dat kan niet"', 7 augustus 2021. <https://sporza.be/nl/2021/08/07/emotionele-gorissen-weent-tranen-met-tuiten-ben-ik-28e-dat-kan-niet~1628299065619/>.
- sporza.be. 'De mooiste tranen in de sport: een overzicht', 8 april 2013. <https://sporza.be/nl/2013/04/08/de-mooiste-tranen-in-de-sport-een-overzicht-1-1598713/>.
- sporza.be. 'Mark Cavendish in tranen: "Dit was misschien mijn laatste koers"', 16:51+02:00. <https://sporza.be/nl/2020/10/11/mark-cavendish-in-tranen-dit-was-misschien-mijn-laatste-koers~1602427371164/>.
- sporza.be. 'U kwam niet naar de Ronde, maar keek massaal thuis. Dat bevestigen de cijfers', 19 oktober 2020. <https://sporza.be/nl/2020/10/19/u-kwam-niet-naar-de-ronde-maar-keek-massaal-thuis-dat-bevestigen-de-cijfers~1603101066708/>.
- sporza.be. 'Van Aert: "Van der Poel wou liever dat ik verloor dan dat hij won"', 15:55+02:00. <https://sporza.be/nl/2020/10/11/van-aert-van-der-poel-wou-liever-dat-ik-verloor-dan-dat-hij-won~1602424173776/>.
- sporza.be. 'VIDEO: Deense Ludwig steelt de show met "beste interview ooit"', 8 april 2019. <https://sporza.be/nl/2019/04/08/deense-uttrup-ludwig-interview-ronde/>.

Audiovisuele bronnen

- ‘Afscheid Godefroot’. DV25. *Sporttribune*. BRT, 18 oktober 1979. VRT-archief.
- ‘De Flandriens: 1959-1969’. MPEG2. *De Flandriens*. VRT, 1 maart 2010. VRT-archief.
- ‘De Flandriens: 1970-1976’. MPEG2. *De Flandriens*. VRT, 8 maart 2010. VRT-archief.
- ‘De Flandriens: 1976-1987’. MPEG2. *De Flandriens*. VRT, 15 maart 2010. VRT-archief.
- ‘De Flandriens: 1988-1995’. MPEG2. *De Flandriens*. VRT, 22 maart 2010. VRT-archief.
- ‘De Flandriens: 1996-2002’. MPEG2. *De Flandriens*. VRT, 29 maart 2010. VRT-archief.
- ‘De Flandriens: 2003-2009’. MPEG2. *De Flandriens*. VRT, 5 april 2010. VRT-archief.
- ‘Koppenberg’. DV25. *Sporttribune*. BRT, 5 april 1976. VRT-archief.
- ‘Live’. DV25. *Sporza*, 2 april 2017. VRT-archief.
- ‘Live’. DV25. *Sporza*, 1 april 2018. VRT-archief.
- ‘Live’. DV25. *Sporza*, 7 april 2019. VRT-archief.
- ‘Live Sport’. DV25. *Live Sport*. BRT, 1 april 1984. VRT-archief.
- ‘Live Sport’. DV25. *Live Sport*. BRT, 7 april 1985. VRT-archief.
- ‘Live Sport’. DV25. *Live Sport*. BRT, 6 april 1986. VRT-archief.
- ‘Live Sport’. DV25. *Live Sport*. BRT, 3 april 1988.
- ‘Rond de Ronde’. DV25. *Sporttribune*. BRT, 4 april 1977. VRT-archief.
- ‘Ronde van Vlaanderen’. DV25. *Sporttribune*. BRT, 6 april 1970. VRT-archief.
- ‘Ronde van Vlaanderen’. DV25. *Sporttribune*. BRT, 5 april 1971. VRT-archief.
- ‘Ronde van Vlaanderen’. DV25. *Sporttribune*. BRT, 10 april 1972.
- ‘Ronde van Vlaanderen’. DV25. *Sportweekend*. BRT, 31 maart 1974. VRT-archief.
- ‘Ronde van Vlaanderen’. DV25. *Sportweekend*. BRT, 6 april 1975.
- ‘Ronde van Vlaanderen’. MPEG2. *Sportarchief*. BRT, 31 december 1979. VRT-archief.
- ‘Ronde van Vlaanderen’. DV25. *Sportweekend*. BRT, 3 april 1983. VRT-archief.
- ‘Ronde van Vlaanderen’. DV25. *Live Sport*. BRT, 2 april 1989. VRT-archief.
- ‘Ronde van Vlaanderen’. DV25. *Live Sport*. VRT, 1 april 1990. VRT-archief.
- ‘Ronde van Vlaanderen’. DV25. *Live Sport*. VRT, 7 april 1991. VRT-archief.
- ‘Ronde van Vlaanderen’. DV25. *Live Sport*. VRT, 5 april 1992. VRT-archief.
- ‘Ronde van Vlaanderen’. DV25. *Live Sport*. VRT, 4 april 1993. VRT-archief.
- ‘Ronde van Vlaanderen’. MPEG2. VRT, 3 april 1994. VRT-archief.
- ‘Ronde van Vlaanderen’. DV25. *Sport-Extra*. VRT, 2 april 1995. VRT-archief.
- ‘Ronde van Vlaanderen’. DV25. *Sport-Extra*. VRT, 7 april 1996. VRT-archief.
- ‘Ronde van Vlaanderen’. DV25. *Sport-Extra*. VRT, 6 april 1997. VRT-archief.
- ‘Ronde van Vlaanderen’. DV25. *T Sportpaleis*. VRT, 5 april 1998. VRT-archief.
- ‘Ronde van Vlaanderen’. DV25. *T Sportpaleis*. VRT, 4 april 1999. VRT-archief.
- ‘Ronde van Vlaanderen’. DV25. *T Sportpaleis*, 2 april 2000. VRT-archief.
- ‘Ronde van Vlaanderen’. DV25. *T Sportpaleis*, 8 april 2001. VRT-archief.
- ‘Ronde van Vlaanderen’. DV25. *T Sportpaleis*, 7 april 2002. VRT-archief.
- ‘Ronde van Vlaanderen’. DV25. *T Sportpaleis*, 6 april 2003. VRT-archief.
- ‘Ronde van Vlaanderen’. DV25. *T Sportpaleis*, 4 april 2004. VRT-archief.
- ‘Ronde van Vlaanderen’. DV25. *Sporza*, 3 april 2005. VRT-archief.
- ‘Ronde van Vlaanderen’. DV25. *Sporza*, 2 april 2006. VRT-archief.
- ‘Ronde van Vlaanderen’. DV25. *Sporza*, 8 april 2007. VRT-archief.
- ‘Ronde van Vlaanderen’. DV25. *Sporza*, 3 april 2011. VRT-archief.
- ‘Ronde van Vlaanderen’. *Sporza*, 1 april 2012. VRT-archief.
- ‘Ronde van Vlaanderen 20201018 Zo’. AVC. *Sporza*, 18 oktober 2020. VRT-archief.
- ‘Ronde van Vlaanderen I’. DV25. *Sportarchief*. VRT, 14 april 1987. VRT-archief.
- ‘Ronde van Vlaanderen, omkadering’. DV25. *Sporza*, 6 april 2008. VRT-archief.
- ‘Ronde van Vlaanderen, omkadering’. DV25. *Sporza*, 5 april 2009. VRT-archief.
- ‘Ronde van Vlaanderen, omkadering’. DV25. *Sporza*, 4 april 2010. VRT-archief.

‘Ronde van Vlaanderen, omkadering’. DV25. *Sporza*, 31 maart 2013. VRT-archief.
‘Ronde van Vlaanderen, omkadering’. DV25. *Sporza*, 6 april 2014. VRT-archief.
‘Ronde van Vlaanderen, omkadering’. DV25. *Sporza*, 3 april 2016. VRT-archief.
Ronde van Vlaanderen Virtueel 2020 - Een koers vanuit hun kot, 2020.
<https://www.youtube.com/watch?v=XDFxY-1vWHY>.
‘Sport archief 1976’. MPEG2. *Sport archief 1976*. BRT, 31 december 1976. VRT-archief.
‘Sporza: Gent-Wevelgem’, 11 oktober 2020.
‘Wielrennen: Ronde van Vlaanderen’. DV25. *Sportweekend*. BRT, 5 april 1970. VRT-archief.
‘Wielrennen: Ronde van Vlaanderen’. DV25. *Sportweekend*. BRT, 9 april 1978.
‘Wielrennen: Ronde van Vlaanderen’. DV25. *Sportweekend*. BRT, 5 april 1981. VRT-archief.

Mondelinge bronnen

Bertelee, Carl. Persoonlijk interview, 7 juni 2021.
De Cauwer, José. Persoonlijk interview, 21 juli 2021.
Vandenbon, Geert. Persoonlijk Interview, 27 augustus 2021.
Wuyts, Michel. Persoonlijk interview, 27 mei 2021.